

KOHTLA-JÄRVE JÄRVE KOOLI

LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA ÜLDOSA

KOHTA - JÄRVE JÄRVE KOOLI LIHTSUSTATUD ÕPPEKAVA

I LIHTSUSTATUD ÕPPE PÕHIMÕTTED

1. Kohtla-Järve Järve Kooli lihtsustatud õppekava on koostatud Vabariigi Valitsuse 16. detsembril 2010. a määruse nr 182 "Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava" alusel.
2. Lihtsustatud õppes lähtutakse põhimõttest, et igal peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul arvestatakse õpilaste võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi.
3. Lihtsustatud õppes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Tähelepanu pööratakse sallivusele erinevuste suhtes, kaaslaste erivajaduste mõistmisele; oma võimaluste ja piirangute teadvustamisele.
4. Taotletakse iga õpilase arengu toetamist: lapse arengupuute ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Selle aluseks on iga lapse arengutaseme ja -võimaluste hindamine. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele. Sellisel juhul kohaldatakse eeldatavate õpitulemustena õpilasele koostatud individuaalses õppekavas sätestatud õpitulemusi.
5. Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Kooli õppekava koostatakse nii, et õpilased omandaksid igapäevases elus toimetulekuks vajalikud teadmised ja oskused, väärtushinnangud ja toimimisviisid. Lihtsustatud õppe väljundiks on praktilist tööd väärtustav ja kutseõppeks valmis olev ühiskonna liige. Taotletakse õpetamist, kasvatamist ja arengu toetamist valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teooriaid käsitletakse minimaalselt, nende ülesandeks on üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatud. Praktilised oskused konkretiseeritakse õpitulemustes. Praktiliste oskuste omandamisel toetatakse emakeeles (suhtlemine, teabe hankimine), matemaatikas jt ainetes omandatud teadmiste ja oskuste. Seosed eri ainevaldkondade vahel kujunevad üldõppe või selle elementide rakendamise, õpetust läbivate teemade, õppeülesannete, -meetodite ja -viiside abil.
6. Lihtsustatud õppes suunatakse õpilast omandama sotsiaalseid kogemusi: täitma ülesandeid koostöös, eeskuju järgi, näidise põhjal ning sõnalise selgituse alusel. Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavate tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Oluline on õpetaja ja õpilaste emotsionaalne kontakt ühistegevuses, õppe jõukohasus, heatahtlik ja toetav miljö. Õpioskuste kujunemist soodustavad õpetaja ja lastevanemate sagedased kontaktid (ühised nõudmised, samalaadne abi).
7. Kooli õppekava rakendamisel ja arendamisel arvestatakse õpilaste individuaalsete soovide ja võimete. Tähtis on koostöö eripedagoogiga, aineõpetajatega, lapsevanematega, kutseõppe korraldajatega, valla või linna esindajatega, vajaduse korral spetsialistidega väljastpoolt kooli ja õpilastega.
8. Lihtsustatud õppe korraldamisel lähtutakse kooli õppekava üldosas sätestatud õppe- ja kasvatuse eesmärkidest, läbivatest teemades ja nende käsitlemise põhimõtetest, lõimingu põhimõtetest, ülekooliliste ja koolidevaheliste projektide kavandamise põhimõtetest,

õpilaste ja vanemate teavitamise ja nõustamise korraldusest (võttes arvesse õpilaste arenguvajaduste rõhuasetusi).

9. Kooli lihtsustatud õppekava koostamisel on arvestatud piirkonna ja kogukonna vajadusi, õpilase vanemate ja õpilaste soove ning vaimseid ja materiaalseid ressursse. Kooli lihtsustatud õppekava koosneb üldosast ja ainekavadest.

II ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

1. Põhikooli sihiseade lihtsustatud õppes

- 1.1. Lihtsustatud õppe sihiseade lähtub põhikooli riikliku õppekava üldosa §-s 3 sätestatust, arvestades seejuures lihtsustatud õppel õpilaste individuaalseid hariduslikke erivajadusi.
- 1.2. Lihtsustatud õppe põhiülesanne on toetada ja suunata tõhustatud või erituge vajava õpilase arengut. Iga õpilase hariduslike erivajaduste ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid. Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele.
- 1.3. Lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 46 lõikest 7 koostatakse igale lihtsustatud õppe õpilasele individuaalse arengu jälgimise kaart (IAJK). Individuaalse õppekava koostamisel lähtutakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil olevast teabest.
- 1.4. Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Õpetamine, kasvatamine ja arengu toetamine toimub valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teoreetilisi teadmisi õpetatakse minimaalselt, aga sel määral, et üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatud.
- 1.5. Kooli õppe- ja kasvatusprotsessis kujundatakse õpilastel suutlikkust ja oskusi, et pingutada jõukohasel viisil ning teha koostööd nii eakaaslaste kui ka erinevate täiskasvanutega. Taotletakse, et õpilastel kujuneksid teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad neil (vajaduse korral suunamise või abiga) jälgida, hinnata ning kohendada oma käitumist ja õpitegevust.
- 1.6. Väärtushoiakute kujundamisel taotletakse, et õpilane tunneb vastutust oma tegude tagajärgede eest, järgib üldlevinud väärtusi, määratleb end riigi kodanikuna.
- 1.7. Lihtsustatud õppel põhikooli lõpetaja on praktilist tööd väärtustav ja täiendus- ning
- 1.8. kutseõppeks valmis olev ühiskonnaliige. Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele isiksusteks, kes on motiveeritud jätkama õpinguid ja tulevad võimalikult iseseisvalt toime erinevates rollides: perekonnas, võimetekohasel tööl ja avalikus elus.
- 1.9. Teadmiste, väärtushinnangute ja praktiliste oskuste kujunemist toetab järjepidev koostöö erinevate osaliste vahel. Tähtis on õpetajate, tugispetsialistide ja lastevanemate koostöö (ühised nõudmised, samalalaadne abi jms). Vajaduse korral kaasatakse tugispetsialiste väljastpoolt kooli, kohaliku omavalitsuse esindajaid jt.

2. Pädevused

- 2.1. Lihtsustatud õppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida.

- 2.2. Lihtsustatud õppes eristatakse üldpädevusi ja arenguperioodidel taotletavaid pädevusi. Pädevuste kujundamist kirjeldatakse kooli õppekavas.
- 2.3. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad ning tugispetsialistid omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös.
- 2.4. Lihtsustatud õppes taotletavad üldpädevused on kohandatud lähtuvalt riikliku õppekava § 4 punktist 4. Õpilastel kujundatavad üldpädevused on:
  - 2.4.1. kultuuri- ja väärtuspädevus – tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna, väärtustab maailma eri rahvaste ja kultuuride mitmekesisust, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamuste vabalt ja lugupidavalt, tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning väärtustab eesti keele ja kultuuri säilimist ja arengut; tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;
  - 2.4.2. sotsiaalne ja kodanikupädevus – on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust; teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab nende eest seista, arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi; järgib vastutustundlikult ühiselu reegleid, konflikte lahendades arvestab seadusi ning moraalinorme;
  - 2.4.3. enesemääratluspädevus – mõistab ja väärtustab iseennast ja enda arengut, hindab adekvaatselt oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus, juhib oma käitumist erinevates olukordades; väärtustab tervislikku eluviisi, on füüsiliselt aktiivne;
  - 2.4.4. õpipädevus – õpib vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist, sh enesekontrolli, järgib kavandatut. Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid. On avatud uutele teadmistele ja oskustele;
  - 2.4.5. suhtluspädevus – suhtleb olukorda ja suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus; loeb, mõistab, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel, kasutab teabevahendeid; mõistab ja kasutab võõrkeeles lihtsamaid igapäevaseid väljendeid ning fraase, tuginedes vajaduse korral abivahenditele;
  - 2.4.6. matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – lahendab elulisi probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ning (abi)vahendeid; mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid, suhtub elukeskkonda vastutustundlikult ja hoolivalt, elab ning tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt;
  - 2.4.7. ettevõtlikkuspädevus – on tegutsemisaldis, väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutse- ja elukestvaks õppeks. Hindab adekvaatselt oma võimeid. Püstitab ja täidab endale seatud eesmärgid ning võtab vastutuse oma tegude eest;
  - 2.4.8. digipädevus – orienteerub ja tegutseb infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt ja turvaliselt. Otsib ja kasutab infot, tunneb lihtsamaid programme ja keskkondi. Järgib digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.
- 2.5. Lihtsustatud õppe puhul tuleb arvestada õpilaste arenguperioode, mis jagunevad järgmiselt: 1.–2. kl, 3.–5. kl, 6.–7. kl, 8.–9. kl. Selline jaotus, mis ei ühti

kooliastmetega, tuleneb õpilaste arengu seaduspärasustest – muutustest õppijate kognitiivses arengus ning kõne ja isiksuse arengus. Eri arenguperioodidel taotletavad pädevused kirjeldavad kokkuvõtvalt õpilase arengut eakohaste üldpädevuste ning õpitulemuste kaudu.

- 2.6. Lihtsustatud õppe puhul esitatakse õpitulemused ainekavades kooliastmeti ja klassiti. Õpitulemuste esitamine klassiti toetab õppe planeerimist vastavalt õpilase potentsiaalsel arenguvallale ning võimaldab seada õpilasele jõukohaseid õppeeesmärke.

3. Taotletavad pädevused ning õppe ja kasvatuse rõhuasetused arenguperioodide kaupa

- 3.1. Taotletavad pädevused 1.–2. klassis (2. klassi lõpuks õpilane):

- 3.1.1. tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
- 3.1.2. osaleb klassi ühistegevuses;
- 3.1.3. kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele;
- 3.1.4. kuulab ja vastab küsimustele; väljendab ennast 3–4-sõnaliste lihtlausetega;
- 3.1.5. eristab oma-võõrast-ühist;
- 3.1.6. hoiab korras oma välimuse; hoiab puhtust ja korda; hoiab korras oma koolitarbed;
- 3.1.7. leiab täiskasvanu suunamisel paberilehelt ja raamatu leheküljelt vajalikku teavet;
- 3.1.8. täidab ülesanded koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piirides suulise korralduse kohaselt;
- 3.1.9. viib kokku eseme, selle kujutise ja keelelise väljendi; tunneb kirjelduse järgi ära tuttavaid esemeid ja nähtusi;
- 3.1.10. vaatleb ning võrdleb täiskasvanu juhendamisel esemeid ja nähtusi; järjestab ja rühmitab esemeid ning nende kujutisi ühe-kahe tajutava tunnuse (kuju, suuruse, värvuse) alusel;
- 3.1.11. loeb jõukohast õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- 3.1.12. arvutab õpitud arvuvalla piires ning mõõdab täiskasvanu abiga;
- 3.1.13. tunneb rõõmu liikumisest, loovast ja käelisest tegevusest;
- 3.1.14. käitub õpitud oskuste piires viisakalt, ohutult ja ümbrust hoidvalt; hindab oma ja teiste käitumist õige/vale, meeldib / ei meeldi tasandil.

- 3.2. Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 1.–2. klassis:

- 3.2.1. Esimesel arenguperioodil on põhitähtsuseks õpilaste kohanemine koolieluga, õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine: kuulamine, adekvaatne reageerimine küsimustele ja korraldustele, vaatlemine, osalemine dialoogis, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine. Õppeeesmärgiks on elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse omandamine.
- 3.2.2. Õpetaja suunamisel õpivad õpilased tundma lähiümbrust ning igapäeva elu nähtusi. Lisaks iseendaga seonduva teadvustamisele kujundatakse õpilastel ka arusaamist mina-meie-suhetest. See kujuneb kontaktis ning koostegevuses täiskasvanu ja klassikaaslastega, osalemisel õppemängudes ja ühistegevustes.
- 3.2.3. Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse ülesandeid, nende täitmiseks kuluvat aega ning õpetaja osaluse ja abi osakaalu.

- Õpetaja osaleb laste tegevustes suurel määral. Õpilased täidavad õpiülesandeid koostegevuses, matkimise, näidise järgimise toel ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi. Õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt õpetaja.
- 3.2.4. Õpilased vajavad õppetegevustes palju materialiseerimist ja näitlikke vahendeid. Õpilaste juhendamisel kasutatakse lühikesi suulisi korraldusi. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Olulisel kohal on õppimine praktilise tegevuse või didaktilise mängu kaudu.
- 3.2.5. Õppetöö korraldamisel on eelistatud üldõpetuslik tööviis või üldõpetuse ja aineõpetuse kombineeritud variant.
- 3.3. Taotletavad pädevused 3.–5. klassis (5. klassi lõpuks õpilane):
- 3.3.1. osaleb jõukohaselt ühistegevuses, abistab kaaslast; alustab ja jätkab dialoogi; väljendab ennast arusaadavalt (sh lühitekstide abil);
- 3.3.2. mõistab omandisuhteid oma-võõras-ühine ja käitub vastavalt;
- 3.3.3. hoolitseb oma välimuse ja tervise eest;
- 3.3.4. hoiab puhtust ja korda kodus ja koolis; käitub looduses hoolivalt;
- 3.3.5. oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, vormistab oma õpiülesanded nõuetekohaselt;
- 3.3.6. täidab ülesandeid eeskuju, näidise ja õpitud oskuse piirides verbaalse korralduse (sh kirjaliku juhendi) järgi; kasutab õpiülesannete täitmisel tuttavaid abivahendeid (sh lihtsaid skeeme ja sümboleid);
- 3.3.7. kirjeldab oma õpitegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele; kasutab täiskasvanu suunamisel õpitud enesekontrollivõtteid;
- 3.3.8. vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab etteantud rühmitusaluse järgi esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimuste ja tugisõnade abil;
- 3.3.9. loeb õpitud teksti ladusalt, leiab ja mõistab suunamisel tekstides sisalduvat teavet;
- 3.3.10. eristab tuttavates olukordades ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki; arvestab teadaolevaid motive ja tingimusi käitumisaktide hindamisel, väljendab käitumisaktis ilmnenu iseloomuomadusi;
- 3.3.11. arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;
- 3.3.12. oskab täiskasvanu juhendamisel kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid;
- 3.3.13. käitub koolis ja avalikes kohtades viisakalt, tunneb ja järgib lihtsamaid kombeid; kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma käitumist konfliktsituatsioonis;
- 3.3.14. oskab ohtlikke olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda; oskab ohutult liigelda;
- 3.3.15. austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seostuvaid käitumisreegleid.
- 3.4. Õppe ja kasvatusse rõhuasetused 3.–5. klassis:
- 3.4.1. Teisel arenguperioodil jätkub positiivse suhtumise kujundamine õppimise, keskendumise õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse arendamisele. Õpetaja olulisim ülesanne on toetada iga õpilase eneseusk ja motivatsiooni.
- 3.4.2. Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sh üksteist toetavate suhete kujunemisele õpilaste vahel.

- 3.4.3. Õpilased vajavad jätkuvalt suunamist ja õpitegevuse reguleerimist, sh eeskujude ja näidiseid õpiülesannete sooritamisel. Sisekõne kujunemine võimaldab neil arendada oma oskusi õpitegevuse kavandamisel ja reguleerimisel: orienteerumist ülesandes, planeerimist, algoritmide ja tuttavate abivahendite valikut ning kasutamist, enesekontrolli sooritamist.
- 3.4.4. Õpilastel kujundatakse oskust mõista ning järgida lühikesi ja lihtsaid tööjuhiseid, nii suuliselt kui ka kirjalikke lihtkorraldusi.
- 3.4.5. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Õpilased vajavad õpitegevustes abivahendeid, näitlikkust, sh algoritme.
- 3.5. Taotletavad pädevused 6.–7. klassis (7. klassi lõpuks õpilane):
  - 3.5.1. mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena ning käitub vastavalt rollile; peab kinni kokkulepetest;
  - 3.5.2. oskab kaaslast kuulata ja teda tunnustada; oskab oma arvamust rahulikult väljendada ja selgitada; mõistab, et inimesed ja seisukohad võivad olla erinevad;
  - 3.5.3. oskab keskenduda õppeülesannete täitmisele, kasutab omandatud õpivõtteid ja tuttavaid abivahendeid;
  - 3.5.4. oskab koostada päevakava ja seda järgida; mõistab töö vajalikkust;
  - 3.5.5. oskab märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsib vajaduse korral abi ja kasutab seda;
  - 3.5.6. oskab oma tegevust õppesituatsioonis kavandada, vajalikke tegevusi valida ja rakendada, tulemust kontrollida ja hinnata;
  - 3.5.7. vaatleb sihipäraselt, võrdleb ning rühmitab esemeid ja nähtusi; kirjeldab neid tugisõnade abil; teeb järeldusi; loeb lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti;
  - 3.5.8. loeb õpitud teksti ladusalt, leiab teavet oma teadmistele vastavatest tekstidest ning esitab seda suuliselt ja kirjalikult vastavalt õpitud oskustele;
  - 3.5.9. arvutab ja mõõdab õpitud oskuste piires;
  - 3.5.10. oskab kasutada arvutit ja interneti suhtlus- ja õppevahendina;
  - 3.5.11. hindab objektiivselt kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest; lahendab konflikte rahumeelselt;
  - 3.5.12. oskab kirjeldada oma käitumist, mõista ja tunnustada oma eksimusi ning vajaduse korral korrigeerida oma käitumist/tegevust;
  - 3.5.13. väärtustab tervislikke eluviise, on teadlik tervist kahjustavatest teguritest ja sõltuvusainete ohtlikkusest;
  - 3.5.14. väärtustab säästvat eluviisi, huvitub loodusest ja oskab looduses käituda.
- 3.6. Õppe ja kasvatuse rõhuasetused 6.–7. klassis:
  - 3.6.1. Kolmandal arenguperioodil keskendutakse jätkuvalt õpiharjumuste ja õpioskuste kujundamisele, samuti püsivuse, iseseisvuse ning eesmärgistatud töötamise ja valikute tegemise oskuste arendamisele.
  - 3.6.2. Jätkuvalt pööratakse tähelepanu eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste arendamisele. Tähtsal kohal on oma arvamuse väljendamise ja selgitamise, kaaslaste arvamuste aktsepteerimise, suhtlusprobleemide lahendamise ning viisaka käitumise oskuste kujundamine.
  - 3.6.3. Vajalik on toetada iga õpilase eneseuskust ja õpimotivatsiooni. Oluline on kujundada oskust märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsida vajaduse korral abi ja seda kasutada.

- 3.6.4. Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel. Õpilaste juhendamisel lähtutakse algoritmidest, oluline on suunata õpilasi aktiivsemalt algoritme ka iseseisvalt kasutama, sh oma tegevust kontrollima.
- 3.7. Taotletavad pädevused 8.–9. klassis (9. klassi lõpuks õpilane):
- 3.7.1. tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;
  - 3.7.2. väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas, suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi;
  - 3.7.3. suhtleb vastavalt olukorrale, arvestab suhtluspartneriga;
  - 3.7.4. arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi, peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ja tunneb vastutust oma tegude eest;
  - 3.7.5. esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, osaleb arutelus ja arvestab teistega; mõistab kompromisside vajalikkust; oskab seista oma õiguste eest ning lahendada konflikte rahumeelselt, arvestades ühiselunorme;
  - 3.7.6. lahendab lihtsamad eriolukorrad, astub vastu ebasoovitavatele ahvatlustele ning eetilisele või õiguslikult vääradele ettepanekutele;
  - 3.7.7. täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas; mõistab ülesannete õige tõlgendamise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud õpivõtteid;
  - 3.7.8. loeb, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel;
  - 3.7.9. oskab kasutada jõukohaseid teabevahendeid, sh arvutit ja interneti suhtlusvahendina ning infootsingul;
  - 3.7.10. teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning huvisid; väärtustab praktilist tööd ja õppimist ning on valmis jätkama õpinguid täiendus- ja kutseõppes;
  - 3.7.11. mõistab igapäevaelus ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid, suhtub vastutustundlikult elukeskkonda ning elab ja tegutseb loodust ja keskkonda säästes;
  - 3.7.12. väärtustab ja järgib tervislikku eluviisi ning on füüsiliselt aktiivne.
- 3.8. Õppe ja kasvatuselõpetused 8.–9. klassis:
- 3.8.1. Neljandal arenguperioodil on põhitähtsuseks vastutustundliku suhtumise ja võimalikult iseseisvate õpi- ja tööoskuste kujundamine. Eesmärgiks on, et õpilased tulevad igapäevaelus toime iseseisvalt ning jätkavad õpinguid vastavalt oma võimetele.
  - 3.8.2. Jätkuvalt on olulisel kohal suhtlemis- ja koostööoskuste kujundamine, õpimotivatsiooni hoidmine ja tõstmine. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid.
  - 3.8.3. Tähtsal kohal on enesejuhtimise oskuste kujundamine, suurendatakse õpilaste iseseisvust oma tegevuse kavandamisel, sooritamisel ja tulemuse hindamisel. Järjepidevalt harjutatakse valima ning rakendama eesmärgi saavutamiseks vajalikke tegevusi ja vahendeid ning kasutama enesekontrollivõtteid.
  - 3.8.4. Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel, õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

4. Õppekorraldus

- 4.1. Õppekava läbivad teemad

- 4.1.1. Läbivate teemade eesmäärke, oodatavaid tulemusi ja nende käsitlemist kirjeldatakse kooli õppekavas, kohandades põhikooli riikliku õppekava läbivaid teemasid.
- 4.1.2. Läbivad teemad on üld- ja arenguperioodide pädevuste ning õppeainete lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel.
- 4.2. Õppe ja kasvatus korralduse alused
- 4.2.1. Õppe ja kasvatus korraldus määratakse kooli õppekavas, lähtudes käesolevas lisas esitatud nõuetest ja ülesannetest.
- 4.2.2. Õpe võib olla korraldatud mitmel viisil: kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta vältel või erinevate õppeainete õpetamine toimub teatud ajal õppeaastas; kasutatakse üldõpetuslikku õpet, mille puhul keskendutakse teatud teemadele, eristamata tavapäraseid ainetunde.
- 4.2.3. Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks. Kohustuslike õppeainete kavad esitatakse käesoleva dokumendi lisas. Valikõppeainetele koostab kool ainekavad.

5. Tunniarvutusplaan:

Õppeained/klassid	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Eesti keel	7	9	8	8	7	6	6	6	6
Võõrkeel					2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	4	5	5
Loodusõpetus	1	1	2	2	2	4	4	4	4
Ajalugu						1	2	2	1
Inimeseõpetus	1	1	1	2	2	2	2	2	1
Muusikaõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunstiõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kehaline kasvatus	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Tööõpetus	2	2	2	2	4	4	4	5	7
Valikõppeained			2	2	2	2	2	2	2
Nädalakoormus	20	23	25	25	28	30	30	32	32

- 5.1. Võõrkeelena õpetatakse ühte keelt, mille valib kool, arvestades oma võimalusi ja õpilaste soove. A-võõrkeele õpe algab 5. klassist.

- 5.2. Lihtsustatud õppel olevale õpilasele, kes õpib tavaklassis, kehtestatakse erisused tunnijaotusplaanis individuaalse õppekavaga. Õpetamisel rakendatakse õpilasele sobilikke eripedagoogilisi meetodeid ja kasutatakse jõukohast õppevara. Lihtsustatud õppel olevate õpilaste klassis rakendatakse erisusi tunnijaotusplaanis hoolekogu nõusolekul ja see kehtestatakse kooli õppekavas.
- 5.3. Loodusõpetust õpitakse lõimitud õppeainena, milles on ühendatud loodusõpetus, geograafia, füüsika ja keemia alused.
- 5.4. Tööõpetus sisaldab kolme valdkonda: tööõpetus (1.–4. kl), käsitöö ja kodundus (5.–9. kl) ning tehnoloogiaõpetus (5.–9. kl). Alates 5. klassist moodustab kool õpilaste soovide ja huvide põhjal õpperühmad, millesse jagunedes on õpilastel võimalus õppida kas käsitööd ja kodundust või tehnoloogiaõpetust. Õpperühmadesse jagunemine ei ole soopõhine. Vähemalt 10% õppeks vahetavad õpilased õpperühmad nii, et käsitöö ja kodunduse asemel on tehnoloogiaõpetus ning tehnoloogiaõpetuse asemel käsitöö ja kodundus. Teemade järjestus õppeaastas kavandatakse käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajate koostöös. Käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpitulemused vahetatud õpperühmades esitatakse kooli tööõpetuse ainekavas.
- 5.5. Kehalise kasvatuse tunnid korraldatakse võimalusel alates 4. klassist poistele ja tüdrukutele eraldi.
- 5.6. Õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul võib kool vanema ja direktori või direktori volitatud õpetaja või mõne teise õppe- ja kasvatusalal töötava isiku kokkuleppe korral arvestada kooli õppekava välist õppimist või tegevust, sealhulgas õpinguid mõnes teises üldhariduskoolis kui kooli õppekava osa, kui see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratud õpitulemusi.
- 5.7. Lihtsustatud õppes kohaldatakse hindamisel põhikooli riiklikus õppekavas hindamise kohta sätestatud.
- 5.8. Kool korraldab õpilase teavitamist õppimisvõimalustest ja tööturu üldistest suundumustest, arvestades õpilase individuaalseid huvisid ja eripära.
  - 5.8.1. Karjääriõppe käigus õpilased:
    - 5.8.1.1. teadvustavad oma huvisid, võimeid ja oskuseid;
    - 5.8.1.2. kujundavad adekvaatse enesehinnangu;
    - 5.8.1.3. arendavad oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamise oskused ja infootsingu pädevusi;
    - 5.8.1.4. teadvustavad elukestva õppe vajadust;
    - 5.8.1.5. suunatakse isiksuse eripära arvestavate karjäärivõimaluste suunas.
  - 5.8.2. Karjääriteenuste korraldusega alustatakse 8. klassis ja sellega tegelevad koolis klassijuhataja, sotsiaalpedagoogid, psühholoog, arendusjuht ja huvijuht.
  - 5.8.3. Karjääriteenuse läbiviimiseks tehakse koostööd Eesti Töötukassaga, kutseõppeasutuste ja teiste haridusasutustega (vastavalt õpilase huvidele), ning ettevõtetega.
  - 5.8.4. 9. klassis osalevad õpilased omal soovil individuaalsel karjäärinõustamisel karjäärispetsialisti juures. Lisaks on võimalik harjutada kooli või tööle kandideerimise vestlust ja saada sellele personaalset tagasisidet karjäärispetsialistilt.
  - 5.8.5. 9. klassis klassijuhataja juhtimisel läbiviidud arenguvestlus käsitleb muuhulgas edasiõppimise võimalusi ja karjääriteenuste kättesaadavust.

- 5.9. Valikõppeained ja valiku põhimõtted:
- 5.9.1. 3. klassis on valikaineteks ujumisõpetus ja liiklusõpetus – eesmärgiga arendada õpilaste füüsilist võimekust, vastupidavust ja valmistada õpilased ette ohutuks liiklemiseks.
  - 5.9.2. 4.–6. klassis on valikaineteks arvutiõpetus ja lugemisring – eesmärgiga arendada õpilaste teabeteadlikkust ja digipädevust ning arendada keeletaju ja sõnavara.
  - 5.9.3. 7.–9. klassis on valikaineteks arvutiõpetus ja keraamika – eesmärgiga arendada õpilaste teabeteadlikkust ja digipädevust ning loovust ja järjepidevust.
- 5.10. Liiklusõpetust viiakse läbi vastavalt liiklusseaduse § 4 lõikele 2, kus kooli roll on viia läbi laste liikluskasvatust ja valmistada õpilasi ette ohutuks liiklemiseks. Õpilastel peavad välja kujunema ohutu liiklemise harjumused, et nad suudaksid erinevates liiklusolukordades toime tulla nii jalakäijate, sõitjate kui ka juhtidena. Liikluskasvatuse kaudu omandavad õpilased teadmised ja oskused, mis toetavad nende enda ja teiste liiklejate ohutust. See õppeaine on oluline, et tagada noorte liiklejate teadlikkus liikluseeskirjadest ja nende järgimisest, ennetades seeläbi liiklusõnnetusi ja suurendades liiklusohutust üldiselt.
- 5.11. Lihtsustatud õppe õpilane teeb loovtöö juhul, kui kooli õppenõukogu on otsustanud, et loovtöö tegemine on võimalik.
- 5.11.1. Kui loovtöö tegemine on võimalik, siis määratakse õpilasele loovtöö koostamise ja hindamise juhendist tulenevad lisatoe meetmed, s.t õpilane ei tee loovtöö kirjalikku osa, vaid teeb loovtöö kaitsmiseks esitluse/postri, mille abil kaitseb oma tööd.
  - 5.11.2. Loovtöö temaatika valikul arvestatakse õpilase huvisid, võimeid ja eripärasid – teema peab olema jõukohane.
  - 5.11.3. Loovtööd juhendab õpetaja või muu pädev isik, kes toetab õpilast kogu loovtöö protsessi vältel, pakkudes vajadusel täiendavat tuge.
  - 5.11.4. Loovtöö esitluse vorm ja kestus kohandatakse vastavalt õpilase vajadustele ja võimalustele.
  - 5.11.5. Kui õpilane loovtöö koostab, kantakse loovtöö teema põhikooli lõputunnistusele, loovtööd hinnatakse mitteeristavalt.
- 6. Põhikooli lõpetamine**
- 6.1.1. Lihtsustatud õppel õppiv õpilane sooritab eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami, lähtudes põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 30 lõike 2 alusel kehtestatud tingimustest ja korrast.
  - 6.1.2. Põhikooli lõputunnistus väljastatakse õppenõukogu otsuse alusel lihtsustatud õppe õpilasele, kelle viimased aastahinded kõikides õppeainetes on vähemalt „rahuldavad” ning kes on sooritanud eesti keele ja matemaatika koolieksami ning kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami.
  - 6.1.3. Õppenõukogu otsuse alusel võib õpilase või tema seadusliku esindaja kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esitatud taotluse põhjal anda põhikooli lõputunnistuse ka lihtsustatud õppes õppivale õpilasele, kellel on kuni kaheksa õppeaines viimane aastahinne „nõrk” või „puudulik” või kes on kuni kaheksa lõpueksamit sooritanud tulemusele alla 50 protsendi maksimaalsest tulemusest.

II AINEKAVAD

1. Eesti keel

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Eesti keele õpetuse peamine ülesanne on toetada õpilaste kõne arengut, rõhutades eriti kõnest arusaamise kujundamist.

Eesti keele õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) oskab kuulata ja kõnele adekvaatselt reageerida; osaleb dialoogis ja väljendab oma mõtteid kuulajale arusaadavalt;
- 2) kavandab oma tegevust kõne abil, kommenteerib ning hindab seda, reguleerib oma ja teiste tegevust vastavalt üldistele käitumisnormidele;
- 3) loeb jõukohast teksti, mõistab selle sisu ja mõtet;
- 4) kirjutab arusaadavalt, teeb märkmeid, mõistab ja koostab tarbekirja;
- 5) on omandanud elementaarse ülevaate eesti keele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- 6) valdab praktiliselt eesti keele lauseehitust, igapäevast sõnavara ja sõnade muutevorme, saab aru sõnade ja lausete otsesest tähendusest ning oma kogemuste piires ka pragmaatilist tähendusest;
- 7) kasutab eesti keelt õpitegevuses ja igapäevases elus; tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet;
- 8) tunneb ilukirjanduslike tekstide liike, omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja oskab nimetada mõnda kirjanikku;
- 9) tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldinimlikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavat tavasõnavara.

Õppetöö 1.–2. klassis

1.–2. klassis on põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks õppetööks. Kuna õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, diferentseeritakse õppeülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Õpilased suudavad osaleda õppetegevustes õpetaja suunamisel ja õpetajaga koostöös. Õpilased vajavad õppetegevustes palju materialiseerimist ja näitlikke vahendeid, sh algoritme. Eesmärgiks on saavutada elementaarne lugemis- ja kirjutamisoskus. 1. klassis töötatakse kogu aasta aabitsaga, aabitsajärgne periood on 2. klass.

Õppimise oluline eesmärk on omandada keeleüksused, arendada kõne mõistmist ja kõnelemisoskust, samuti õppida lugema ja kirjutama. Eesti keele õpetamine on vahend teadmiste omandamiseks ning õppimise kavandamiseks ja juhtimiseks. Õpilane peab oskama kuulata (mis on keele omandamise aluseks), mõista kuuldot, rääkida, lugeda ja mõista loetut ning kirjutada. Lugemisel on oluline roll kõne arengu parandamisel: õpilane õpib kirjaliku kõne lauseehitust ja omandab palju uusi lausemalle, arendab verbaalset operatiivmälu, sõnavara ning oskust sõnu seostada (sealhulgas kasutada sõnu uutes kontekstides ja ülekantud tähenduses). Samuti kujuneb arusaam tekstide struktuurist ja erinevatest tekstiliikidest. Keeleõpetus keskendub praktilistele oskustele, mistõttu on keeleteadmiste osakaal väike ja piiratud vaid lugemise, kirjutamise ja

lauseõpetuseks vajalike põhiterminite ja -mõistetega. Põhirõhk on praktilisel harjutamisel. Uued keeleühikud omandatakse järk-järgult: alguses toimub nende äratundmine, siis moodustamine või koostamine ning lõpuks iseseisev kasutamine. Kõik järeldused põhinevad praktilisel vaatlemisel ja harjutamisel.

Õpitulemused 1. klassis – õpilane:

- 1) väljendab oma mõtet vähemalt baaslausel;
- 2) alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks ja/või vastab dialoogi repliigile, kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;
- 3) tunneb suuri ja väikseid trükitähti;
- 4) loeb veerides 1–3-silbilisi lihtsa häälikulise struktuuriga sõnu;
- 5) saab oma kogemuste piires aru loetud baaslausete ja vähelaiendatud lihtlausete tähendusest;
- 6) eristab sõnu kuulnud lauses;
- 7) mõistab, koostab (tegevuse, pildi ja/või skeemi alusel) ning kasutab kontekstist või situatsioonist lähtuvalt sensomotoorsele kogemusele toetuvaid 3–4-sõnalisi lihtlauseid;
- 8) häälib kuni 5-häälikulisi sõnu, määrab häälikujärje sõnas, koostab analüüsitud sõnade (noop)skeeme;
- 9) määrab koostöös õpetajaga võrdleva hääldamise abil häälikute pikkuse 1–2-silbilistes sõnades ja kasutab sõnu analüüsides sobivaid sümboleid (sh noope);
- 10) laob analüüsitud sõnu sümbolite ja tähtedega, teeb analüüsitud sõnade ära kirja vähemalt tähthaaval;
- 11) kirjutab eelnevalt analüüsitud sõnu väikeste kirjatähtedega.

Õpitulemused 2. klassis – õpilane:

- 1) alustab ja/või jätkab tuttavas situatsioonis dialoogi, kasutab viisakusväljendeid;
- 2) kõneleb õpetaja suunamisel 3–4 lausega oma tegevusest;
- 3) iseloomustab objekti 2–3 tajutava tunnuse alusel õpetaja suunamisel;
- 4) mõistab, koostab ja kasutab suulises kõnes tunnetuslikele ja oma kogemustele toetuvat laiendatud 4–5-sõnalist lihtlauseid;
- 5) loeb õpitud teksti lühikeste sõnade ja pikemaid sõnu kõnetaktide kaupa;
- 6) vastab analüüsitud lühiteksti põhjal suuliselt küsimustele, nimetab tekstis kirjeldatud tegelasi ja sündmusi abivahenditele (pildid, pildiseeriad, küsimused, sõnalünkadega laused) toetudes;
- 7) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste abil sõnu ja lauseid, vastab küsimustele lause ja/või lõigu sisu kohta valiklugemise abil, järjestab sisu järgi pildiseeria;
- 8) eristab häälikuid ja määrab häälimisele toetudes nende järjekorra sõnas; määrab häälikurühma tabeli alusel;
- 9) muudab ja määrab võrdleva häälduse ja abivahendi toel 1–2-silbilistes sõnades lihthääliku pikkuse;
- 10) kirjutab analüüsitud 1–2-silbilisi sõnu häälikkoostist moonutamata;
- 11) teeb lugema õpitud 3–4-sõnalise lause ära kirja lühikeste sõnade ja kõnetaktide kaupa.

Õppetöö 3.–5. klassis

3.–5. klassis tegeletakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse kujundamisega. Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sealhulgas üksteist toetavate ja väärtustavate suhete kujunemisele

õpilaste vahel. Õpilased vajavad jätkuvalt õppetegevuse reguleerimist. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine õpetaja suunamisel, õppetegevustes kasutatakse materialiseerimisvahendeid, näitlikkust, sh algoritme. Õpilased suudavad mõista ja järgida lühikesi, lihtsaid suulisi ja kirjalikke tööjuhiseid. Vaja on tähelepanu pöörata esemete, nähtuste, sündmuste tunnustele ja neid väljendavate sõnade õpetamisele.

3.-5. klassis kujuneb jätkuvalt õpilaste oskus märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms). Õpilased tutvuvad eesti rahvakommete ja traditsioonidega (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel). Tegevus- ja suhtlussituatsioonides õpitakse tundma ja järgima ühiskonnas aktsepteeritavaid käitumisnorme. Õpitakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaelu olukordi, sealhulgas ohuolukordi, verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms. Täiendatakse ühis- ja koostevõime oskusi (sh hooliv ja teisi arvestav suhtlemine) ja viisaka käitumise oskusi. Õpetaja abiga saab õpilane aru pere ja koduga seotud teemadest, teadvustab laste ning vanemate vastastikuseid õigusi ja kohustusi.

Õppimist toetavad aktiivõppemeetodite kasutamine, õppekäigud, praktilised ülesanded, lühipalade lugemine ja analüüsimine. Järjest enam võimaldab tunnetustegevuse tase õpilastel aktiivsemalt ja iseseisvamalt osaleda (õpi)tegevuste kavandamisel, sooritamisel ja kontrollimisel ning abivahendite valimisel ja kasutamisel. Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate tegevusviisidele, motiividele ja kavatsustele, situatsioonide tingimustele, tegevuste tulemustele ja tagajärgedele. Õpitakse juhendamise järgi situatsioonidele alternatiivseid lahendusi leidma ning kaaslastele soovitusi andma.

Õpitulemused 3. klassis – õpilane:

- 1) osaleb ühistevõime ajal dialoogis (küsimus-vastus, teade-küsimus), kasutab viisakusväljendeid;
- 2) loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;
- 3) leiab õpitud tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseid ja lõike, vastab küsimustele, sh annab hinnangu tegevusaktile;
- 4) annab abivahendeid kasutades ja koostöös õpetajaga tekstilähedaselt edasi õpitud pala sisu;
- 5) kirjeldab ja võrdleb tajutavate tunnuste alusel abistavale materjalile toetudes kahte tuttavat objekti;
- 6) mõistab ja koostab kuni 5-sõnalisi lihtlauseid, kasutades õpitud nimi-, omadus- ja tegusõnavorme;
- 7) koostab sõnaühendeid õpitud sõnavormidega erinevates funktsioonides;
- 8) muudab ja määrab graafilistele orientiiridele ning skeemidele toetudes üksikhäälikutest koosnevates sõnades veahtlike häälikute pikkust;
- 9) kirjutab pärast analüüsi õigesti 2–3-silbilisi üksikhäälikutest koosnevaid sõnu;
- 10) kirjutab lugema õpitud lausete ära kirjas 1–2-silbilisi sõnu originaalteksti täiendavalt vaatamata; kontrollib suunamisel kirjutatu õigsust.

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine. Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja

omandamisega. Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemise piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), sõnastama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esmaltp lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsid saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda: tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloome) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeletükkude tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seoste, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõtte on koostegvuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suuline väljendusoskus
  - Kuulamine ja jälgimine
  - Suhtlemine
- Tunnetustegevuse arendamine
  - Nägemis- ja ruumitaju
- Lause ja sõnavara
  - Lihtlause
  - Sõnavormid
  - Omadust väljendav sõna
  - Tegevust ja seisundit väljendav sõna
  - Arvsõnad
  - Liitsõna
  - Häälkanalüüs
  - Foneemanalüüs
  - Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis
  - Uue teksti lugemine
  - Lugemise harjutamine
  - Sõnavatõõ
  - Teksti korduv lugemine ja analüüs
  - Valiklugemine
  - Teksti jaotamine lõikudeks
  - Küsimuste esitamine kaaslastele
  - Tegelaste käitumise analüüs
  - Teksti peamõte
- Kirjutamine
  - Ärakiri
  - Õigekiri
  - Kirjatehnika

- Keeleteadmised ja -oskused

Õpitulemused 4. klassis – õpilane:

- 1) osaleb ühistegevuse ajal üksteise tegevust reguleerivas dialoogis, kirjeldab ja annab hinnanguid tegevustele;
- 2) loeb õpitud teksti õigesti sõnade ja süntagmade kaupa, arvestab kirjavahemärke; loeb õppimata teksti vähemalt sõnahaaval;
- 3) leiab küsimuste-korralduste alusel tekstist sõnu, lauseid ja lõike (sh peamõttele osutavaid lauseid);
- 4) vastab küsimustele teksti kohta (nimetab põhjuslikke seosed, annab hinnanguid tegevustele);
- 5) tuletab õpetaja juhendamisel tekstis sõnastamata teabe, toetudes oma kogemustele ja teadmistele;
- 6) annab abivahenditele toetudes tekstilähedaselt ja valikuliselt edasi teksti või lõigu sisu; kirjeldab ja võrdleb esemeid rühmas (kuni 3 objekti);
- 7) mõistab, koostab ja kasutab kõnes kuni 6-sõnalist lihtlauset ja sihtisosalauset; laiendab lihtlauset skeemide ja süntaksiküsimuste abil;
- 8) analüüsib ja moodustab käändevorme skeemide abil, rakendab neid õpitud funktsioonides oma kõnes;
- 9) kirjutab õigesti üksikhäälikutest koosnevaid kuni 4-silbilisi sõnu; kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid;
- 10) teeb 4–5-sõnalise lause ära kirja sõnahaaval ja kontrollib tulemust.

Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 4. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratud, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette vanemates klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine.

Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonide sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega.

Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemiseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esmlt lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsides saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Alustatakse teksti kohta küsimuste moodustamise ja kaaslastele esitamise õpetamist.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda: tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloome) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse kui vahendatud tekstiloome õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Praktilise grammatika õppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlausete ühendamine ja sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi lihtlauseid.

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Liitsõnade ja tuletiste tähenduse mõistmiseks on oluline uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamine (loom – rohusööja, inimene – tööline – kaevur).

Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühistele tunnustele osutamist (tuli/päike küpsetab, seisab postina/liikumatul).

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Õpilane osaleb vahetus eestikeelses suhtlemises. Kasutab oma kõnes pikemaid ja sisukamaid lauseid (kuni 6-sõnalise lihtlause moodustamine). Suudab kirjeldada kuni kolme objekti nende võrdlemise põhjal. Ühistegevuse ajal osaleb dialoogis ning suudab edastada teadet ning suudab koostada jutukest kollektiivse kogemuse põhjal.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suuline väljendusoskus
  - Kuulamine ja jälgimine
  - Suhtlemine
- Tunnetustegevuse arendamine
  - Nägemis- ja ruumitaju
  - Enesekontroll
- Lause ja sõnavara
  - Lihtlause
  - Sõnaliigid
  - Nimisõna
  - Omadussõna

- Tegusõna
- Arvsõnad
- Sõnade seosed lauses
- Lugemine ja kirjutamine
  - Häälik- ja foneemanalüüs
  - Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis
  - Uue teksti lugemine
  - Lugemise harjutamine
  - Sõnavaratöö
  - Teksti korduv lugemine ja analüüs
  - Dialoogi analüüs
  - Valiklugemine
  - Teksti jaotamine lõikudeks
  - Küsimuste esitamine kaaslastele
  - Tegelaste käitumise analüüs
  - Teksti peamõte
  - Teksti taastamine
- Kirjutamine
  - Ärakiri
  - Õigekiri
  - Kirjatehnika
  - Keeleteadmised ja -oskused

Õpitulemused 5. klassis – õpilane:

- 1) väljendab tuttavates situatsioonides oma seisukohti; küsib abi, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;
- 2) kasutab koostegevuses eri tüüpi dialoogirepliike, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest;
- 3) sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, sh osaleb tegevuse planeerimisel, valib ja kasutab abivahendeid;
- 4) loeb õpitud teksti ladusalt häälega või endamisi vaikselt; täidab valiklugemise ülesandeid;
- 5) osaleb õpetaja suunamisel lõigu ja teksti peamõtte sõnastamisel; osaleb jutustamiseks vajaliku abivahendi koostamisel ja annab sellele toetudes tekstilähedaselt edasi loetu sisu lõikude kaupa;
- 6) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegevustele, põhjendab oma arvamust;
- 7) mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist lihtlauset; rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides;
- 8) tunneb ära õpitud koond- ja liitlauset liike tekstis ja tekstiväliselt; oskab neid suunamisel moodustada;
- 9) analüüsib ja moodustab sõnavorme algoritmi alusel;
- 10) rakendab tähekasutusreegleid; kasutab õpitud enesekontrollivõtteid õpetaja juhendamisel;
- 11) teeb 4–5-sõnalise lause ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa ja kontrollib tulemust.

Kõne abil ammutatakse varemomandatud teadmisi mälust sihipäraselt; luuakse rohkem uusi mõtestatud seoseid (sõnaühendite, tekstisidusate lausete mõistmine ja kasutamine); hangitakse uut teavet; suunatakse tunnetusprotsesse (tajumise suunamine, materjali seostamine mälus,

mõtlemisoperatsioonide sooritamise); kommenteeritakse, kavandatakse ja kontrollitakse oma tegevust.

Õpilane õpib oma tegevuse protsessi kommenteerima. Esialgu toimub see väliskõnes (endale suunatud privaatkõne), seejärel sosinkõnes, mis hiljem läheb üle sisekõneks. Sisekõnes lõimuvad keeleüksuste tähendused kujutlustega, kuid 5. klassi õpilased rakendavad sisekõnet esialgu hargnenult ning piiratult, mis aeglustab õpitegevuse tempot.

Tunnetuslik-kõneline tegevus, mis toimub õpilase lähimas arengutsoonis (potentsiaalses arenguvallas), valmistab õpilasi ette 6.–7. klassis õppimiseks (loodusõpetus, ajalugu, inimeseõpetus jm) ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks.

Lugemistehnika ja õigekirjaoskuse arenemine on omavahel tihedalt seotud. Mõlema oskuse jaoks on oluline automatiseerida esmalt häälikanalüüsi (häälikute olemasolu, häälikute järg; kirjutamisel häälimine, lugemisel veerimine) ja seejärel ka foneemanalüüsi (häälikurühmade äratundmine, häälikupikkuse kui kõnetakti vältele osutaja äratundmine lugemisel ja määramine kirjutamisel võrdleva hääldamise alusel).

Automatiseerumata osaoskuste sooritamiseks on vaja materialiseeritud abivahendeid (graafilised orientiirid, värvid, analüüsietappide tulemuste visualiseerimine).

Õpetamisel on tähelepanu keskmes häälimise ja võrdleva hääldamise oskuste arendamine.

Eesmärgiks on, et õpilased suudaksid nimetatud operatsioone sisekõnele toetudes sooritada, tempot kirjutamisega kohandada ja lugemisoskuse arenguks tõsta. Nimetatud operatsioonid sooritamise kiiruse tahtlik reguleerimine on otseselt seotud lugemistehnika ja õigekirja omandamisega.

Häälimist ning võrdlevat hääldamist kasutatakse ühtlasi enesekontrollioskuse omandamiseks.

Lugemisoskuse kujunemine sõltub veel olulisel määral õpilase jaoks tuttavate süntaktiliste konstruktsioonide esinemise sagedusest tekstis ning õpilase keeleüksuste tähenduse valdamise tasemest.

Lugemistehnika arendamise eesmärgiks on jõuda sisult ja keeleliselt kohandatud tekstide ladusa lugemiseni või vähemalt selle piirini. Õpetaja suunab õpilasi tekste analüüsima sisu ja mõtte mõistmise seaduspärasusi arvestades.

Teksti esmasele lugemisele ja pedagoogi suunavatele kommentaaridele järgneb sündmuse puhul stseenide järjestuse, kirjelduse puhul tunnuste ja omaduste valdkondade teadvustamine. Korduval lõikude kaupa lugemisel suunatakse õpilasi mõistma lausete tähendust ja lausetevahelisi seoseid, tuletama tekstis puuduvat teavet, märkama mõistmiseks olulisi keeleüksusi (sõnu, sõnaühendeid, osalauseid), kirjeldama tekkivaid kujutlusi.

Tekstis orienteerumist arendavad valiklugemise ülesanded (esimene lõikude ja seejärel kogu teksti ulatuses). Valiklugemise ülesanded on suunatud lühikese sisukokkuvõtte ning ilukirjandusliku teksti puhul ka varjatud teabe sõnastamisele. Õpilaste väljendust täiendatakse ja konkretiseeritakse.

Tekstis esinevat otsekõnet analüüsitakse õpetaja suunamisel. Dialoogi analüüsidest saavad õpilased saadud teadmisi ka ise suhtlemise reguleerimiseks rakendada. Harjutatakse väljendite valikut sõltuvalt suhtlemissituatsioonist, käitumisaktide hindamist, konfliktide reguleerimist soodustavate ütluste kasutamist.

Õpilane oskab esitada teksti kohta küsimusi ja esitada neid kaaslastele.

Jutustamises eristatakse kahte valdkonda: tekstilähedane jutustamine (vahendatud tekstiloome) ja jutustamine oma kogemusest.

Tekstilähedase ümberjutustuse kui vahendatud tekstiloome õppimine sõltub järgmistest asjaoludest: mälu muutumisest juhtivaks tunnetusprotsessiks; teksti sisu ja mõtte mõistmise tasemest; keeleüksuste valdamisest; keeruliste grammatiliste struktuuride lihtsamateks ja tekstisidusateks muutmise oskusest; teabeüksuste variatiivse sõnastamise oskusest.

Tekstilähedasel jutustamisel tuleb hoiduda teksti fragmentaarsest sõnastamisest või mehaanilisest päheõppimisest. Oluliseks tuleb pidada teabe järjestamist, sõnavara variatiivset valimist, lausungite seostamist ja nende parandamist järeltööna. Teksti mitmekordsel taastamisel tuleb muuta abivahendeid ja varieerida sõnastust. Sobivateks abivahenditeks on skeemid koos tugisõnadega (sh ka küsisõnad).

Praktilise grammatika õppimise peamised eesmärgid on tuumlause mallide hulga laiendamine; muutevormide kasutamine eri lausemallides ja mitmes tähenduses; tuumlauset ühendamine ja sisestamine, et mõista ja moodustada koondlauseid, laiendatud lihtlauseid ning lihtsamate seostega kaheosalisi liitlauseid.

Lausemallide baasiks on kujutlused tegevussituatsioonidest (skemaatilised kujutluspildid) ja nende kombinatsioonid. Oluline on teadvustada situatsioonide komponente: subjekt(id), objekt(id), vahendid, tunnused (sh tegevus või seisund), aeg, ruum jne. Jõutakse tajutavate sündmuste/nähtuste põhjuse ning eesmärgi mõistmise ja sõnastamiseni. Oluline on põhjuse ja eesmärgi eristamine ning nende ettekujutamine ajas ja ruumis.

Keeleüksuste tähenduse selgitamine, täpsustamine ja täiendamine toetub rühmitamisoskusele ja teadmistele rühma kuuluvatest objektidest, sündmustest, nähtustest, tunnustest.

Lausetähenduse mõistmine toetub põhisõna ja laiendite seostele, mille teadvustamiseks harjutatakse süntaksiküsimuste esitamist. Sõnade ja sõnaühendite tähendust seletatakse ja täpsustatakse kontekstis.

Liitsõnade ja tuletiste tähenduse mõistmiseks on oluline uute allrühmade moodustamiseks vajalike spetsiifiliste tunnuste teadvustamine (loom – rohusööja, inimene – tööline – kaevur).

Võrdluste ja metafoorsete väljendite tähenduse seletamine eeldab ühistele tunnustele osutamist (tuli/päike küpsetab, seisab postina/liikumatult).

Peamiseks tööviisiks on praktiline harjutamine. Keeleüksuste analüüs sisaldab enamasti semantilisi ülesandeid. Keeleterminite kasutamine jääb valdavalt õpetaja pädevusse. Uute õpioskuste omandamine algab materialiseeritult.

Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele. Kirjalikult esitatud töökorralduse täitmist saab nõuda juhul, kui töövõte on koostegevuses ja/või matkimise teel omandatud.

Raskusastme varieerimiseks muudetakse materjali keerukust, pedagoogi osalemist ehk õpilase iseseisvuse astet ja/või abivahendeid.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suuline väljendusoskus
  - Kuulamine ja jälgimine
  - Suhtlemine
- Tunnetustegevuse arendamine
  - nägemis- ja ruumitaju
  - Ajakujutlused
  - Enesekontroll
- Lause ja sõnavara
  - Lihtlause
  - Koondlause
  - Rind- ja põimlause
  - Sõnaliigid
  - Nimisõna
  - Omadussõna
  - Tegusõna
  - Arvsõnad
  - Liitsõna
- Lugemine ja kirjutamine
  - Häälrik- ja foneemanalüüs
  - Lugemistehnika ja orienteerumine tekstis
  - Uue teksti lugemine
  - Lugemise harjutamine
  - Sõnavaratöö
  - Teksti korduv lugemine ja analüüs
  - Dialoogi analüüs
  - Valiklugemine
  - Teksti jaotamine lõikudeks
  - Küsimuste esitamine
  - Tegelaste käitumise analüüs
  - Teksti peamõte
  - Teksti taastamine
- Kirjutamine
  - Õigekiri
  - Keeleteadmised ja -oskused

Õppetöö 6.–7. klassis

6.–7. klassis tegeletakse iseseisvuse kujundamise ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuste arendamisega. Õpilased suudavad mõista ja täita suulisi ning kirjalikke tuttavaid töökorraldusi. Oluline on kasutada algoritme ning suunata õpilasi aktiivsemalt ka iseseisvalt algoritme järgima ja kasutama, sh oma tegevust kontrollima. Jätkuvalt on õppeprotsessis suur osakaal praktilisel harjutamisel.

6.-7. klassi õpetuse ülesandeks on süstematiseerida eelnevates klassides omandatud praktilist keelekasutusoskust ning seda teadlikustada, toetada keeleliselt teiste ainete õppimist, õppida kasutama tekste teabe hankimiseks. Omandatakse mitmed uued teksti taastamise võtted, sh õpitakse koostama kirjalikku ümberjutustust.

Kolmandal arenguastmel jõutakse ladusa lugemiseni. Järjest rohkem loetakse endamisi, õpitakse iseloomustama tekstides kirjeldatud tegelasi, kirjeldatud sündmused seostatakse ajaloolise taustaga. Kirjeldamisel pööratakse enam tähelepanu detailidele võimalikult täpsete kujutuspiltide loomiseks ja teabe edastamiseks. Õpetamisel pööratakse 6.-7. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine ja diferentseerimine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

Õpitulemused 6. klassis – õpilane:

- 1) küsib ja edastab teavet tuttavates situatsioonides, järgib üldtunnustatud käitumisnorme;
- 2) osaleb oma õpitegevuse planeerimisel, kasutab suunamisel enesekontrollivõtteid, küsib abi, valib ja kasutab abivahendeid;
- 3) loeb õpitud teksti kõne tempos õigesti ja ladusalt ning jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagmade kaupa;
- 4) täidab endamisi lugedes jõukohaseid sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 5) annab abivahendite toel edasi loetud tekstilõikude sisu (valikjutustamine); kirjeldab situatsioone ja objekte plaani alusel;
- 6) hindab tekstis kirjeldatud tegelaste käitumise vastavust moraalinõuetele;
- 7) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle; mõistab kaheosaliste liitlausete tähendust, eristab osalauseetega väljendatud suhteid ja seoseid;
- 8) moodustab liitsõnu ja tuletisi õpitud mallide ulatuses, mõistab liitsõnade ja tuletiste tähendust;
- 9) analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust; moodustab sõnavorme, esitab suunamisel süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;
- 10) kasutab sõnade õpitud muutevorme eri funktsioonides (teigusõna muutevorme õpetaja abiga);
- 11) kirjutab sõnu õigesti, rakendab õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid; kasutab

vajaduse korral individuaalseid abivahendeid, rakendab õpitud enesekontrollivõtteid;

12) teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja kontrollib tulemust.

Uue oskuse omandamisel nõutakse õpilastelt toiminguga kaasnevat kommenteerimist ja enesekontrolli sooritamiseks harjutamise käigus protsessile järgnevat kirjeldamist. Oluliseks peetakse oskust esitada koostegevuses kaaslastele soovitusi, leida ja parandada eksimusi.

Töövõtete mehaanilist sooritamist aitab vältida sõnastuse varieerimine ja hoidumine reeglitest praktilise tegevuse toeta.

Sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine, uute semantiliste seoste loomine sõnade vahel tõstab keelekasutuse osakaalu tunnetustegevuses. Õpetamisel pööratakse 6. klassis tähelepanu omadussõnadele: tähenduse täpsustamine, rakendamine laiendina.

Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses.

Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust konteksti põhjal, märkama ja parandama semantilisi eksimusi sõnaühendites ja lausetes. Sõnaühendite moodustamisel on oluline seostada ühte sõna võimalikult paljude teistega.

Eesmärk on harjutada uue teksti ladusat häälega lugemist. Lugemiskiiruse reguleerimisel lähtutakse iga õpilase suulise kõne tempost. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise (s.o teabe otsimine) õppimist.

Korduval häälega lugemisel püütakse jõuda elementaarse ilmekuseni, mis suures osas sõltub lapse oma kõne ilmekusest ja teksti eelneva analüüsi tulemustest.

6. klassis on tekstikäsitluse eesmärkideks eri mõistmisstrateegiate kasutamine ja ümberjutustuse variantide harjutamine.

Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt teksti mõistmise strateegiast ja jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi oskuse kujunemise etappi.

Harjutatakse küsimuste esitamist kaasõpilastele.

Tekstis kirjeldatud keeruliste ja/või lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Teksti sisu kokkuvõtte ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja parafraseerimist, st kokkuvõtlikku sõnastamist.

Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemisele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.

Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist. Kirjutatud tekst loob järeltöövõimalused sisu ja sõnastuse puudujääkide leidmiseks ning parandamiseks.

Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega.

Kaheosaliste liitlausete mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nende grammatilisest tähendusest.

Kõnearenduse seisukohalt peetakse oluliseks, et õppija oskaks muuta lause kontekstisidusaks. Suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilaste tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.

Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega, st kasutatakse teistele ainetele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse vastavat sõnavara.

Ärakiirjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. Ärakiirja harjutamise eesmärk on lausete kaupa kirjutamine.

Jätkub õigekirjaoskuste automatiseerimine. Õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnades enne kirjutamist, sooritama valikulist enesekontrolli, kasutama metakeelelisi operatsioone ortograafiaareeglite rakendamiseks. Harjutatakse võõrsõnade hääldamist ja õigekirja.

Suhtlemisoskuste kujundamisel toetutakse kirjaliku dialoogi repliikide suunatud analüüsile: mida ja milleks öeldakse, kuidas eesmärk realiseeritakse (strateegia), kuidas repliiki hargnenult sõnastaks kõneleja ja kuulaja. Tähelepanu pööratakse otseselt sõnastamata teabe tuletamisele. Kirjaliku dialoogi analüüsimise oskustele toetudes harjutatakse sobivate repliikide valimist olenevalt kirjeldatud situatsioonist.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suuline väljendusoskus
  - Tunnetustegevuse arendamine
- Lause ja sõnavara
  - Lihtlause
  - Koondlause
  - Sõnaliigid
  - Nimisõna
  - Omadussõna
  - Arvsõna
  - Tegusõna
  - Liitsõna
  - Võõrsõnad
  - Lugemine ja orienteerumine tekstis
  - Foneemanalüüs
  - Uue teksti lugemine
  - Lugemise harjutamine
  - Sõnavaratöö
  - Teksti analüüs
  - Dialoogi analüüs
  - Valiklugemine
  - Küsimuste esitamine kaaslastele

- Tegelaste käitumise analüüs
- Teksti peamõtte sõnastamine
- Teksti taastamine
- Kirjaliku teksti koostamine
- Kirjutamine
  - Ärakiri
  - Õigekiri
  - Keeleteadmised ja - oskused
  - Tarbekiri

Õpitulemused 7. klassis – õpilane:

- 1) mõistab suhtlemisel seisukohtade võimalikku erinevust, selgitab oma seisukohti, hangib vajaduse korral täiendavat teavet teistelt inimestelt;
- 2) annab hinnangu tekstis kirjeldatud tegelaste käitumisele ja põhjendab seda viidetega tekstile, oma kogemusele või kehtivatele moraalinormidele;
- 3) iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, rühmitab neid teadaolevate tunnuste alusel;
- 4) selgitab talle mõistetavate sündmuste ajalisi ning põhjuslikke seoseid;
- 5) loeb jõukohast tundmatut teksti kõne tempos, õpitud teksti elementaarse ilmekusega;
- 6) hangib tekstist teavet õpetaja juhendamisel;
- 7) rakendab õpetaja juhendamisel temaatilise lugemise oskust, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- 8) taastab analüüsitud teksti sisu vastavalt püstitatud ülesandele (valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult), vajaduse korral kasutab teksti analüüsimisel ühiselt koostatud abivahendeid;
- 9) koostab pärast ühist ettevalmistust lühikese kirjaliku ümberjutustuse, kokkuvõtte või referaadi kavale, tugisõnadele või sõnaühenditele toetudes;
- 10) mõistab ja kasutab õpitud liht- ja koondlausemalle;
- 11) mõistab ja kasutab suunamisel kõnes eri suhteid (aeg, põhjus, koht, tagajärg, eesmärk jms) väljendavaid kaheosalisi liitlauseid;
- 12) tuletab sõnu õpitud liidetega; moodustab liitsõnu;
- 13) kasutab kõnes sõnade käände- ja pöördevorme, analüüsib sõnavormide koostist;
- 14) tunneb ja rakendab kirjutamisel tähekasutus- ja ortograafiareegleid, vajaduse korral abimaterjalidele toetudes või õpetaja suunamisel.

Tekstist hangitud teave põhjal luua uusi kujutlusi, mõista põhjus-tagajärg seoseid. Varasemaga võrreldes kasutatakse rohkem hargnenud korraldusi ning erinevaid skemaatilisi vahendeid ja suunatakse õpilasi oma töövõtteid ja eesmärke sõnastama. Oluliseks peetakse esitada koostegevustes kaaslasele soovitusi, leida ja parandada eksimusi. Toimub sõnavara mahu suurenemine, sõnatähenduste täpsustumine. Tähelepanu omadussõnadele: sõnade täpsustamine, rakendamine laiendina. Suunatakse enamlevinud sõnamoodustusmallide omandamist, sõnavormide rakendamist erinevates tähendustes, sõnade mõistmist ja kasutamist ülekantud tähenduses. Õpitakse leidma tekstist tundmatu tähendusega sõnu ja tuletama nende tähendust teksti põhjal, märkama semantilisi vigu sõnaühendites ja lausetes. Sõnaühendite moodustamisel on oluline seostada üht sõna võimalikult paljude teistega. Harjutada uue teksti ladusat häälega lugemist. Alustatakse lihtsate tekstilõikude vaikset ülesandega lugemise õppimist st teabe otsimist. Tekstikäsitluse eesmärkideks on ümberjutustuse variantide harjutamine. Õpilaste iseseisvuse suurendamiseks esitatakse ülesanded lähtuvalt jutustamise liigist, arvestatakse lapse tekstianalüüsi kujunemise etappi. Harjutatakse küsimuste esitamist kaasõpilastele. Tekstis kirjeldatud ja lastele vähetuntud stsenaariumite korral rakendatakse detailset analüüsi. Tekst sisu ja allteksti sõnastamine vajab veel õpetaja kokkuvõtlikku sõnastamist.

Tekstis orienteerumiseks lisandub valiklugemusele temaatilise lugemise õppimine, mis on ühtlasi eeldus temaatiliseks ja tegelase nimel jutustamiseks.

Alustatakse kirjaliku ümberjutustuse õpetamist, mis esialgu vajab detailset etappide kaupa suunamist (nt õpetaja koostatud küsimused).

Praktilises lauseõpetuses tegeldakse lausete ühendamise, sisestamise ja laiendamisega. Kaheosalise liitlause mõistmist ja moodustamist harjutatakse mallide kaupa, lähtudes nende grammatilisest tähendusest. suunavate abivahenditena kasutatakse skeeme. Õpilase tähelepanu pööratakse lauseid ja lauseosi siduvate sõnade tähendusele ning sõnajärjele.

Harjutusmaterjali koostamisel lõimitakse keeleõpetust teiste õppeainetega kasutades ainele tüüpilisi lausekonstruktsioone ja aktiveeritakse sõnavara.

Ärakirjaoskusi rakendatakse kirjalike ülesannete täitmisel kõikides õppeainetes. Õpilasi suunatakse märkama õigekirja seisukohalt keerulisi häälikkoostisi sõnu enne kirjutamist. Harjutatakse võõrsõnade hääldamist ja õigekirja.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suuline väljendusoskus
  - Tunnetustegevuse arendamine
- Lause ja sõnavara
  - Lihtlause
  - Koondlause
  - Liitlause
  - Sõnaliigid

- Nimisõna
- Liitnimisõna
- Omadussõna
- Arvsõna
- Tegusõna
- Liitsõna
- Lugemine ja orienteerumine tekstis
- Uue teksti lugemine
- Lugemise harjutamine
- Sõnavaratöö
- Teksti analüüs
- Dialoogi analüüs
- Valik- ja temaatiline lugemine
- Küsimuste esitamine
- Tegelaste käitumise analüüs
- Teksti peamõtte sõnastamine
- Teksti kavastamine
- Teksti taastamine
- Kirjaliku teksti koostamine
- Kirjutamine
  - Õigekiri
  - Keeleteadmised ja -oskused
  - Tarbekiri

Õppetöö 8.–9. klassis

8.–9. klassis tegeletakse oma tegevuse kavandamise ja hindamisega. Õpetatakse valima ning rakendama tulemuse saavutamiseks vajalikke tegevusi ja vahendeid ning enesekontrollivõtteid. Õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid. Arendatakse oskust kuulata ja lugeda jõukohaseid tekste, mõista suulist kõnet, luua keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid lihtsaid suulisi ja kirjalikke tekste.

Arendatakse oskust kuulata ja lugeda jõukohaseid tekste, mõista suulist kõnet, luua keeleliselt korrektseid ning suhtlussituatsioonile vastavaid lihtsaid suulisi ja kirjalikke tekste, sh lihtsa struktuuriga loovtöid.

Harjutatakse tekstidest teabe hankimist, märkmete tegemist ja konspekterimist, tarbekirja, rakendades omandatud digioskusi. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid. Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel, õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

Õpitulemused 8. klassis – õpilane:

1) hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust ja moraalinõuetele vastavust

tavasituatsioonides, iseloomustab plaani järgi tegelasi ja tegelasrühmi ning nende käitumist;

- 2) märkab ja hindab kaaslaste käitumise (sh sõnakasutuse) sobivust, reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlikele seisukohtadele;
- 3) analüüsib suunavate küsimuste abil dialoogi;
- 4) kasutab teabe saamiseks õpetaja juhendamisel erinevaid allikaid;
- 5) tutvustab kaaslastele ühte loetud raamatut;
- 6) loeb ja analüüsib jõukohast teksti ning täidab ülesandeid õpitud mõistmisstrateegiate ulatuses;
- 7) esitab küsimusi teksti kohta mõistmisstrateegiatest lähtuvalt;
- 8) märgistab suunamisel olulist teavet väljendavaid teabeüksusi tekstis, teeb märkmeid tekstide põhjal;
- 9) taastab õpitud teksti suuliselt erineval viisil: tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt; vajaduse korral rakendab tuttavaid abivahendeid;
- 10) kirjeldab abiga tegevusi ja sündmusi oma kogemuste ja eri õppeainete materjalide põhjal;
- 11) koostab pärast ühist arutelu tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse, kokkuvõtte või referaadi;
- 12) koostab õpitud tarbekirja etteantud näidise järgi;
- 13) tunneb ära ja moodustab pöörde- ja käändevorme, vajaduse korral toetub näidisele;
- 14) tuletab sõnu õpitud liidetega, mõistab ja kasutab kõnes tuletisi;
- 15) kasutab õpitud lausemalle suulises ja kirjalikus tekstis;
- 16) kasutab omandatud õigekirjaoskusi iseseisvates kirjalikes töodes, oskab vajaduse korral kasutada abistavat materjali.

Õpilasi ergutatakse võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmärke teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama.

Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel. Tekste analüüsid arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, moraalsed valikud jms.

Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.

Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist ja märkmete tegemist.

Tekstiga tutvumisel ja tekste analüüsidest muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkamine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustamise liigist lähtudes.

Lauseõpetuses on rõhuasetus lausetähenduse mõistmisel ning muuteharjutustel. Toetatakse oskusele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost.

Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine, abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmine.

Eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suulien väljendusoskus
- Tunnetustegevuse arendamine
- Lause ja sõnavara
  - Sõnaühend
  - Lihtlause
  - Koondlause
  - Liitlause
  - Sõnaliigid
  - Omadussõna
  - Määrsõna
  - Tegusõna
  - Arvsõna
  - Liitsõna
  - Võõrsõna
  - Lugemine
  - Sõnavaratöö
  - Teksti analüüs
  - Teabe märgistamine tekstis
  - Teksti peamõtte sõnastamine
  - Teksti kavastamine
  - Teksti taastamine
  - Kirjaliku teksti koostamine
- Konspekteerimine
  - Kirjaliku teksti konspekteerimine
  - Tarbekiri
  - Õigekiri
  - Keeleteadmised ja -oskused

Õpitulemused 9. klassis – õpilane:

1) suhtleb ja käitub partnerit arvestades olukorrale vastavalt, järgib üldtunnustatud moraalinorme, esitab oma soove, selgitab seisukohti suuliselt ja kirjalikult korrektses eesti

keeles, osaleb arutelus;

- 2) valdab võimetekohaste tekstide funktsionaalse lugemise oskust;
- 3) nimetab mõnda eesti kirjanikku ja on tutvunud tema loominguga;
- 4) kasutab eriliigilisi tekste ja erinevaid allikaid teabe hankimiseks, suudab elementaarselt konspekterida; koostab referaadi eelneva analüüsi või plaani alusel;
- 5) koostab erinevaid õpitud tarbekirju näidiste alusel;
- 6) edastab loetud või kuulnud teksti sisu suuliselt või kirjalikult korrektses eesti keeles;
- 7) tunneb eri lausetüüpe, mõistab õpitud lausemallide tähendust, kasutab neid kõnes;
- 8) järgib õpitud tähekasutus- ja ortograafiareegleid, suudab ise oma tööd kontrollida, leida ja parandada õigekirjavigu.

Õpilasi ergutatakse võimalikult iseseisvalt oma tegevust planeerima, toimingute eesmäärke teadvustama, töövõtteid valima, tulemusi kontrollima ja hindama.

Ilukirjanduslike tekstide käsitlemisel ja suhtlemisõpetuses on rõhuasetus pragmaatilise tähenduse mõistmisel. Tekste analüüsides arutletakse tegelaste käitumise üle: motiivid, kavatsused, moraalsed valikud jms.

Meedia põhjal arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle, püütakse eristada fakte ja arvamusi.

Teabetekstide käsitlemisel harjutatakse erilaadse teabe hankimist ja märkmete tegemist, konspekterimist, sõnaraamatute kasutamist. Kujundatakse tarbekirjade mõistmise, koostamise ja blankettide nõuetekohase täitmise oskust.

Tekstiga tutvumisel ja tekste analüüsides muutub valdavaks sihipärane endamisi lugemine: valiklugemine ülesandega (teabe otsimine), uue teabe iseseisev märkamine, valmistumine jutustamiseks ümberjutustamise liigist lähtudes. Analüüsi tulemusena sõnastatakse teksti sisu lühikokkuvõtte ja alltekst. Tekstianalüüsi eesmärk on õppida iseseisvalt kasutama teksti mõistmisstrateegiaid.

Praktilises lauseõpetuses toetutakse oskusele moodustada sõnavorme ja sõnu, mõista nende tähendust ning sõnade seost.

Sõnavara laiendamisel ja sõnatähenduse seletamisel suunatakse õpilaste tähelepanu objektide rühma tunnustele, objekti osadele.

Suunamist vajab sõnavormide ja tuletiste eristamine, abstraktse tähendusega sõnade ning metafoorsete väljendite mõistmine.

Eesmärk on saavutada võimalikult õige kiri ja rakendada kirjutamist ühe operatsioonina teiste ülesannete täitmisel.

Õppesisu ja -tegevused:

- Suhtlemine ja suuline väljendusoskus
- Tunnetustegevuse arendamine
- Lause ja sõnavara
  - Sõnaühend ja lause
  - Lihtlause
  - Liitlause
  - Sõnaliigid
  - Omadussõna
  - Määrsõna
  - Tegusõna
  - Ühendtegasõna
  - Asesõna
  - Arvsõna
  - Liitsõna
  - Võõrsõnad
  - Lugemine ja orienteerumine tekstis
  - Uue teksti lugemine
  - Lugemise harjutamine
  - Sõnavaratöö
  - Teksti analüüs
  - Teksti peamõte
  - Teksti kavastamine
  - Teksti taastamine
  - Kirjaliku teksti koostamine
- Konspekteerimine
  - Kirjaliku teksti konspekteerimine
  - Suuliselt esitatud teabe konspekteerimine
  - Tarbekiri
  - Õigekiri
  - Võõrsõnade õigekiri
  - Keeleteadmised ja -oskused

Üldpädevused

Riiklikus õppekavas väljendatud üldpädevuste arendamise kaudu kujundatakse kõige kesksemaid isiksuseomadusi nagu eetilised, sotsiaalne vastutustunne, enesemõtestamine, õppimisvõime, suhtlusoskus, probleemilahendusvõime ja ettevõtlikkus. Neid pädevusi ei ole üldjuhul otstarbekas kujundada otsese instrueerimise kaudu koolitunnis vaid need kujunevad ise aastate jooksul kooli õppe- ja kasvatustegevuse käigus. Häid võimalusi üldpädevusi eesti keele õpetuse kaudu arendada pakuvad lugemistundides kasutatavad tekstid.

Õpipädevus

Tähtsal kohal on lugemistehnika ja kuulamisoskuse pidev arendamine, eri liiki tekstide mõistmine, fakti ja arvamuse eristamine.

Õppima õppimist toetavad üldisi suhtlemisoskusi arendavad meetodid:

- teksti kavandamine,
- peamõtte väljatoomine,
- mõttekaartide, jooniste, piltide või teiste visualiseerivate võtete kasutamine,
- üksteise kuulamine ja reflekteerimine,
- kõnevooru vaheldumine ja oma sõnavõtu ootamine,
- oma arvamuse kujundamine, avaldamine ja põhjendamine.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevuse ja keelega on seotud pea iga olukord, kus tuleb teha koostööd ja tulemusi teistele tutvustada. Õpitakse oma seisukohtade esitamist ja põhjendamist, teiste arvamusega arvestamist. Oluline on kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine, kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Areneb suulise arvamuse avaldamise oskus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine, väite põhjendamine. Siin on heaks meetodiks erinevad rollimängud, mis aitavad kaasa suhtluse edendamisel. Emakeelne suhtluspädevus niihästi kõnes kui kirjas on üks kõige põhilisemaid eeldusi nii edukaks õppimiseks, ühiskondlikuks toimimiseks kui ka erialaseks tegutsemiseks ükskõik millisel alal.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Eakohased tekstid aitavad arendada oskust hinnata inimsuhteid ja -tegevusi kehtivate moraalinormide seisukohast. Arendatakse oskust suhelda kohasel viisil sõprade ja perega, käia läbi erineva taustaga inimestega, lahendada konflikte konstruktiivsel viisil, valmistuda osalemiseks ühiskonnaelus. Olulise tulemusena areneb võime tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimeste ja oma kultuuriruumiga, tunda ja väärtustada erinevate kultuuride ja looduse mitmekesisust. Väärtusi, mida arendada, peaks toetama ka klassi- ja koolikultuur.

Enesemääratluspädevus

Eakohaste tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate temadega. Loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti, arutletakse erinevate tegelaste käitumismotiivide üle. Rollimängudes ja dramatiseeringutes avaneb võimalus ümberkehastumiseks ja nii tegelase käitumise ja motiivide selgitamiseks. Situatsiooni ja tegelasi analüüsitakse erinevatest vaatepunktidest lähtuvalt. Õpitekstid annavad võimalusi eakohaste probleemide üle arutlemiseks ja lahendusvariantide pakkumiseks. Õpilane saab kujundada ja välja öelda oma seisukoha.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Graafiliste võtete kasutamine õppetöös toetab alusoskuste kujunemist: kuulamist, kõnelemist, lugemist ja kirjutamist.

Matemaatiline pädevus toetab kõige paremini ruumilist märgisüsteemi ja sellega seotud kirjaoskust, näiteks arendatakse teabetekstide abil oskust lugeda teabegraafikat (erinevad diagrammid, skeemid jne) ja arvutusoskust.

Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust teabest. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekste luues, korrigeerides, vormistades ning esitades.

Ettevõtlikkuspädevus

Eesti keele tunnid pakuvad erinevaid võimalusi näha probleeme, seada eesmärgi, otsida lahendusi.

Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia -ja kirjandustekstidest kui ka õpilaste igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisel, seisukohavõtu ja lahenduste otsimisel. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine pikemates projektides ja rühmatöodes, mis eeldavad õpilaste planeerimisoskust, omaalgatust, aktiivsust ning keele-ja kirjandusteadmiste rakendamist.

Digipädevus

Digipädevus tähendab suutlikkust kasutada digivahendeid nii info hankimisel, õppimisel kui ka kodanikuna tegutsedes. Keelt ja kirjandust õppides kasutatakse digivahendeid internetis eri liiki tekstide ning audiovisuaalse meedia otsimiseks, sh märksõnadega. Saadud teavet rakendatakse probleeme lahendades, nende üle arutledes või uut sisu luues, kasutades digikeskkonda sihipäraselt koos teiste teabeallikatega. Õpitakse tekste digitaalselt looma ja vormistama, interneti suheldes pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele ja igapäevaelu väärtuspõhimõtete arvestamisele. Digipädevust kujundatakse nii õiguslikest kui ka eetilistest põhimõtetest lähtuvalt. Õpilane suunatakse hindama allikaid kriitiliselt, kasutama erinevaid arvutirakendusi.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Eesti keele tunnis toetatakse sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujunemist, arendades õpilaste suutlikkust suhelda ja teha koostööd erinevates olukordades. Keeleõpe aitab õpilastel mõista ja austada erinevaid vaatepunkte, soodustades kaasava ja hooliva suhtlemiskultuuri kujunemist. Tekstide lugemine ja arutelud aitavad õpilastel arendada empaatiat, mõista sotsiaalseid norme ja eetilisi põhimõtteid, samuti saavad nad võimaluse praktiseerida kodanikukohustusi ja osaleda ühiskondlikus elus.

Arutelud eakohaste tekstide üle toetavad arusaamist kodanikuks olemise rollist ja vastutusest. Keeleõppes käsitletavat teemat ja arutelud aitavad õpilastel paremini mõista ja austada oma rolli ühiskonnas, tehes vahet õige ja vale, aktsepteeritava ja mitteaktsepteeritava käitumise vahel. Kodanikupädevus arendab õpilaste võimet võtta vastutust oma tegude eest, teha kaalutletud otsuseid ja osaleda aktiivselt kogukonnaelus. Õpilased õpivad väärtustama ja järgima ühiskondlikke reegleid, arendades seeläbi vastutustunnet ja valmidust panustada ühiskonna arengusse.

2. Matemaatika

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1) saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses, tunneb rõõmu matemaatikaga

tegelemisest;

- 2) omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
- 3) õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma);
- 4) oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet, kasutab õpetaja juhendamisel või iseseisvalt sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 5) tunneb õpitud matemaatilisi mõisteid ja seoseid, rakendab matemaatikateadmisi ning lahendab jõukohaseid probleemsituatsioone teistes õppeainetes ja igapäevaelus.

Matemaatika õpetamisel lihtsustatud õppekava järgi õppivatele õpilastele on kõige olulisem keskenduda nendele matemaatikaalastele teadmistele, mida valdamata on raske toime tulla ja osaleda ühiskonna elus. Seetõttu peab matemaatika õpe keskenduma praktilistele ja rakenduslikele oskustele, mis aitavad kaasa igapäevaelus ettetulevate probleemide lahendamisele. Lisaks peab matemaatika andma oskusi ja teadmisi, mis aitavad kaasa elukutse omandamisele.

Matemaatika õppimise aluseks on laste suutlikkus koolitee alguseks omandada rida käelise-sõnalisi tegevusi ehk mõtlemisoperatsioone (järjestamine, rühmitamine, loendamine, mõõtmine jt). Lihtsustatud õppekava järgi õppivatel õpilastel kujuneb nende omandamine mitmete arenguhälvete tõttu aeglasemalt. Matemaatika õppimist pidurdavad sageli ka lüngad psüühika- ja isiksuseomadustes (tähelepanu, taju, mälu mõtlemine), aga ka kõne arengus. Seega on matemaatika ainekava kujundamise üheks mõjuriks õpilane kui õppija ja tema toimetulek koolis ning koolijärgsel ajal.

Matemaatika ainekava lihtsustatud õppes haarab viit valdkonda, mida käsitletakse tasakaalustatult kõikides klassides:

1. Naturaalarvud. Naturaalarvude aritmeetika.
2. Suurused. Mõõtühikud ja mõõtmine.
3. Murdarvud. Murdude aritmeetika. Protsent.
4. Geomeetria algkursus.
5. Sotsiaalmatemaatika. Eluliste probleemide praktiline lahendamine.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis saavad õpilased esmased kogemuslikud kujutlused esemete ja suuruste maailmast, hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires ning arvude liitehitusest. Õpitakse tundma lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest. Õpitakse opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid ning rakendama neid matemaatiliste jutukeste koostamisel ning eluliste probleemsituatsioonide lahendamisel.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane ...! alusel;
- 2) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- 3) opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);
- 4) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;
- 5) teab arvude koostist 10 piires;
- 6) liidab ja lahutab 10 piires;
- 7) teab rahaühikuid;
- 8) eristab ja konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid ring, kolmnurk, nelinurk ja teab nende nimetusi;
- 9) teab nädalapäevade ja aastaegade järgnevust toetudes abivahenditele;
- 10) lahendab ja koostab abiga matemaatilisi jutukesi.

Õppesisu ja -tegevused:

- Orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse “kus?” ja korralduse “pane!” alusel
- Võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi
- Opereerib hulkadega
- Nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires
- Teab arvude koostist 10 piires
- Liidab ja lahutab 10 piires
- Teab rahaühikuid
- Eristab ja konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid ring, kolmnurk, nelinurk ja teab nende nimetusi
- Teab nädalapäevade ja aastaegade järgnevust toetudes abivahenditele
- Õpilane lahendab ja koostab abiga matemaatilisi jutukesi

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1–20;
- 2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);
- 3) määrab arvu koha naturaalarvude reas;
- 4) eristab ühe- ja kahekohalisi arve, arvus kümnelisi ja ühelisi;
- 5) liidab ja lahutab 20 piires järku ületamata;

- 6) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid;
- 7) seostab ajasuhteid eile, täna, homme, üleele ja ülehomme nädalapäevadega;
- 8) määrab aega täistundides;
- 9) kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter;
- 10) mõõdab joonlaur abil lõigu pikkust sentimeetrites;
- 11) joonestab punktide järgi joonlaur abil kolmnurka ja nelinurka;
- 12) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügitehingute sooritamisel poemängus;
- 13) lahendab abiga ühetehtelisi tekstülesandeid summa ning vahe leidmiseks.

Õppesisu ja -tegevused:

- Naturaalarvud 1-20
- Vastandab hulgaelemente arvuga
- Määrab arvu koha naturaalarvude reas
- Eristab ühe- ja kahekohalisi arve
- Liidab ja lahutab 20 piires järku ületamata
- Lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid
- Seostab ajasuhteid eile, täna, homme, üleele ja ülehomme nädalapäevadega
- Määrab aega täistundides
- Kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter
- Mõõdab joonlaur abil lõigu pikkust sentimeetrites
- Joonestab punktide järgi joonlaur abil kolmnurka ja nelinurka
- Kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügitehingute sooritamisel poemängus
- Lahendab abiga ühetehtelisi tekstülesandeid summa ning vahe leidmiseks

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis omandavad õpilased kujutluse arvudest 1000 piires, arvude kümnendkoostise ja rakendavad seda arvutamisel ning eluliste probleemide lahendamisel. Omandatakse kujutlused korrutamise ja jagamise olemusest ning rakendatakse neid korrutamise- ja jagamistabeli ülesannete lahendamisel. Omandatakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse arvutama nimega arvudega. Õpitakse eristama, nimetama, mõõtma ja joonestusvahenditega joonestama tasapinnalisi geomeetrilisi kujundeid. Kujuneb arusaam elus ettetulevate probleemide sõnastamisest tekstülesandena. Omandatakse oskus esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerida lihtsamaid liht- ja lihtsituatsioone.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1–100;
- 2) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis (100 piires);
- 3) võrdleb arve;

- 4) liidab ja lahutab arve 20 piires;
- 5) liidab ja lahutab arve 100 piires;
- 6) teab mõõtühikuid meeter, kilogramm, liiter ning rahaühikuid euro ja sent;
- 7) liidab ja lahutab ühenimelisi arve;
- 8) määrab õpetaja juhendamisel aega täis- ja pooletunnise täpsusega ning kalendri järgi päevades;
- 9) joonestab sirglõigu ja nelinurga mõõdu järgi;
- 10) lahendab abiga ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid.

Eesmärgiks on tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 100 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 100 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnendsüsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Süveneb arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Õppesisu ja -tegevused:

- Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1–100).
- Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv.
- Arvude jaotamine ja koostamine kümnelite ja ühelite järgi.
- Arvude võrdlemine 100 piires.
- Võrratuste kirjutamine, lugemine ja lahendamine märgid $>$, $<$, $=$.
- Arvude moodustamine saja piires.
- Arvude saamine loendamise teel. Arvud 21–100.
- Arvude 21–100 lugemine ja kirjutamine.
- Täiskümnete numeratsioon.
- Arvu koha ja naabrite määramine arvureas;
- Järgarvud 11.–20..

- Numbri asukoha tähtsus arvu märkimisel.
- Paaris- ja paaritud arvud.
- Liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehtega).
- Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades): täiskümnete liitmine ja lahutamine.
- Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühest kümnest teise (suulise arvutamise võtet kasutades).
- Kahetehteliste võrduste lahendamine, sealhulgas liitmine täiskümneni ($37 + 3 = 40$) ja täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine ($40 - 3 = 37$).
- Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine.
- Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine.
- Kahekohalisele arvule kahekohalise arvu liitmine.
- Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine.
- Pikkusühikud: meeter (m), lugemine ja kasutamine;
- Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
- Rahaühikud: 50 senti, 20 eurot, 50 eurot, 100 eurot. Seos 1 euro = 100 senti.
- Massiühikud: kilogramm (kg); kujutlus kilogrammist kui raskusmõõdust, kasutamine.
- Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse määramiseks. Kaalukaussidega kaal, kaaluvihid, -pommid.
- Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
- Nimega arvude lugemine ja kirjutamine.
- Kellaaeg: kellaaja määramine täis- ja pooltunnise täpsusega. Seos 1 ööpäev = 24 tundi.
- Ajaühikud: tund, minut; seosed: 1 tund on 60 minutit ($1 \text{ h} = 60 \text{ min}$), pool tundi on 30 minutit.
- Ajaühikud: kuu, päevade arv kuus; aasta, seos: 1 aasta = 12 kuud.
- Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades.
- Ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine ($12 \text{ m} + 15 \text{ m}$; $37 \text{ kg} - 22 \text{ kg}$), vajadusel tulemuse teisendamiseks naaberühikuteks ($24 \text{ min} + 36 \text{ min} = 60 \text{ min} = 1 \text{ h}$; $75 \text{ cm} + 25 \text{ cm} = 100 \text{ cm} = 1 \text{ m}$).
- Mõõtmine meetrites ja sentimeetrites (joonlauda ja mõõdulinti kasutades). Seos: $1 \text{ m} = 100 \text{ cm}$. Sobiva mõõtühiku valimine.
- Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv: 5 cm pikkune lõik).
- Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine.
- Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (rudulisele paberile).
- Lihtülesanded antud arvu suurendamiseks või vähendamiseks teatud arvu võrra.
- Üleminek lihtülesannetelt kahetehteliste tekstülesannetele (sealhulgas ülesanded, mille teine ülesanne on esimese ülesande järg). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine.
- Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe – arvu suurendamine/vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe – summa leidmine). Üleminek tekstülesande sisu esemeliskemaatilisel kujutamisel andmete skemaatilisele esitamisele. Ülesande lahenduse otsimine ja skeemi täiendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).
- Ostetava kauba maksumus ja selle vastavus olemasolevale rahasummale.

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 100 piires;
- 2) teab Rooma numbreid I–V;
- 3) liidab ja lahutab 100 piires;
- 4) korrutab ja jagab toetudes korrutustabelile;
- 5) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
- 6) leiab osa tervikust;
- 7) teab mõõtühikut millimeeter;
- 8) oskab lugeda termomeetri näitu kraadides;
- 9) tunneb kella (veerand-, pool-, kolmveerand- ja täistund);
- 10) liidab ja lahutab ühe- ja mitmenimelisi arve;
- 11) joonestab lõike etteantud mõõdu järgi;
- 12) teab nurkade liike;
- 13) lahendab koostöös õpetajaga kahetehtelisi tekstülesandeid.

4. klassis on ülesandeks tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arutamise võtteid 100 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 100 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnendsüsteemis ja oskavad seda arutamisel rakendada.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Süveneb arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Õppesisu ja -tegevused:

- Arvud 1–100, lugemine, kirjutamine, arvu asukoha määramine arvude reas.
- Üheliste, kümneliste, sajalise eristamine arvus.
- Arvude võrdlemine, märkide $<$, $>$, $=$ kasutamine arvude võrdlemise tulemuse ülesmärkimisel.
- Järgarvud 21.–100..
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (suulise arvutamise võtet kasutades).
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega.
- Vahetuvusseaduse kasutamine.
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (kirjaliku arvutamise võttega).
- Liitmis- ja lahutamistehte kontrollimine pöördtehtega.
- Korrutamise ja jagamise olemuse selgitamine. Praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega: esemeliste hulkade võtmine teatud arv korda.
- Korrutamine kui võrdsete liidetavate summa leidmine.
- Võrdsete liidetavate liitmise asendamine korrutamisega.
- Korrutamise vahetuvusseadus.
- Korrutustabelile tuginev korrutamine ja jagamine.
- Korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamise õppimisel ja kontrollimisel.
- Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($20 * 2 = 40$; $60 : 3 = 20$).
- Tehtekomponentide nimetused liitmisel ja lahutamisel. Tehtekomponentide nimetused korrutamisel ja jagamisel.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel.
- Tehete järjekord.
- Ümarsulgude kasutamine kahetehtelistes võrdustes.
- Mõiste osa tervikust, mõiste olemuse selgitamine.
- Hariliku murru märkimine.
- Poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku leidmine tervikust (tegevuslikult).
- Pikkusühik: millimeeter (mm); mõõtmine, lugemine, kasutamine. Seos $1 \text{ cm} = 10 \text{ mm}$.
- Rahaühikud: kõikide õpitud rahaühikute kasutamine probleemülesannete lahendamisel.
- Termomeeter, termomeetrite liigid ja kasutamine, näidu lugemine skaalalt kraadides.
- Ajaühikud: sekund (s). Seos: $1 \text{ min} = 60 \text{ sek}$.
- Kellaaja määramine minutilise täpsusega, veerandtunnise täpsusega; kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele).
- Mitmenimelised arvud.
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta: $5 \text{ m } 30 \text{ cm} + 20 \text{ cm}$; $5 \text{ m } 30 \text{ cm} - 2 \text{ m}$.
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades).
- Nimega arvude liitmine (teisendamisega): $5 \text{ m } 60 \text{ cm} + 40 \text{ cm} = 5 \text{ m } 100 \text{ cm} = 6 \text{ m}$.
- Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades (vastavad seeriapildid ja tekstülesanded).
- Murdjoon.

- Kõverjoon.
- Sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ja joonestamine joonlaua abil etteantud mõõtude järgi.
- Sirglõigu pikendamine ja lühendamine (võrra).
- Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) nimetamine ja eristamine.
- Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) joonestamine joonlaua abil.
- Lihtülesanded: arvude suurendamine või vähendamine mingi arv korda.
- Ostu-müügi ülesanded. Sõltuvus: maksumus = hind * hulk.
- Kahetehtelise tekstülesande andmed tuuakse välja ühistööna (õpetaja küsimustele toetudes).
- Tekstülesanded seoste korda/võrra ja rohkem/vähem eristamiseks.
- Liitülesanded: kahetehteliste tekstülesannete lahendamine antud arvu suurendamiseks/vähendamiseks teatud arv korda (I tehe), summa leidmiseks (II tehe).
- Kahetehtelised tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks (seosed korda/võrra, rohkem/vähem on mõlemas tehtes).

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1000 piires;
- 2) eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;
- 3) teab Rooma numbreid I–X;
- 4) liidab ja lahutab arve 1000 piires;
- 5) korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 100 piires;
- 6) korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 1000 piires;
- 7) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
- 8) saab aru mõiste harilik murd olemusest;
- 9) leiab osa arvust 1000 piires;
- 10) teab mõõtühikuid gramm, tonn, kilomeeter;
- 11) määrab aega kella ja kalendri järgi;
- 12) liidab ja lahutab nimega arve 1000 piires;
- 13) korrutab ja jagab ühenimelisi arve 1000 piires;
- 14) eristab ringi ja ringjoont;
- 15) lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid.

5. klassi ülesanne on tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 1000 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 1000 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid, tunnevad arvude ehitust kümnendsüsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega. Praktiselt tutvustakse harilike murdarvude olemust, nende skemaatilist märkimist, lugemist ja kirjutamist.

Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid kasutama.

Süveneb arusaam, et elus eettulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena. Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendusstrateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekstülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvud 1000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine.
- Arvu naabrid, nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100 kaupa.
- Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra.
- Järgarvud 1000-ni.
- Järguühikute määramine arvus (tuhandeline) alustades kas kõrgemast või madalamast järgust.
- Iga järgu suurim ja väikseim arv.
- Arvu esitamine järkarvude summana ($567 = 500 + 60 + 7$).
- Järkarvude summa järgi arvu esitamine ($500 + 60 + 7 = 567$).
- Arvude võrdlemine.
- Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).
- Liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühiku (üheliste järgu / kümneliste järgu) ületamisega
- Liitmine 1000-ni, lahutamine 1000-st.
- Kahekohaliste arvude korrutamise ja jagamise ühekohalise arvuga 100 piires ($14 * 2$; $48 : 4$; $56 : 4$) suulise arvutamise võtet kasutades.
- Kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritm (järku ületamata).
- Korrutamise- ja jagamiste õigsuse kontrollimine pöördtehtega.
- Kahekohalise arvu kirjalik korrutamine ühekohalise arvuga 1000 piires.
- Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ($90 * 7$; $360 : 4$).
- Täissadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ($400 * 2$; $800 : 4$).

- Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ($121 \cdot 4$; $624 : 2$).
- Ühenimeliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
- Liitmise ja lahutamise kontrollimine pöördtehte abil.
- Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmise ja lahutamistehetes.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamise ja jagamistehetes.
- Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes, ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.
- Jäägiga jagamine (kirjaliku arvutamise võtet kasutades).
- Rooma numbrid I–X.
- Mõisted murru lugeja ja nimetaja, murrujoone tähendus.
- Murdude $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/7$, $1/8$, $1/9$, $1/10$ leidmine skemaatiliselt, lugemine ja kirjutamine.
- Kolmekohalise arvu kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires ($3 \cdot 127$, $2 \cdot 154$, $3 \cdot 175$)
- Ajaühikud: aasta – 365 (366) päeva.
- Rahaühikud: euro, sent.
- Pikkusühikud: kilomeeter (km); kasutamine. Seos $1 \text{ km} = 1000 \text{ m}$, kasutamine.
- Mahuühikud: pool liitrit ($1/2$ liitrit), kasutamine.
- Massiühikud: gramm (g), tonn (t); kasutamine. Seos $1 \text{ kg} = 1000 \text{ g}$; $1 \text{ t} = 1000 \text{ kg}$.
- Õpitud mõõtühikute teisendamine: suurema mõõtühiku teisendamine väiksemaks ($4 \text{ m } 75 \text{ cm} = 475 \text{ cm}$); väiksema mõõtühiku teisendamine suuremaks naaberühikuks ($650 \text{ cm} = 6 \text{ m } 50 \text{ cm}$).
- Mitmenimeliste arvude liitmine ja lahutamine tulemuse teisendamisega abiga.
- Ringjoon, ruut ja ristkülik.
- Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamine šablooni abil.
- Lihtülesanded: sõltuvused: hind = maksumus : hulk; hulk = maksumus : hind.
- Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks.
- Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks.
- Andmete iseseisev leidmine ja skemaatiline esitamine, ülesande kirjalik lahendamine ja lahenduskäigu selgitamine suuliselt.
- Erinevate probleemsituatsioonide modelleerimisoskuse kujundamine (kahetehtelise tekstülesande struktuurile toetudes).

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis omandavad õpilased kujutluse arvudest 100 000 piires, õpivad eristama arvu järke ja klasse. Lahendatakse geomeetriaülesandeid, sooritatakse nelja aritmeetilist tehet naturaals- ja nimega arvudega õpitud arvuvalla piires. Omandatakse kujutlused harilikust ja kümnenmurrust, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi. Kujuneb oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide

modelleerimisel ja lahendamisel.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 10 000 piires;
- 2) ümardab arvu etteantud järguni 10 000 piires;
- 3) teab Rooma numbreid I–XX;
- 4) liidab ja lahutab arve 10 000 piires;
- 5) korrutab ja jagab arve 10 000 piires;
- 6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
- 7) mõistab lihtmurru, liigmurru ja segaarvu olemust;
- 8) liidab ja lahutab lihtmurde;
- 9) leiab ühe ja mitu osa arvust;
- 10) mõistab kümnendmurru olemust;
- 11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 12) teab mõõtühikuid detsimeeter, detsiliiter ja milliliiter;
- 13) arvutab ajavahemikke;
- 14) liidab ja lahutab nimega arve 10 000 piires;
- 15) korrutab ja jagab nimega arve 10 000 piires;
- 16) eristab lõikuvaid, ristuvaid ja paralleelseid sirgeid;
- 17) eristab kolmnurkade liike;
- 18) arvutab hulknurga übermõõtu;
- 19) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

Kolmanda kooliastme ülesanne on luua üldise arvutamisoskuse kujunemise eeldused, õpetada rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

Täiendatakse kujutlusi arvudest 10 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

Omandatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite übermõõtu jne).

Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine). Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi sarnaste seostega eluliste probleemide lahendamisel.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
- Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv.
- Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
- Arvude ehitus kümnendsüsteemis.
- Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste ja sajaliste arvu määramine antud arvus.
- Järgarvud 10 000-ni.
- Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ning kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa.
- Arvude võrdlemine.
- Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja.
- Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuliga.
- Suuline korrutamine ja jagamine 10 000 piires.
- Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuliga (jagamise jäägita ja jäägiga).
- Ühe- ja kahekohalise arvu korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga
- Neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuliga (jagamise jäägita ja jäägiga).
- Liitmis- ja lahutamistehete, korrutamise ja jagamistehete kontrollimine pöördtehtega.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
- Tehete järjekord. Ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.
- Rooma numbrid XI–XX.
- Lihtmurd: määratlemine, lugemine, kirjutamine.
- Liigmurd, segaarv: lugemine, kirjutamine, eristamine lihtmurrust.
- Murru põhiomadus.
- Ühenimelised murrud: võrdlemine.
- Ühenimelised murrud: liitmine ja lahutamine.
- Ühe ja mitme osa leidmine arvust (kahe tehte abil).
- Kümnendmurru moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil.
- Kümnendmurdude võrdlemine.
- Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine.
- Pikkusühik: detsimeeter (dm): nimetamine, märkimine, kasutamine.
- seosed $1\text{ dm}=10\text{ cm}$; $1\text{ m}=10\text{ dm}$.
- Ajavahemiku arvutamine: vanuse, sünniaasta; ajavahemiku; sündmuse kestvuse ja toimumise aja arvutamine.

- Õpitud ajaühikute teisendamine.
- Mahuühikud: detsiliiter (dl), milliliiter (ml): nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine.
- Ajaühikud: sajand (saj); seos 1 saj = 100 a (toetudes ajaloolisele materjalile).
- Erinimeliste arvude liitmine ja lahutamine: 6 m + 50 cm; 8 cm - 5 mm.
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades):
 $4\text{ m }75\text{ cm} + 96\text{ cm} = 4\text{ m }171\text{ cm} = 5\text{ m }71\text{ cm}$
 $4\text{ m }75\text{ cm} - 92\text{ cm} = 3\text{ m }175\text{ cm} - 92\text{ cm} = 3\text{ m }83\text{ cm}$
 $44\text{ km} - 16\text{ km }235\text{ m} = 43\text{ km }1000\text{ m} - 16\text{ km }235\text{ m} = 27\text{ km }765\text{ m}$
- Eelnevalt teisendatud mitmenimelise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga:
 $2\text{ m }15\text{ cm} * 3 = 6\text{ m }45\text{ cm}$
 $215\text{ cm} * 3 = 645\text{ cm} = 6\text{ m }45\text{ cm}$
 $5\text{ m }48\text{ cm} : 2 = 2\text{ m }74\text{ cm}$
 $548\text{ cm} : 2 = 274\text{ cm} = 2\text{ m }74\text{ cm}$
- Kolmnurkade liigid nurkade järgi.
- Mõõtkava tutvustamine.
- Lõikude liitmine ja lahutamine.
- Kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõt (P).
- Lihtülesanded: ühetehteliste tekstülesannete lahendamine.
- Liitülesanded: kahetehtelised ülesanded ühe ja mitme osa leidmiseks.
- Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine ja vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ning lahendamine ühistööna (toetudes õpetaja suunavatele küsimustele).
- Erinevate probleemsituatsioonide lahendamine.
- Kalkulaatori kasutamise õpetus

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 100 000 piires;
- 2) ümardab arvu etteantud järguni 100 000 piires;
- 3) teab Rooma numbreid I–XXX;
- 4) liidab ja lahutab 100 000 piires;
- 5) korrutab ja jagab 100 000 piires;
- 6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
- 7) teisendab harilikke murde;
- 8) taandab harilikke murde;
- 9) korrutab ja jagab harilikke murde;
- 10) leiab terviku tema osa järgi;

- 11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 12) korrutab ja jagab kümnendmurde;
- 13) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid;
- 14) arvutab aritmeetilise keskmise;
- 15) arvutab hulknurga übermõõdu;
- 16) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
- 17) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

Kolmanda kooliastme ülesanne on luua üldise arvutamisoskuse kujunemise eeldused, õpetada rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja jagamist ühekohalise arvuga.

Omandatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite übermõõtu jne).

Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi.

Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine) Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
- Arvude suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
- Arvude lugemine ja kirjutamine.
- Arvu naabrid, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (10, 100, 1000 ja 10 000 kaupa).
- Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja, järguühikute arvu määramine.
- Arvude võrdlemine.
- Arvude kümnendsüsteem, iga järgu suurim ja väikseim arv.
- Arvude esitamine järguühikute summana.
- Arvude ümardamine tuhandeliteni.
- Rooma numbrid XX–XXX, seostamine ajaloo ja kaasajaga. Kuupäevade märkimine
- Rooma numbritega.

- Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 000 piires (kõik variandid) järgu ületamiseta ja ületamisega, vajadusel abivahendi kasutamine (nt arvurida, kalkulaator).
- Nimega arvude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes, vajadusel abivahendi kasutamine (nt tabelid, arvurida, kalkulaator).
- Suuline korrutamine ja jagamine üleminekuta ($1122 * 4$; $8642 : 2$).
- Kolme- ja neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine kirjalikult ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga, vajadusel abivahendi kasutamine (nt korrutustabel, kalkulaator).
- Korrutamine ja jagamine täiskümnete ja täissadadega.
- Kahekohalise arvu jagamine kahekohalisega 100 piires jäägita ja jäägiga ($36 : 12$; $49 : 22$).
- Korrutamine kahekohalise arvuga (järgu ületamiseta ja ületamisega), vajadusel abivahendi kasutamine (nt korrutustabel, kalkulaator).
- Puuduva tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet), vajadusel abivahendina tabeli kasutamine.
- Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega.
- Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega.
- Tehete järjekord (kommutatiivsuse seadust kasutades), ümarsulud (kolme- ja neljatehtelistes avaldistes).
- Liigmurru teisendamine segaarvuks ja segaarvu teisendamine liigmurruks.
- Murdude taandamine.
- Murru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
- Terviku leidmine osa järgi.
- Kümnenndmurdude kirjalik liitmine ja lahutamine.
- Kümnenndmurru korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga.
- Kümnenndmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ja täiskümnetega.
- Pikkusühikud kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (cm), millimeeter (mm); raskusühikud tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg), gramm (g).
- Mahuühikud liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml).
- Ajaühikud sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
- Rahaühikud euro, sent.
- Hulknurk. Hulknurga külgede pikkuste mõõtmine.
- Hulknurga (kolm-, neli-, viis-, kuusnurk) ümbermõõt (P).
- Sümmeetria; sümmeetria telg, telgsümmeetrilised kujundid.
- Liitülesanded (kahe- ja kolmetehtelised): aritmeetilise keskmise arvutamine.
- Lihtülesanded: kümnenndmurruna väljendatud osa leidmine arvust; sündmuste alguse, lõpu ja kestuse määramine.
- Terviku leidmine tema osa järgi.
- Ühesuunalise sirgjoonelise liikumise leidmine.
- Kahetehteliste tekstülesannete kirjalik vormistamine toetudes lahendusplaanile, selgituse kirjutamine avaldise väärtuse juurde (küsimust ei kirjutata): $364 \text{ km} + 428 \text{ km} = 792 \text{ km}$ läbiti kahe päevaga.
- Kolmetehtelised ülesanded: lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks; andmete väljatoomine, vormistamine skeemina, lahendusplaani koostamine ja lahendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes).

Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis kasutavad õpilased omandatud arvutusoskust igapäevaste eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel. Süvenevad õpilaste teadmised ja oskused opereerimisest arvudega 1 000 000 piires. Täpsustuvad ja laienevad teadmised geomeetrilistest kujunditest ja nende omadustest, tekib kujutlus pindalast ja ruumalast. Õpilased lahendavad rakenduslikke tekstülesandeid, loevad ja koostavad lihtsamaid andmestikke ja diagramme.

Õpitulemused 8. klassis**Õpilane:**

- 1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
- 2) ümardab arve etteantud järguni 1 000 000 piires;
- 3) teab Rooma numbreid I–XXXV;
- 4) liidab ja lahutab 1 000 000 piires;
- 5) korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
- 6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
- 7) liidab ja lahutab harilikke murde;
- 8) korrutab ja jagab harilikke murde;
- 9) liidab ja lahutab kümnendmurde;
- 10) korrutab ja jagab kümnendmurde;
- 11) arvutab pindala;
- 12) eristab ruumilisi kujundeid;
- 13) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
- 14) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

Neljanda kooliastme ülesanne on laiendada ja süvendada teadmisi ning oskusi arvude (1 000 000 piires) järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest, kinnistada mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala- ja ruumalaühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

Laiendatakse põhiliste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme.

Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

Õppesisu ja -tegevused

- Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine.
- Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras.
- Arvu naabrid.
- Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja.
- Arvu esitamine järguühikute summana.
- Arvu koostamine antud järguühikutest.
- Järgu väikseima ja suurima arvu nimetamine.
- Arvude võrdlemine, suurendamine ja vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda.
- Arvude ümardamine antud järguni.
- Rooma numbrid I–XXXV.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires (üleminekuta ja üleminekuga).
- Liitmis- ja lahutamistehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega.
- Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulud.
- Kirjalik korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga.
- Kirjalik korrutamine ja jagamine täiskümnete ja -sadadega.
- Kirjaliku korrutamise- ja jagamistehete kontrollimine pöördtehetega.
- Tundmatu tehtekomponendi leidmine (neli aritmeetilist tehet).
- Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine.
- Segaarvude liitmine ja lahutamine. Tutvustamine ja valikuliselt ülesannete lahendamine.
- Ühenimeliste murdude korrutamine ja jagamine naturaalarvuga.
- Terviku leidmine osa järgi.
- Kümnmurdude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes.
- Kümnmurdude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga.
- Aritmeetiline keskmine.
- Pikkusühikud: kilomeeter, meeter, deetsimeeter, sentimeeter, millimeeter.
- Raskusühikud: tonn, kilogramm, gramm.
- Mahuühikud: liiter, deetsiliiter (dl), milliliiter (ml).
- Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
- Rahaühikud: euro, sent.
- Mitmenimelise arvu väljendamine kümnendmurruna ja vastupidi ($4\text{ m }55\text{ cm} = 4,55\text{ m}$; $7,352\text{ kg} = 7\text{ kg }352\text{ g}$).

- Nimega arvude liitmine, lahutamine, korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga kõigis raskusastmetes.
- Pindalaühikud ruutmillimeeter (mm²), ruutsentimeeter (cm²), ruutdetsimeeter (dm²), ruutmeeter (m²), ruutkilomeeter (km²), aar (a), hektar (ha); nimetamine, märkimine, teisendamine. tutvustamine.
- Geomeetriliste kehade kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera nimetamine, leidmine ümbritsevast keskkonnast, eristamine, osade nimetamine.
- Kuubi ja risttahuka pinnalaotuste vaatlemine ja võrdlemine.
- Ruudu ja risküliku külgede mõõtmine ja pindala arvutamine ($S = a * a$; $S = a * b$).
- Telgsümmeetria.
- Lihtülesanded: tegevuse kestvuse, lõppemise või algusaja arvutamine.
- Kujundite pindala leidmine.
- Sõltuvused: aeg = teepikkus : kiirus; kiirus = teepikkus : aeg; teepikkus = kiirus * aeg.
- Terviku leidmine ühe ja mitme osa järgi.
- Kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine lahendusplaani alusel; tekstülesande koostamine antud skeemi järgi.

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
- 2) teab Rooma numbreid I–XXXV;
- 3) liidab ja lahutab, korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
- 4) teisendab murde;
- 5) sooritab nelja aritmeetilist tehet kümnendmurdudega;
- 6) teab protsendi praktilist tähendust;
- 7) sooritab protsentarvutusi;
- 8) arvutab ruumala;
- 9) leiab infot diagrammilt;
- 10) lahendab probleemsituatsioonide põhjal mitmetehtelisi tekstülesandeid.

Neljanda kooliastme ülesanne on laiendada ja süvendada teadmisi ning oskusi arvude (1 000 000 piires) järjestamisest, rühmitamisest, võrdlemisest, kinnistada mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved).

Täpsustatakse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala- ja ruumalaühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetriaülesannete lahendamisel.

Laiendatakse põhiliste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektordiagramme.

Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.

Õppesisu ja tegevused

- Arvude lugemine ja kirjutamine.
- Arvude naabrid.
- Arvude Kasvav ja kahanev järjekord.
- Rooma numbrid I–XXXV.
- Arvu esitamine järkarvude summana ja järguühikute kordsete summana.
- Arvu koostamine järguühikutest.
- Arvude võrdlemine.
- Ümardamine antud järguni.
- Kirjalik liitmine ja lahutamine üleminekuga.
- Kirjalik korrutamise kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga.
- Kirjalik korrutamise ja jagamine nulliga lõppeva kolmekohalise arvuga ($3217 \cdot 350$; $884250 : 270$).
- Aritmeetilise keskmise leidmine.
- Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega.
- Puuduva tehtekomponendi leidmine.
- Tehete järjekord (nelja- ja viietehtelistes ülesannetes sh ümarsulud).
- Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine kalkulaatori abil.
- Protsendi kasutamine praktilistes ülesannetes.
- Sajandikosade märkimise kolm moodust: kümnendmurruna, hariliku murruna, protsendina.
- Protsentide võrdlemine.
- Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks ja vastupidi.
- Lõplik ja lõpmatu kümnendmurd.
- Kümnendmuru korrutamise ja jagamine kahekohalise arvuga.
- Pikkusühikud: kilomeeter, meeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter.
- Pindalaühikud: ruutmillimeeter, ruutsentimeeter, ruutdetsimeeter, ruutmeeter, ruutkilomeeter, aar, hektar.
- Raskusühikud: tonn, tsentner, kilogramm, gramm.
- Mahuühikud: liiter, detsiliiter, milliliiter;
- Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
- Rahaühikud: euro, sent.
- Ruumalaühikud kuupsentimeeter (cm^3), kuupdetsimeeter (dm^3), kuupmeeter (m^3).
- Ruumalaühikute teisendamine naaberühikuteks.

- Protsendi väljendamine kümnendmurruna ning kümnendmurdude väljendamine protsendina.
- Protsendi leidmine arvust.
- Arvu leidmine protsendi järgi.
- Nimega arvude liitmine, lahutamine.
- Nimega arvude korrutamine ja jagamine nii ühe- kui kahekohalise arvuga.
- Ruumalaarvutamisevalem ($V=a*a*a$, $V=a*b*c$).
- Kuubi ja risttahuka ruumala arvutamine (ruumala arvutamine elulise materjali varal).
- Ring, sektor.
- Ring-, tulp- ja joondiagrammide tundmine, eristamine ja lugemine.
- Lihtülesanded: ühetehtelised tekstülesanded ruumala, pindala, ümbermõõdu, aritmeetilise keskmise ja protsendi leidmiseks.
- Liitülesanded: kolme- ja neljatehteliste tekstülesannete koostamine ja lahendamine.

Üldpädevused

Väärtuspädevus

Õpilasi suunatakse märkama geomeetriliste kujundite seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine eeldab järjepidevust, selle kaudu arenevad isiksuse omadustest eelkõige püsivus, sihikindlus ja täpsus. Kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilastesse.

Sotsiaalne pädevus

Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse sellesisuliste tekstülesannete lahendamise kaudu. Rühmatöös on võimalik arendada koostööoskusi. Erinevate statistiliste näitajate ja ülesannete põhjal tehakse adekvaatseid, objektiivseid ning tolerantsust arendavaid järeldusi (ühiskonna majanduslik areng, tööandja ja töövõtja suhtes jne).

Enesemääratluspädevus

Matemaatikat õppides on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilasel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

Õpipädevus

Matemaatikat õppides on väga oluline osata õpitavat organiseerida ning seda mõista. Oluline on, et õpilane oskaks planeerida oma tegevust ning kasutada vajadusel erinevaid abivahendeid nagu skeemid, näidised, joonised, tabelid. Tähtis on üldistamise ja analoogia kasutamise oskus: oskus kanda õpitud teadmisi üle sobivasse konteksti.

Suhtluspädevus

Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalikku infot. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek erinevatel viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud info mõistmiseks,

seostamiseks ja edastamiseks. Arendatakse suutlikkust esitada matemaatiliste sümbolite ja valemite sisu tavakeeles.

Matemaatikapädevus

Lihtsamate mõõtmiste sooritamine; mudelite, skeemide ja graafikute koostamine ning lugemine; igapäevaelus vajalike rahaliste toimingute teostamine, eelarve kavandamine ja argitoiminguteks vajaliku materjalikulu arvestamine.

Ettevõtlikkuspädevus

Selle pädevuse arendamine peaks matemaatikas olema kesksel kohal. Uute matemaatiliste teadmiseni jõutakse sageli vaadeldavate objektide omaduste analüüsimise kaudu. Ettevõtlikkuspädevust arendatakse erinevate eluliste andmetega (tekst)ülesannete lahendamise kaudu. Ühele ülesandele erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.

Digipädevus

Matemaatikat õppides kasutatakse digivahendeid teabe leidmiseks ning saadud teabega probleemülesannete lahendamiseks, samuti (tekst)ülesannetega saadava teabe kontrollimiseks ning seoste loomiseks ümbritsevaga. Isikuandmeid sisaldavaid ülesandeid koostades ja lahendades pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele ning igapäevaelu väärtuspõhimõtete järgimisele. Digivahendeid saab tutvustada ja kasutada õpitava kinnistamiseks, näiteks erinevate õppemängude kaudu (nii õppemängude mängimine kui ise loomine, nt programmi Kahoot abil).

Digivahendeid saab kasutada peastarvutamisoskuse treenimiseks erinevates keskkondades (nt <http://www.miksike.ee>, <https://eduten.ee/>, <https://99math.com/>, <http://nutisport.eu>, <https://www.10monkeys.com/ee/>). Oma konto loomine erinevatesse matemaatikaoskust arendavatesse keskkondadesse, oma konto haldamine, turvaline liikumine, oma kontoandmete turvaline hoidmine.

Geomeetriliste kujundite tundma õppimine ning kinnistamine erinevate tabelitöötlusprogrammidega (nt MS Excel, Libre Office Calc, MS Word). Mõisted: rida, tulp, veerg, lahter, järgarvud.

Andmete kogumine ning andmetöötlusprogrammide abil diagrammide koostamine. Diagrammide leidmine internetist ning nende lugemisoskuse kujundamine.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Matemaatika tunnis arendatakse sotsiaalset ja kodanikupädevust, soodustades koostööd ja vastastikust abistamist õpilaste vahel. Rühmatööd ja projektid annavad võimaluse lahendada praktilisi probleeme ja kasutada matemaatikat igapäevaelus, mis arendab õpilaste kriitilist mõtlemist ja otsuste tegemise oskust. Läbi arutelude ja probleemide lahendamise matemaatikas õpivad õpilased arvestama erinevate seisukohtadega ja austama teiste panust, mis omakorda aitab kaasa nende sotsiaalse vastutustunde ja kodanikuteadlikkuse kasvule.

3. Loodusõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi looduse vastu, käitub looduses hoolivalt ja turvaliselt, teab looduskaitse põhimõtteid;
- 2) oskab vaadelda loodusobjekte ja -nähtusi, teha praktilisi töid ja esitada tulemusi;
- 3) tunneb ning kirjeldab loodusobjekte ja -nähtusi, mõistab elus- ja eluta keskkonna seoseid;
- 4) mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi;
- 5) leiab loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte ja mudeleid ning viies läbi vaatlusi ja katseid; sõnastab saadud teavet suuliselt ja kirjalikult.

Loodusõpetuse ainetiku moodustab kõik see, mis last igapäevaelus ja lähikonnas ümbritseb. Klassist klassi materjal avardub, võimaldades õpilastel mõista kohaliku seotust globaalsega. Oluline osa on elukeskkonda säästvate väärtushinnangute ja hoiakute kujundamisel. Teemaatilisel võib ainetiku jagada loodus-geograafia- ja sotsiaalteemadeks. Loodusteemadel on mõnevõrra suurem osakaal. Loodusõpetuse vahendusel kujundatakse kujutlused lähemast ümbrusest on kõige otsesemalt seotud teiste samal ajal õpetatavate ainetega. Neid kujutlusi vajavad õpilased lugemispalade sisu mõistmiseks, õigekirjajarjutusi tehes ja matemaatika tekstülesandeid lahendades. Selline koduloolisuse põhimõtete rakendamine võimaldab jõukohastada lastele õppimist tervikuna. Käsitletakse ka loodusgeograafiat, inim-, poliitilist ja majandusgeograafiat, kus on oluline osa õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemisel. Loodusõpetuse õppimise tulemusena peaks õpilastel kujunema võimalikult ülevaatlilik pilt maakeral toimuvatest loodus-, majandus-, poliitilistest ja rahvastikuprotsessidest. Peale klassiruumis toimuvate õppetundide korraldatakse tunde vastavalt õppeülesandele ja võimalustele ka vabas looduses, muuseumis. Õpetamisel on võimalik kasutada mitmesuguseid meetodilisi võtteid, sealhulgas loodusvaatlusi, õppekäike ja ekskursioone, praktilist uurimist ja tegevust looduses. Füüsikaliste ja keemiliste nähtuste tutvustamisel on oluline nende nähtuste tähenduse selgitamine nii looduses kui ka praktilises elus.

Lihtsustatud õppe tasemel õppivaid lapsi iseloomustab tunnetustegevuse ja kõne piiratud areng, seetõttu peab loodusõpetuse õppe-metoodiline korraldus lähtuma esemelise õpetuse põhimõttest. Õpetus peab võimaldama ümbritseva tundmaõppimisel ühendada erinevad tunnetusmeeled. Kui õpitavat pole võimalik tutvustada objekti (nähtuse) loomulikus keskkonnas, tuleb õpetus materialiseerida ja näitlikustada. Oluline osa on katsetel ja lihtsatel praktilistel töödel. Loodusõpetus ei saa olla tegelikkuse ümberjutustamine, vaid tegelikkuse mitmekülgne, laste sensoorseid protsesse kaasav tunnetamine, mis muudab õppimise last tervikuna arendavaks.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassi õppetegevuses keskendutakse looduse vahetule kogemisele ja praktilisele tegevusele. Õpetaja osalusel ja suunamisel õpivad õpilased tundma lähiümbrust ning

igapäevaelu nähtusi, õpivad märkama, vaatlema, võrdlema ja kirjeldama ümbritsevate objektide ja nähtuste tajutavaid tunnuseid. Õppetegevuses on olulisel kohal liigitamis- ja järjestamisoskust kujundavad tegevused. Kuna sel arenguperioodil on lihtsustatud õppes õpilastel juhtivaks psüühiliseks protsessiks tajude, tuleb õppetegevuses kasutada kujutluspiltide loomiseks palju esemelist ja kujutavat näitlikustamist.

Ülekaalus on praktiline tegutsemine ja õppemäng. Valdavalt suuline õpitegevus peab arvestama õpilaste kõne arengu taset. Vähesel määral kasutatakse 1. klassi lõpust alates lihtsaid lugemis- ja kirjutamisülesandeid, arvestades seejuures vastavate oskuste arengut.

Õpetaja osaleb õppetöös suurel määral. Järjepidevalt on vaja suunata õpilaste tunnetustegevust ja kõnet. Õpilaste õppetegevust tuleb reguleerida koostöös ja eeskuju järgi, tegevusakte peab saatma õpetaja kõne.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) orienteerub täiskasvanu abiga kodus, koolis ja kooliteel;
- 2) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi ja loodusnähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2–4-sõnalise lausega ja rühmitab neid erinevate tunnuste alusel;
- 3) tunneb ära ja nimetab aastaaegu ja aastaegadele iseloomulikke loodusnähtusi; nimetab aastaegade järjestust;
- 4) käitub looduses hoolivalt, hindab enda ja teiste käitumist looduses õige/vale põhimõttel

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi ning loomi, lähiümbruse eluta looduse objekte ning nähtusi; kirjeldab neid abile tuginedes 3–5-sõnaliste lausetega (3–4 lauset);
- 2) võrdleb õpetaja suunamisel õpitud elusorganisme 2–3 tajutava tunnuse alusel; rühmitab neid õpetaja suunamisel ning eristab õpitud kuuluvusrühmi;
- 3) tunneb ära ja nimetab aastaaegu, kirjeldab nende põhitunnuseid; järjestab abivahendite toel aastaajale vastavate kuude nimetusi;
- 4) märkab ja toob õpetaja küsimustele toetudes näiteid elusolendite vajadustest.

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis on õppetegevuses jätkuvalt ülekaalus looduse vahetu kogemine, praktiline tegevus

ja õppemäng. Vajalike kujutluspiltide loomist toetab esemeline ja kujutav näitlikkus, lisandub ka tinglik näitlikkus (lihtsad joonised, tabelid, Eesti kaart). Õpilaste tunnetustegevuse areng võimaldab varasemalt kujundatud taju- ja mälukujutlusi täpsemaks muuta ning suurema hulga tunnuste abil laiendada. Õpetaja suunamisel areneb objektide, nähtuste, tegevuste jm kirjeldamis-, võrdlemis-, rühmitamis- ja üldistamisoskus. Õpetaja abiga kujunevad jõukohase õppematerjali ulatuses põhjus-tagajärg seoste mõistmise ja järelduste tegemise oskused. Järk-järgult suureneb õpitegevuses kirjaliku kõne osakaal – jõukohaste õppetekstide häälega lugemine ja analüüs õpetaja suunamisel, jõukohaste kirjalike ülesannete sooritamine. Õpetaja osalus õpilaste tegevuses püsib, õpiülesandeid sooritatakse suulise juhendamise, eeskuju ja näidise järgi. Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ning nende täitmisele. Õpetaja ülesandeks on järjepidevalt kujundada õpilaste enesejuhtimise ning koostööoskusi, et järgnevatel õppeperioodidel oleks võimalik jõukohasel viisil iseseisvat tööd ning koostöiseid õppeviise (paaris- ja rühmatööd) rakendada.

Õpetaja juhendamisel ja abiga on õpilased suutelised jõukohasel viisil tehnoloogiavahendeid kasutama, näiteks otsima pildilist teavet, sooritama õpitud teadmiste kinnistamiseks lihtsaid õpiülesandeid. Peamised raskused tehnoloogiavahendite kasutamisel tulenevad õpilaste tunnetustegevuse ja kirjaoskuse arengu puudulikkusest.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) kirjeldab abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lausetega (3–5 lauset) eluta looduse objekte ning nähtusi; võrdleb ja rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate tunnuste alusel;
- 2) teeb koostegevuses täiskasvanuga lihtsamaid ilmavaatlusi, iseloomustab abivahenditele tuginedes ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 3) märkab ja kirjeldab abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lihtlausetega looduses ja inimtegevuses toimuvaid aastaajalisi muutusi;
- 4) teab kuude nimetusi ja järgnevust, rühmitab neid vastavalt aastaajale;
- 5) tunneb ära ja nimetab kodukoha tuntumaid taimi ja loomi; rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate tunnuste alusel ning nimetab õpitud kuuluvusrühma;
- 6) kirjeldab ning võrdleb abivahenditele tuginedes õpitud taimede välisehitust ja elupaiku ning õpitud loomade välisehitust, liikumisviisi ja toitumist;

7) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust ja iseennast; hoolib elusolendite vajadustest.

3. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel.

Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonkatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

3. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Õppesisu ja -tegevused

- Sügisene pööripäev. Öhu jahenemine ja selle põhjused. Riietus ja tegevused. Loodus hilissügisel.
- Välis- ja toatermomeeter. Õhutemperatuuri mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine. Ilmavaatlustabeli koostamine.
- Tuul: nõrk tuul, tugev tuul, torm. Pilved ja sademed.
- Rändlinnud. Kogunemine parvedesse ja äralend, äralennu põhjused, ohud teekonnal. Metsloomade valmistumine talveks (karu, siil, mäger). Liblikate, putukate elu sügisel.
- Sügisene mets: sammal, rohttaimed, seened, metsamarjad, põõsad, puud (lehtpuud ja okaspuud).
- Rukis - leivavili: rukkitaim, rukkiterad, rukkijahu; rukki külvamine; rukkioras.
- Kõögiviljad. Kõögiviljataimede äratundmine, kirjeldamine, võrdlemine, kasvatamise selgitamine. Taime osad: juur, vars, lehed, viljad.
- Kodu. Kodupaik - osake Eestist. Koduümbruse loodus. Eesti suuremad linnad. Tallinn – Eesti pealinn.
- Aeg . Ajajaotus: aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut. Aastas on 12 kuud. Kalender. Kellaaja sõnastamine ja märkimine.

- Talve alguas, talvekuud. Talvine riietus ja tegevused.
- Õhutemperatuur: külmakraadide lugemine termomeetrilt, märkimine ilmavaatlustabelisse. Erinevad talveilmad: tuisk, sula, lumeta talv.
- Vesi talvel. Lume teke, lume tähtsus looduses. Vee jäätumine; jää tekkimine veekogudele. Ohutusnõuded jääle minekul.
- Talvine koduümbrus.
- Loomad ja linnud talvel. Metsloomad: välisehitus, elupaik, eluviis, toit. Eestis talvituvad linnud: välisehitus, elupaik, toit. Lindude toitmine talvel. Loomade ja lindude jäljed lumel.
- Metsatööd talvel: metsaraie; ehituspuidu varumine; küttepuidu varumine; puidu töötlemine.
- Kevadine pööripäev. Õhutemperatuur öösel ja päeval, temperatuuride võrdlemine.
- Kevad loomariigis. Karvavahetus, poegade sünn ja areng. Rändlindude saabumine, pesitsemine, haudumine, hoolitsemine poegade eest.
- Kalad, konnad, putukad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit.
- Kevadlilled looduses ja koduaias: ehitus, tundmine, mõned kasvuiseärasused. Sibullilled. Näsiniin - mürgine taim.
- Taimede areng seemnest.
- Kõõgiviljataimed- seemnete vaatlus, kirjeldamine, võrdlemine, äratundmine. Seemnete külv, tärkamine.
- Suvine pööripäev. Suvekuud.
- Suvised tegevused ja ohud.

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ning nimetab kodukoha taimi, loomi ja seeni; kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes neid iseloomustavaid tunnuseid (välisehitus, elupaik, eluviis); toob näiteid loomade ning mürgiste taimede ja seentega seotud ohtudest;
- 2) eristab ja rühmitab õpitud selgroogseid ning selgrootuid loomi, maismaataimi ja kübarseeni;
- 3) järjestab taimede ja loomade arengu etappe kujutavaid seeriapilte, kirjeldab õpitud elusorganismide arengut tuginedes pildiseeriale;
- 4) näitab enda kehal ja nimetab õpitud kehaosaid;
- 5) võrdleb abivahendile tuginedes inimeste elu maal ja linnas;
- 6) toob näiteid puhta vee ja õhu, mulla, valguse ning soojuse tähtsusest elusolenditele;
- 7) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi ja praktilisi töid, valides sobivaid vahendeid ning järgides ohutusnõudeid; kirjeldab abivahenditele tuginedes vaadeldut ja oma tegevust.

4. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga.

Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel.

Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega.

Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel.

Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioonkatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

4. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Õppesisu ja -tegevused

- Kodu
  - Linna ja maakodu. Talu: hooned, maad (aed, põld, heinamaa, karjamaa, mets). Koduloomad ja nende kasulikkus. Maatööd (põlluharimine, loomapidamine jms). Lemmikloom ja tema eest hoolitsemine.
- Eluta loodus
  - Õhk. Hapnik ja süsihappegaas õhu koostises. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhu soojenemine ja jahtumine. Puhas ja saastunud õhk, puhta õhu tähtsus, puhas õhk ruumis.
  - Vesi. Vesi looduses, vee kasutamine igapäevaelus, tähtsus elusolenditele. Joogivee omadused, võrdlus sademete ja veekogu veega. Vee olekud ja nende muutumine. Vee keemine ja keemistemperatuur. Vee aurumine. Vee külmumine ja jää sulamine. Veekogud erinevatel aastaegadel. Vee ringkäik looduses. Vee reostumine. Vee säästlik kasutamine kodus ja koolis.
- Valgus ja soojus
  - Valgus- ja soojusallikad. Valguse ja soojuse tähtsus elusolenditele. Maa: esmane tutvus globusega. Päeva ja öö vaheldumine. Päikese teekond taevavõlvil erinevatel aastaegadel: soojustingimuste muutumine, öö ja päev.
- Elusloodus

- Maismaataimed: välisehitus (puu, põõsas, puhmas, rohhtaim) mitmekesisus, eluks vajalikud tingimused; Taime areng seemnest, arenguks vajalikud tingimused, seemnete levik. Mulla tähtsus taimedele.
- Kultuurtaimed: ilu-, köögivilja- ja viljapuuaias, põllul-tundmine, nimetamine, kasvamise iseärasused; Üheaastased ja mitmeaastased taimed.
- Veetaimed: välisehitus, mitmekesisus, eluks vajalikud tingimused.
- Maismaaloomad (imetajad, linnud, roomajad, selgrootud loomad) – välisehitus, liikumine, areng, toitumine, mitmekesisus, elupaigad.
- Veeloomad (kalad, kahepaiksed, selgrootud loomad) – välisehitus, liikumine, areng, toitumine, mitmekesisus, elupaigad.
- Vee- ja maismaaloomade erinevused.
- Eluviisid. Erinevate loomade eluviisid (üksikult, karjadena, parvedena).
- Seened. Kübaraga seened: välisehitus (kübar, jalg, seeneniidistik) Söögiseened ja mürgised seened.
  - Organismide kooselu. Toiduahelad.

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) näitab ja nimetab näitvahendil inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab tugisõnade toel nende ülesandeid;
- 2) saab aru lihtsast plaanist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 3) leiab Eesti kaardil oma kodukoha, Eesti suuremad saared, järved, jõed ja linnad;
- 4) toob näiteid oma kodukoha looduslikust mitmekesisusest ja inimeste tegevusest (sh olulisemad asutused ja ettevõtted, inimeste tegevusalad);
- 5) toob abivahenditele toetudes näiteid organismide vaheliste seoste kohta looduses, koostab lihtsamaid toiduahelaid;
- 6) nimetab ja kirjeldab abivahenditele toetudes maailmaruumi objekte ning nähtusi (Päikesesüsteem, öö ja päeva vaheldumine).

5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga. Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel. Vaadeldakse organismide seost elukeskkonnaga. Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtushinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonnaprobleemide ennetamisel ja lahendamisel. Koduümbruse keskkonnaprobleemide kõrval käsitletakse 5. klassis ka Eesti keskkonnaprobleeme. Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh

demonstratsioonkatsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja kirjeldamist esitatud kava järgi (5–6 lauset).

Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated).

5. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, süvendatakse arusaamist Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.

Õppesisu ja -tegevused

- Mõõtmine ja võrdlemine
  - Tahked kehad ja vedelikud. Kehade kaalumine. Vedelike koguste ja temperatuuri mõõtmine. Mõõtmistulemuste võrdlemine.
- Elus ja eluta
  - Elus- ja eluta looduse objektide tunnused. Õpitud taime- ja loomarühmad.
- Gloobus. Plaan ja kaart
  - Maakera mudel – gloobus. Leppemärgid sh leppevärvid gloobusel ja kaartidel. Eesti looduskaart. Ilmakaared, suundade määramine Eesti kaardil. Põhiilmakaarte määramine kompassi abil ning päikese järgi.
  - Plaan. Pildi ja plaani/kaardi erinevus. Klassi plaan ja kooliümbruse plaan. Enda asukoha määramine plaanil, objektide äratundmine ja nende asukoha (teiste objektide suhtes) kirjeldamine plaanil.
- Pinnavormid kodukohas
  - Pinnavormid kooliümbruses (tasane maapind, künkas, nõgu, org): vaatlus ja mudeldamine. Pinnavormide kujutamise Eesti kaardil värvide järgi.
- Organismide rühmad ja kooselu
  - Mets. Metsa tähistamine kaardil. Mets puuliikide järgi (okaspuu-, lehtpuu- ja segamets), elustik vastavat liiki metsas, toiduahelad. Koosluste võrdlus: mets-park, mets-põld.
  - Veekogu. Veekogud kodukohas. Veekogude tähistamine kaardil. Vee-elustik kodukoha veekogus ja selle kaldal, toiduahelad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaataimedest - ja loomadest. Soo. Soo tähistamine Eesti kaardil. Soo-elustik (taimed, selgroogsed loomad), toiduahelad. Turvas, selle kasutamine.
- Maavarad
  - Maavarad (liiv, kruus, savi, paekivi ehk lubjakivi, turvas, põlevkivi), nende kasutamine.
- Elekter
  - Elektri tootmine Eestis. Elektri jõudmine elektrijaamast kasutajani. Elektri kasutamine koolis ja kodus, elektriohutus. Vooluring: vooluallikas (patarei), elektripirn, juhtmed, lüliti.
- Kodukoht Eesti
  - Eesti naaberriigid.
  - Asulad: linn, alev, küla. Eesti suuremad linnad, pealinn. Eesti riiklik ja rahvuslik sümbolika.
  - Kodukoht: asula määratlemine; asukoht pealinna ja suuremate linnade suhtes. Kodukoha sümbolika (lipp, vapp).

- Inimeste tegevus koduasulas: kultuuri- ja teenindusasutused, arstiabi ja päästeteenistus, suuremad ettevõtted ja nende toodang.
- Maailmaruum ja planeet maa
  - Tähistaevas, taevakehad: täht (sh Päike), komeet. Maailmaruumi uurimine: pikksilm, binokkel, teleskoop, kosmoselaev; astronaut, astronoom. Päike ja planeedid. Maa kaaslane Kuu. Päikesesüsteemi väikekehad: asteroidid, meteoriidid. Meteor. Võimalikud katastroofid.
  - Maa pöörlemine – öö ja päeva vaheldumine. Maa tiirlemine – aastaegade vaheldumine.
  - Maakera siseehitus. Looduskatastroofid (vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused), ohud inimese elule ja tegevusele

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis võimaldab õpilaste tunnetustegevuse ja kõne areng laiendada jõukohasel viisil õpitavate objektide, nähtuste ja protsesside ning nende tunnuste hulka, seda nii õpilase kodukoha kui ka Eesti kontekstis. Kujutluspiltide loomiseks ja täpsustamiseks kasutatakse õpet loomulikus keskkonnas, praktilisi töid ja katseid, kujutavat ja tinglikku näitlikkust; kogemustel põhinevate mälu kujutluste aktiveerimiseks ka verbaalset näitlikkust. Lisaks näitkatsete vaatlusele sooritavad õpilased õpetaja juhendamisel ka ise lihtsamaid praktilisi töid ja katseid. Järjepideva jõukohase arendustegevuse käigus pareneb õpilaste kirjeldamis-, võrdlemis-, rühmitamis- ja üldistamisoskus. Õpetaja suunamisel arenevad põhjus-tagajärg seoste mõistmise ja järelduste tegemise oskused.

Jõukohasel viisil toetub teadmiste- oskuste omandamine kirjalikule õppematerjalile. Õpetaja suunamisel loevad õpilased jõukohaseid õppetekste häälega ja osaliselt endamisi, analüüsivad neid õpetaja suuliste ja kirjalike küsimuste-korralduste abil; otsivad teavet tabelitest, joonistelt ja skeemidelt; sooritavad kirjalikke õpiülesandeid.

Õpetaja osalus õpilaste tegevuses väheneb järk-järgult, õpiülesannete täitmisel suureneb kirjalike tööjuhiste ja kirjalike abivahendite roll. Nende mõistmine ja kasutamine vajab jätkuvalt õpetaja suunamist. Õpilaste iseseisva tegutsemise ja koostööoskuste arenemine võimaldab sooritada jõukohaseid tegevusi paaris- ja rühmatöödena.

Õpetaja juhendamisel kasutavad õpilased sobiva raskusastmega õpitegevuses meedia- ja tehnoloogiavahendeid – otsivad ja loevad jõukohast loodusala infot, kasutavad seda õpiülesannete sooritamisel. Õpilastele on jätkuvalt keeruline info lugemine, selekteerimine, teksti produtseerimine. Õpetaja ülesanne on reguleerida õpitegevuse raskusastet, arvestades

õpilaste tunnetustegevuse ja kirjaoskuse arenguga.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) teab ja nimetab põhi- ning vaheilmakaari; määrab neid kaardil;
- 2) saab aru lihtsast plaanist ja kaardist; leiab Eesti kaardil Läänemere, õpitud saared, jõed, järved, linnad; koostab õpetaja juhendamisel lihtsamaid mõõtkavata plaane;
- 3) võrdleb abivahenditele tuginedes taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; selgitab nende tähtsust looduses; toob näiteid nende mõju kohta inimese organismile;
- 4) kirjeldab ja võrdleb abivahenditele toetudes õpitud koosluste (erinevad veekogud, asula) elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike; koostab koosluste kohta toiduahelaid ja lihtsamaid toiduvõrgustikke;
- 5) teab vee ja õhu omadusi ning tähtsust elusorganismidele; toob näiteid, kuidas inimene mõjutab oma tegevusega vee ja õhu puhtust; jälgib oma pere veetarbimist, toob näiteid vee säästmise võimalustest;
- 6) teab mulla tähtsust elusorganismidele ja selgitab abivahenditele tuginedes mulla kaitse vajadust;
- 7) mõõdab temperatuuri ja pikkust, valides sobivad mõõtmisvahendid;
- 8) viib õpetaja juhendamisel läbi lihtsaid praktilisi töid, teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega.

6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.

Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, liha- ja rohusööjad loomad).

Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).

Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, võimaluse korral kasutatakse õppefilme.

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Uus teema esitatakse klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite

abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets)

Õppesisu ja -tegevused

- Mõõtmise ja võrdlemine
  - Elus- ja eluta looduse objektid, loodus- ja tehiseobjektid kooli lähiümbruses. Objektide suuruste, objektide vaheliste kauguste mõõtmine ja võrdlemine koolihoovis.
- Plaan ja kaart
  - Eesti looduskaart: leppemärgid. Ilmakaarte määramine kaardil-plaanil, õues kompassiga ja päikese järgi.
  - Eesti halduskaart: maakonnad ja maakonna keskused.
  - Kooliümbruse ja koduasula plaan: leppevärvid ja -märgid, lihtsate (mõõtkavata) plaanide täiendamine
- Pinnavormid kodukohas
  - Pinnavormid (küngas, org, nõgu, mägi, tasandik, kõrgustik;).
  - Pinnavormide kujutamine kaardil. Inimese kujundatud pinnavormid kodukohas.
- Vesi kui aine
  - Vesi looduses; veekogud. Puhta vee omadused.
  - Mageda vee tähtsus elule Maal.
  - Vesi kui lahusti; looduslik vesi, mineraalvesi kui looduslik lahus.
  - Vee olekud ja nende muutumine.
  - Veetemperatuur ja selle muutumine (keemis-, külmumis-, jää sulamistemperatuur).
  - Vee kasutamine. Joogivesi. Põhjavesi.
  - Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.
- Vesi elukeskkonnana
  - Meri. Läänemeri: rannajoon, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere vee omadused. Mere, ranniku ja saarte elustik: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.
  - Jõgi. Jõgi ja selle osad; jõestik ja selle osad. Vee voolamine jões; karestik, juga. Veetaseme kõikumine jões. Eesti suuremad jõed. Jõgi elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.
  - Järv. Järvevee omadused. Veevahetus järvedes. Eesti suuremad järved. Järv elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.
- Õhk kui aine
  - Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes.
  - Õhu liikumine - tuul. Tuule kasutamine inimtegevuses.
  - Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Ilmastikunähtused. Veeringe. Inimtegevuse mõju õhule ja veele.

- Õhk elukeskkonnana
  - Õhu kui elukeskkonna tähtsamad omadused.
- Organismide rühmad ja kooselu
  - Taimed. Õistaimede, okaspuude, sõnajalg- ja sammaltaimede eristamine: taimeosade nimetamine ja kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine. Mürgised taimed/taimeosad. Taimede eluks vajalikud tingimused. Taimede tähtsus looduses ja inimeste elus.
  - Loomad. Selgroogsete ja selgrootute loomade eristamine: välisehituse kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine (välisehitus, liikumisviis, elupaik, toitumine, järglaste saamisviis ja nende eest hoolitsemine). Organismide vaheliste suhete iseloomustamine lihtsamate toiduvõrgustike abil.
- Kodukoht elukeskkonnana
  - Loodus- ja tehiskeskkond koduasulas. Taimed ja loomad koduasulas. Koduasula keskkonnaprobleemid.

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) eristab ja rühmitab õpitud elusorganisme erinevate tunnuste järgi; selgitab abivahenditele tuginedes keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele; toob näiteid taimede ja loomade kohastumustest Eesti looduse näitel;
- 2) kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes koosluste (veekogud, aed, põld, niit, mets, soo) elutingimusi; teab nende tüüpilisemaid liike; koostab koosluste kohta toiduahelaid ja lihtsamaid toiduvõrgustikke;
- 3) toob näiteid inimtegevuse mõjust ümbritsevale keskkonnale; mõistab koosluste tähtsust ning selgitab näidete varal nende kaitsmise vajadust;
- 4) näitab Eesti asukohta Euroopa kaardil; kirjeldab abivahenditele tuginedes Eesti asendit; kasutab erinevaid kaarte Eesti asendi, pinnavormide ja kliima kirjeldamisel;
- 5) nimetab Eesti loodusvarasid ja toob nende kasutamise näiteid; selgitab abiga loodusvarade säästliku kasutamise vajadust

7. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutlus Eesti geograafiast ja loodusest, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast.

Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega.

Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, omnivoorid, lihatoidulised ja herbivoorid).

Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne).

Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja eluslooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne).

Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, vaadatakse õppefilme (AHHAA ja Kolm Põrsakest).

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Uus teema esitatakse peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil.

Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

Õppesisu ja -tegevused

- Eesti riik
  - Eesti asend Euroopas; Eesti suurus, piirid, naaberriigid.
  - Rahvaarv ja rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine.
  - Linnad ja maa-asulad.
  - Riigi haldusjaotus.
- Eesti ilmastik
  - Ilm, ilmastik, kliima. Eesti asendi mõju kliimale.
  - Ilmaelemendid: õhutemperatuur, tuul, pilvisus, sademed. Ilmavaatlused.
  - Ilma mõju inimtegevusele; äärmuslikud ilmaolud Eestis.
- Eesti pinnamood
  - Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood.
  - Suuremad kõrgustikud, tasandikud ja madalikud, Põhja-Eesti paekallas.
  - Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.
- Eesti loodusvarad
  - Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.
  - Energiaallikatena kasutatavad loodusvarad.
  - Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine.
  - Kaevanduste ja karjäärade kasutamise seotud keskkonnaprobleemid.
- Eesti selgroogsed loomad
  - Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks.
  - Selgroogsete loomade rühmad.
  - Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas; juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist.
  - Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.
  - Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees, kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, naha kaudu hingamine.

- Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused.
- Paljunemine, looteline areng, sünnitus ja lootejärgne areng järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel.
- Elukeskkonnad Eestis
  - Läänemeri. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere rannik. Läänemere mõju ilmastikule. Keskkonnatingimused Läänemeres. Läänemeri kui elukooslus; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.
  - Jõesed ja järved. Eesti suuremad jõed ja järved. Jõgi ja järv kui elukooslused; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.
  - Aed. Aed kui kooslus: köögiviljaaed, puuvilja- ja marjaaed, iluaed. Aiamuld. Kompost. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Bioloogiline ja keemiline tõrje aias. Toataimed.
  - Põld. Põld kui kooslus. Peamised Eestis kasvatatavad põllukultuurid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Väetamine ja keemiline tõrje põllul (vajalikkus, ohud). Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.
  - Niit. Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Looduslikud ja inimtekkelised niidud. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus.
  - Mets. Eesti metsad. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Mets kui elukooslus. Eesti metsade peamised puuliigid. Elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Metsade tähtsus ja kasutamine. Metsade kaitse.
  - Soo. Soode paiknemine ja teke. Madaloo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik; elusolendite osa bioloogilises ainerings ja inimese elus. Soode tähtsus. Turba kasutamine.
- Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis
  - Inimese mõju keskkonnale.
  - Looduskaitse Eestis: rahvusparkid ja kaitsealad.
  - Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel.
  - Jäätmekäitlus. Säastev tarbimine (sh individuaalne loodussäästlik käitumine)

Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis laienevad jõukohase õppetegevuse käigus õpilaste loodusalsed teadmised,

parenevad seoste mõistmise oskused, seda nii kodukoha, Eesti kui ka maailma kontekstis.

Varasemate õppeperioodidega võrreldes pööratakse rohkem tähelepanu elementaarsete keemia-

ja füüsikateadmiste ning -oskuste kujundamisele. Õpilastele valmistab põhikooli lõpuni raskusi

reaalselt mittetajutavate nähtuste ning protsesside mõistmine. Õppe eesmärgiks on eelkõige

ümbritseva maailma praktiline mõistmine. Kujutluspiltide loomiseks ja täpsustamiseks kasutatakse õpet loomulikus keskkonnas, praktilisi töid ja katseid, kujutavat, tinglikku ning jõukohasel viisil ka verbaalset näitlikkust. Suureneb õpilaste roll ja iseseisvus katsete planeerimisel ja läbiviimisel. Põhjus-tagajärg seoste mõistmist ja järelduste tegemist suunab õpetaja.

Õpetaja juhendamisel otsivad õpilased teavet erinevatest allikatest, kasutades seejuures ka meedia- ja tehnoloogiavahendeid. Õppeinfo mõistmiseks ja kasutamiseks vajavad nad jätkuvalt suunatud analüüsi – suuliseid ja kirjalikke küsimusi-korraldusi. Õpetaja ülesanne on aidata hinnata ning mõista leitud info usaldusväärsust.

Õpilaste oskuste areng võimaldab jõukohases õpitegevuses iseseisva töö osakaalu suurendada. Seejuures vajavad õpilased jätkuvalt õpetaja suunamist ja abivahendeid. Õpilaste iseseisva tegutsemise ja koostööoskuste arenemine võimaldab sooritada jõukohaseid õppetegevusi paaris- ja rühmatöödena.

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) mõõdab õpetaja juhendamisel ruumala, massi, vahemaid looduses ja kaardil ning aega; seostab saadud mõõtmistulemusi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
- 2) kavandab ning viib õpetaja juhendamisel ohutult läbi praktilisi töid, teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
- 3) kirjeldab tugisõnade abil õpitud ainete/materjalide omadusi ja toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus; taaskasutab võimaluse piires materjale ja esemeid;
- 4) leiab õpetaja suunamisel kaartidelt, loodusalastest tekstidest, tabelitest ja graafikutest teavet loodusvööndite kohta, seostab organismide kasvukohti ja kohastumisi vastava loodusvööndiga, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;
- 5) rühmitab elusorganisme, toob näiteid erinevate organismide seostest looduses;
- 6) väärtustab nii kodukoha kui ka teiste maade looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust ja järgib jätkusuutliku arengu põhimõtteid.

8. klassis luuakse kujutlus Euroopa loodusest võrreldes Eestiga. Vastavalt süvendatakse teadmisi ka Eesti loodusest: kuuluvus soojusvöötmesse ja loodusvööndisse, sarnased ja erinevad pinnavormid, taime- ja loomaliigid, inimrassid, kliima sarnasus ja erinevus Euroopas. Oluline on orienteerumine kaardil ja gloobuse kui Maa mudeli teadvustamine. Omandatakse teadmised

Eesti seostest Euroopaga (inimtegevus, transport, kaubavahetus) ja globaalprobleemidest (loodushoid Eestis, Euroopas, riikide erinev suhtumine).

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite ja interaktiivsete õppevahendite abil.

Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppe- ja teabekirjandusest, Internetist.

Kogu õppetegevus on suunatud tervikliku kujutluse loomisele maailma loodusest. Terviklik kujutus sisaldab ühtlasi teadmisi füüsikast ja keemiast.

Õppesisu ja -tegevused

- Mõõtmine ja hindamine
  - Koolihoovis olevate objektide mõõtmine.
  - Mõõtmine eri viisidel (käega seotud mõõtühikute, sammude jms ja mõõteriistade abil).
  - Mõõtühikute teisendamine.
- Liikumine ja jõud
  - Mehaaniline liikumine. Ühtlane ja mitteühtlane liikumine. Trajektoor. Taevakehade liikumine: pöörlemine, tiirlemine.
  - Teepikkuse ja aja mõõtmine; mõõtühikute teisendamine. Kiiruse mõõtmine ja arvutamine.
  - Jõud ja kehade liikumine. Jõu mõõtmine. Liikumine ja jõud looduses ja tehnikas.
- Kehade vastastikmõju
  - Keha mass, massi mõõtmine, mõõtühikute teisendamine.
  - Jõud. Raskus, raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus; deformeerimine, elastsusjõud.
  - Vastastikmõju esinemine looduses: Päikesesüsteem, gravitatsioon.
- Mehhaaniline töö ja energia
  - Töö. Võimsus.
  - Energia, energia muunduvus ja jäävus, energia levimine lainena.
  - Lihtmehhanism, lihtmehhanismide kasutamine.
- Valgus ja selle sirgjooneline levimine
  - Valgusallikas. Päike, tähed kui valgusallikad; galaktikad.
  - Astronoomia; maailmaruumi uurimise võimalused.
  - Valgus kui liitvalgus; spekter. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas.
  - Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus.
  - Vari. Varjutused.
- Organismide rühmad
  - Taimed. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Õistaimede organid ja nende ülesanded. Fotosüntees. Õistaimede paljunemine ja levimisviisid.
  - Seened. Seente mitmekesisus (kübar-, hallitus- ja pärmseened); nende välisehituse põhijooned. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism

ja sümbioos. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Seente osa looduses ja inimtegevuses.

- Samblikud. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike osa looduses ning inimtegevuses.
- Euroopa loodusvööndid
  - Jäävöönd.
  - Tundra.
  - Parasvöötme mets.
  - Parasvöötme rohtla.
  - Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes.
  - Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.).
- Maavarad
  - Kivimid ja nende teke.
  - Maavarad Eestis ja Euroopas.
- Tuntumad metallid
  - Metallimaakidest metallide sulatamine. Metallid igapäevaelus, metallide iseloomulikud omadused. Metallide sulamid igapäevaelus. Metallid ja mittemetallid. Metallide korrosioon (raua näitel).
- Euroopa ja Eesti
  - Rahvastik ja asustus. Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine.
  - Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnastumise põhjused, Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.
  - Majandus. Euroopa ja Eesti majandusressursid, tööstusharud. Eesti energiamajandus, põlevkivi kasutamine (elektri tootmine ja transportimine kasutajateni) ja keskkonnaprobleemid. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Energiaallikad (sh alternatiivenergia), nende kasutamise eelised ja puud.
  - Põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.
  - Teenindus. Teenindus ja selle jaotumine. Turism ja selle liigid. Eesti turismimajandus; peamised vaatamisväärsused kodulinnas või -maakonnas. Euroopa peamised vaatamisväärsused. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid.
  - Transport. Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Eesti transport. Euroopa peamised transpordikoridorid.
- Reisisiht Euroopa
  - Ühe valitud riigi iseloomustamine: üldandmed, sümbolika, geograafiline asend, loodus, rahvastiku paiknemine, maavarad, majandus ja tööstus, rahvaste kultuur ja

traditsioonid. Transpordivõimalused sellesse riiki. Tervise- ja turvalisuse riskid jms.

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) seostab inimese elundkondi nende põhifunktsioonidega, kasutab elementaarseid esmaabivõtteid;
- 2) toob näiteid tervislikest eluviisidest ja järgib neid;
- 3) kirjeldab abivahenditele tuginedes Eesti asendit; toob näiteid kodukoha tööstus-, teenindus- või põllumajandusettevõtte tegevuse kohta;
- 4) koostab teabeallikate põhjal Euroopa riigi tutvustuse ja reisiplaani, esitleb seda kaaslastele;
- 5) käsitseb ohutult ja otstarbekalt olmeseadmeid, tööriistu ning kodukeemiat; selgitab nende kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;
- 6) kirjeldab ja selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;
- 7) leiab internetist vajalikku ja jõukohast loodusteaduslikku infot ning hindab abiga selle usaldusväärsust;
- 8) kirjeldab jätkusuutliku, säästva, vastutustundliku eluviisi põhimõtteid ja järgib neid.

9. klassis luuakse kujutus maailma loodusest võrreldes Eestiga. Vastavalt süvendatakse teadmisi ka Eesti loodusest: kuuluvus soojusvöötmesse ja loodusvööndisse, sarnased ja erinevad pinnavormid, taime- ja loomaliigid, inimrassid, kliima sarnasus ja erinevus maailmas. Oluline on orienteerumine kaardil ja gloobuse kui Maa mudeli teadvustamine. Omandatakse teadmised Eesti seostest maailmaga (inimtegevus, transport, kaubavahetus) ja globaalprobleemidest (loodushoid Eestis ja maailmas, riikide erinev suhtumine).

Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised, kogemused. Teadmisi süstematiseeritakse skeemide ja/või tabelite abil. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt Segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).

Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Omandatakse oskus otsida iseseisvalt loodusloolist teavet õppe- ja teabekirjandusest, Internetist.

Kogu õppetegevus on suunatud tervikliku kujutluse loomisele maailma loodusest. Terviklik kujutus sisaldab ühtlasi teadmisi füüsikast ja keemiast.

Õppesisu ja -tegevused:

- Inimese organism
  - Rakud, koed, elundid. Rakud: üherakulised ja hulkraksed elusolendid.

- Inimese rakud, koed ja elundid. Elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded. Hügieeninõuded naha hooldamisel.
- Luud ja lihased. Luustiku osad, luustiku ja lihaste talitluse põhiülesanded. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Esmaabi luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral.
- Vereringe. Südamete ehitus ja talitus. Veri, vere liikumine organismis. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaksineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.
- Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Inimese sagedasemad südame- ja veresoonkonnahaigused, nende tekkepõhjused. Esmaabi verejooksude korral. Doonorlus, veregrupid.
- Seedimine ja eritamine. Inimese seede-elundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.
- Hingamine. Inimese hingamiselundkonna ehitus ja talitus. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine. Esmaabi: kunstlik hingamine.
- Paljunemine ja areng. Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talituslikud muutused sünnist surmani.
- Närvisüsteem. Talitluste regulatsioon. Närvisüsteemi ehitus ning ülesanded, tervishoid. Refleksikaare ehitus ja talitus (arvutimudeli abil). Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel.
- Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.
- Infovahetus väliskeskkonnaga. Silma ehitus ja talitus. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine.
- Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine.
- Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.
- Valguse peegeldumine ja murdumine
  - Valguse peegeldumise nähtus; peegeldumine peegel- ja mattpinnalt. Esemete nägemine. Kuu faaside teke. Tasapeeglite, kumer- ja nõguspeeglite kasutamine.
  - Valguse murdumise nähtus. Prisma, kumer ja nõgus lääts; nende kasutamine optilistes seadmetes (luup, binokkel, fotoaparaat, mikroskoop jms). Kaug- ja lühinägelikkus, prillid. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.
- Võnkumine ja laine
  - Võnkumine; võnkumise amplituud, periood, sagedus. Võnkumise levimine - laine. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat; abiteenused (hambaravi, logopeed). Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.

- Rõhumisjõud
  - Rõhk, õhurõhk; manomeeter, baromeeter.
  - Üleslükkejõud. Kehade ujumine.
  - Rõhu avaldumine looduses ja arvestamine tehnikas.
- Elektriõpetus
  - Kodune vooluvõrk: vooluallikad, vooluring. Lühis, kaitsmed. Kaitsemaandus. Elektrivoolu töö ja võimsus; elektrienergia arvesti. Elektritarvitid koduses majapidamises, elektriohutus, säästlikkus.
- Magnetnähtused
  - Püsimagnet. Magnetväli. Magnetnähtused looduses ja tehnikas. Elektromagnet. Elektromagnetkiirgus: kiirgusallikad meie igapäevaelus, kiirguse mõju inimese tervisele.
- Keemia igapäevaelus
  - Toiduainete koostis. Eluks vajalikud süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis.
  - Kütused. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.
- Maa gloobusel ja kaartidel
  - Maa kujutamine gloobusel ja kaardil: poolkerad, ekvaator, poolused kaardivõrk. Kaartide mitmekesisus (sh interaktiivsed kaardid). Mõõtkava, vahemaade mõõtmise looduses ja kaardil.
  - Maailmameri ja selle osad. Mandrid; suuremad riigid. Ajavööndid.
- Maakera loodusvööndid
  - Jäävöönd.
  - Tundra.
  - Parasvöötme okas- ja lehtmets.
  - Parasvöötme rohtla.
  - Vahemereline põõsastik ja mets.
  - Kõrb.
  - Savann.
  - Ekvatoriaalne vihmamets.
  - Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes.
  - Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.).

Üldpädevused

Õpipädevust arendatakse loodusobjektide kirjeldamise ning uurimise kaudu. Õpilased omandavad koostöös õpetajaga oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme, planeerida ja teha katseid või vaatlusi ning teha kokkuvõtteid.

Suhtluspädevust arendab keelekasutus, arusaamine suulistest ja kirjalikest korraldustest, erinevate tekstide mõistmine ja kasutamine. Suhtluspädevuse arendamine toimub ka

loodusnähtuste- ja objektide kirjeldamise kaudu. Olulisel kohal on vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtte suuline ja kirjalik esitlus.

Ettevõtlikkuspädevust arendab uurimuslike tööde tegemine, kus püstitatakse uusi probleeme, mis seejärel põhjendatakse või ümber lükatakse. Ettevõtlikkuspädevust arendab ka õpilaste aktiivne osalemine loodusõpetuse teemadega seotud projektõppepäevadel (nt õunapäev), kus õpilased ise loodustooteid toodavad (õunamahl, õunamoos) või pakendavad (õunakrõpsud, nurmenukutee).

Kultuuri- ja väärtuspädevust arendavad õpilaste ühine tegevus, rühmatööd ja praktilised tegevused. Kujundatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, arendatakse huvi loodusteaduste vastu.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus kujuneb, kui ühiselt õpitakse järgima käitumisreegleid, teistega arvestama ja oma arvamust kaitsma. Õpilastes kujundatakse vastutustunnet ja koostööoskusi. Oluline on kooli- ja klassi reeglitest ning muudest kokkulepetest kinnipidamine.

Matemaatikapädevuse kujunemist toetatakse uurimusliku õppe kaudu, kus kasutatakse mõtmist ja võrdlemist info kogumisel. Oluline on loodusnähtuste ja -objektide võrdlemine, sobitamine ja rühmitamine. Praktilistes tegevustes õpivad õpilased loendama, mõõtma, vaatlustulemusi tabelisse kandma ja lihtsamaid graafikuid ning diagramme koostama ning esemeid kaaluma.

Digipädevust kujundab esitluste, referaatide ja interaktiivsete mängude ning viktoriinide tegemine. Loodusõpetuses kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, säilitamiseks ja esitamiseks. Loodusõpetuse tundides on näitlikkustamise eesmärgil soovitatav järgmiste keskkondade kasutamine: <http://www.looduskalender.ee/n/>, <http://bio.edu.ee/>, <http://mudelid.5dvision.ee>, <http://www.loodusheli.ee/>, <https://www.eenet.ee/EENet/kaamerad>.

4. Inglise keel

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Võõrkeele õpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet; osaleb vestluses;
- 2) omandab võõrkeele häälduse, intonatsiooni ja rütmi;
- 3) omandab sõnavara, mis on vajalik elus toimetulekuks;
- 4) realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
- 5) tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
- 6) täidab lihtsamaid tarbekirja blankette, individuaalset ankeeti;
- 7) kasutab vajaduse korral sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;
- 8) omandab elementaarsed keeleüksused ja kasutab neid kõnes.

Võõrkeelte osatähtsus Eesti kultuuri- ja majanduselus üha kasvab. Vajalik on motiveerida õpilasi õppima võõrkeeli, arvestades õppija ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning andma õpilastele

objektiivset tagasisidet saavutatu kohta. Selleks, et ümbritseva eluga toime tulla, vajab ka lihtsustatud õppel olev laps elementaarseid teadmisi ja oskusi võõrkeeltest. Erivajadusega laste kõne alaarengu ning psüühiliste protsesside iseärasuste tõttu on võõrkeele omandamine neile eriliselt raske. Seetõttu keskendutaksegi võõrkeele õpetamisel kõige tavalisematele kommunikatiivsetele ülesannetele, lähtutakse elulistest situatsioonidest, kus õpilane peab suutma keele abil hakkama saada. Kommunikatiivsusfunktsioonist lähtudes tuleb õpetamise planeerimisel määratleda ainevaldkonnad (milliseid mõisteid, mõtteid ja olukordi õpilane peaks mõistma ja oskama väljendada), keelekasutusolukorrad (millistes oludes õpilane peaks oskama keelt kasutada), sõnavara maht ja ulatus (kui palju ja milliseid sõnu ning ütlusi õpilane peaks mõistma ja oskama kasutada) ning keelekasutusoskused (millist keeleainest õpilane peaks mõistma ja millist ise oskama suuliselt ja kirjalikult väljendada).

Keelelise suhtluse osaoskuste omandamisel on suurem tähtsus kuulamisel ja kõnelemisel. Kuulamisel on oluline, et õpilane hakkaks tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni, rõhku; oskaks eristada sõnu lauses, ära tunda sõnade tähendusi ja lõpuks saada aru sõnumist. Kõnelemise õpetamisel ei saa lihtsustatud õppel olevatele õpilastele püstitada kõrgeid eesmärke. Elulistest situatsioonides vajaliku keelepraktika saavutamiseks peab õpilastele andma ea- ja jõukohaseid kõnesituatsioone, lausemudeleid ning stimuleerima kõnesoovi. Suulisel keelekasutusel on oluline hea hääldus. Erivajadusega õpilastel võib olla väga erinevaid kõnehäireid ja seepärast vajavad nad tavalisest enam harjutamist. Võõrkeeles lisanduvad häälikud, mida eesti keeles ei ole või mille hääldamine erineb eesti keele sama hääliku hääldamisest.

Kuigi võõrkeele õpetamisel on põhiohk suulisel keelekasutusel, tuleb õpilastel tutvuda ka kirja- ja lugemisega. Lugemisoskus ja arusaamine loetust on olulisem kui kirjutamisoskus.

Õpetuse planeerimisel ja eesmärkide püstitamisel tuleb arvestada lihtsustatud õppel olevate õpilaste mahajäämuse astet ja puudest tulenevaid iseärasusi. Erilist tähelepanu nõuab diferentseeritud õpetamise korraldamine ja vajadusel individuaalõppekava alusel õpetamine. Piisavalt peab jääma aega kordamisele ja kinnistamisele. Õpetamisel lähtutakse nn. spiraali põhimõttest: samad sõnad, väljendid ja keeleteadmised tulevad kasutusele võimalikult paljudes erinevates olukordades, laiendades õpitu kasutusala ja kinnistades keeleainest.

Võõrkeeleõpetus on seotud teiste õppeainetega, eelkõige emakeeleõpetusega. Emakeeles omandatud keeleteadmised aitavad kujundada ka võõrkeele süsteemi, grammatika kasutamise oskust, keeleüksuste võrdlemist ja rühmitamist õpitud tunnuste alusel. Keeleõpetajate koostöö kooli logopeediga on eriti tähtis. Lihtsustatud õppel olev õpilane vajab võõrkeelte õppimiseks spetsiifilist õppematerjali, erimetoodilist abi, mitmekesist töökorraldust, erinevaid õppimise võimalusi.

Õppetegevus 5. klassis

5. klassis on võõrkeeleõpetus eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma keelele omast kõla, intonatsiooni.

Võõrkeeleõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Õpetaja

ülesandeks on luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi. 5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu ja väljendeid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järelekordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

Õppetöös kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi, peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Olulisel kohal on tajutavate abivahendite kasutamine mälu arendamisel, seoste loomise õpetamine.

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb tähestikku;
- 2) tunneb ära õpitud sõna kirjapildi;
- 3) tunneb õpitud sõnad/väljendid ära suulises kõnes ja lühikestes kirjalikes tekstides;
- 4) oskab õpitud sõnu/väljendeid lugeda, hääldada ja tõlkida;
- 5) oskab vastata jah/ei küsimustele ja teistele lihtsatele küsimustele õpitud sõnavara piires;
- 6) oskab öelda arve 1–10 ja 10–1;
- 7) oskab kirjutada lihtsamaid õpitud sõnu/väljendeid.

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Võõrkeeleõpetus 5. klassis on eelkõige propedeutilise suunitlusega: õpilasi valmistatakse ette keeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni.

Keeleõpetuse eesmärk on õpetada kasutama keelt loomulikes suhtlusolukordades. Seepärast on õpetaja ülesandeks luua klassis võimalikult loomulik keelekeskkond. Sellele aitavad kaasa erinevad õppemeetodid, mille käigus kujundatakse suhtlus- ja käitumisoskusi.

5. klassis on esmatähtis kuulamisoskuse ja kuuldust arusaamise oskuse arendamine. Õpilasi õpetatakse aktiivselt kuulama, eristama üksikuid sõnu, väljendeid, lauseid, aga ka hääletooni ja intonatsiooni. Kuulamisoskuse kujundamine on vahetult seotud matkimise ja järele kordamisega ning artikulatsiooniaparaadi arendamisega. Oluline on õpetada märkama ka kõneleja miimikat ja

žeste, sest need toetavad kõne mõistmist. Õpilane omandab oskuse reageerida initsiatiivsele repliigile (küsimus, teade, korraldus).

Keeleõppes kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: keeleüksused, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õige hääldamisoskuse arendamine.

Tundides toimub inglise keelega tutvumine ka laulude kaudu.

Õppesisu ja -tegevused:

- Introduction (Sissejuhatus)
  - Keeleõppe vajalikkuse selgitamine, esmane tutvus võõrkeelega.
- My family (Minu perekond).
  - Perekonnaliikmete ja sugulaste nimetused
- My body (Minu keha).
  - Kehaosade nimetused
- My neighbours (Minu naabrid).
  - Naabrite, tuttavate ja lemmikloomade nimetused
- My home (Minu kodu).
  - Tubade ning majaosade nimetused.
- Household and furniture (Majapidamine ja mööbel).
  - Kodus esinevad mööbliesemed ning majapidamistarbed.
- Dishes and kitchen tools (Nõud ja köögitarbed).
  - Kodus kasutatavad nõud ning köögitarbed.
- Food (Toit).
  - Toitude ja toiduainete nimetused.
- Clothes and footwear (Riided ja jalanõud).
  - Erinevate riietusesemete ja jalanõude nimetused.
- Games and school (Mängud ja kool).
  - Mänguasjade, spordivahendite, lauamängude ja koolitarvete nimetused.
- Different places and people (Erinevad kohad ja inimesed).
  - Erinevate rahvuste ning ehitiste nimetused.
- Vegetable garden (Juurviljaaed).
  - Aias kasvavad taimed, aiasaadused, aiatarbed.
- Orchard (Puuviljaaed).
  - Aias kasvavate puude, puuviljade ning põõsaste nimetused.
- Birthday (Sünnipäev).
  - Sünnipäevaga seotud sõnade nimetused.
- Morning activities (Hommikused tegevused).
  - Hommikul toimuvad tegevused, vajalikud tarbed, väljendid.
- Daily activities (Päevased tegevused).
  - Päeval toimuvate tegevuste, kasutatavate esemete nimetused.
- Leisure time and hobbies (Vaba aeg ja hobbid).
  - Vabal ajal toimuvate tegevuste ja kasutatavate asjade nimetused.
- Revision (Kordamine).

- Õppeaasta jooksul õpitud materjali kordamine.

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis hakkab õpilaste tunnetustegevuse tase võimaldama aktiivsemalt ja iseseisvamalt õppetegevuses osaleda. Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keeleteadmiste piires. Kujundatakse õpilaste kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse sõnade hääldus- ja kirja pildi kokkusobitamist ning lugemisoskust.

Kõneoskuse arendamisel õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üle küsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Peamiseks õppemeetodiks on jätkuvalt praktiline harjutamine. Jätkuvalt kasutatakse ka suulise eelnevuse printsiipi: see, mida õpilane hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru õpitud sõnadest, lühematest lausetest ja neis sisalduvatest väljenditest;
- 2) oskab neid lugeda õige hääldusega;
- 3) oskab vastata lihtsamatele küsimustele õpitud teemade piires;
- 4) reageerib adekvaatselt suulistele ja kirjalikele korraldustele;
- 5) suudab osaleda dialoogis õpitud lausemallide piires;
- 6) oskab öelda arve;
- 7) oskab teha ära kirja õpitud lühikestest võrkeelsetest tekstidest.

Keeletunnis arendatavad üldpädevused: väärtuspädevus, õpipädevus ja suhtluspädevus.

Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keele teadmiste piires. Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja pildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

Kõnelemisoskuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üleküsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Jätkuvalt kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

- Greeting
- My family and friends
- Plural. Numbers 1-5.
- Genitive. Numbers 6-10.
- Using of the verb “be”. Numbers 11-12.
- Clothes. Colours. Numbers 13-20.
- Dark/Light. Let’s buy... Numbers 21-49
- Relatives. Who? What? His/Her. Numbers 50-79.
- Welcome to my room. Numbers 80-120.
- At home. What are you doing?
- What are you doing now? Where are you going?
- Can you speak English? The English Alphabet
- Revision

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru selgelt hääldatud väljenditest, lausetest ning dialoogidest õpitu piires;
- 2) saab aru lihtsamatest kirjalikest tekstidest, oskab neid lugeda ja tõlkida;
- 3) oskab vastata küsimustele teksti põhjal suuliselt ja kirjalikult;
- 4) mõistab kirjalikke lühikesi korraldusi;
- 5) osaleb dialoogis õpitud lausemallide piires;
- 6) oskab rääkida endast, oma perest ja lähiümbrusest õpitud sõnavara ning grammatika piires;
- 7) oskab kirjutada lühemaid lauseid enda ja oma pere kohta;
- 8) oskab juhendamisel leida teavet veebist ja kasutada arvuti abi õppetöös;
- 9) on saavutanud A1-keeleskustaseme.

Kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajalik sõnavara. Õpitakse moodustama ning kasutama grammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keele teadmiste piires. Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja- pildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

Kõnelemisoskuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid (üleküsimine, uuesti alustamine) ja mitteverbaalseid väljendusvahendeid (žestid, miimika, imiteerimine).

Jätkuvalt kasutatakse suulise eelnevuse printsiipi: see, mida laps hakkab lugema ja kirjutama, omandatakse eelnevalt suulises kõnes. Kompleksselt arendatakse kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

- School and classroom
- How are you? Nice to meet you.
- I have got a new pet.
- I can. I like. Would you like? Fruits.
- I'd like.
- What's the matter?
- My body
- Sunday comes after Saturday
- Thank you for your letter
- I think it suits me
- Clothes
- Do you get up before seven?
- Revision

Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeeleteadmisi ja -oskusi, mis aitavad õpilasel edaspidi iseseisvas elus toime tulla. Põhiülesandeks on kõnekeele arendamine. Kujundatakse arusaamist kõnest ja tekstist, stimuleeritakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, õpetatakse iseseisvalt sõnastikke kasutama ning täitma lihtsamaid tarbekirja vorme. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru dialoogidest ja tekstidest õpitud teemade piires;
- 2) oskab leida neist vajalikku infot ja vastata küsimustele;
- 3) mõistab kirjalikke tööjuhiseid;
- 4) oskab kasutada lihtsamaid viisakusväljendeid vestluse alustamiseks ja lõpetamiseks, osaleb lihtsates lühikestes igapäevaelu suhtlussituatsioonides;
- 5) oskab moodustada lihtsamaid küsimusi;
- 6) oskab kirja panna oma isikuandmeid (täita formulari), kirjutada õnnesoove;
- 7) oskab kirjutada lühitutvustust oma igapäevaeluga seotud tegevuste kohta;
- 8) oskab õppe-eesmärkidel kasutada lihtsamaid digikeskkondi, saata e-kirja.

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas

elus.

Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused:

- What do you do after classes?
- First, second, third
- What date is it today?
- Is there a shop near here?
- My home. My address.
- I am taller than my brother
- Christmas is coming
- Merry Christmas
- Valentine's Day
- Spring is here
- Revision

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) saab aru dialoogidest, lühikestest juttudest, sõnumitest ja teadetest tuttavatel teemadel;
- 2) tunneb õpitava maa üldisemaid kultuurilisi iseärasusi;
- 3) loeb nii lühikesi ilukirjanduslikke kui ka faktilist infot sisaldavaid tekste ja leiab vajalikku infot;
- 4) oskab tutvustada suuliselt ennast, oma perekonda, oma huvialasid ja tegevusi ning oma lähiümbrust õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- 5) oskab väljendada oma arvamust ja tundeid õpitud lausemallide piires;
- 6) oskab rääkida minevikus toimunud sündmustest;
- 7) oskab kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste ning saata e-kirja ja vastata sellele;
- 8) oskab kasutada õpitud veebilehekülgi ja digiseadmeid;
- 9) on saavutanud A2-keeleoskustaseme.

Kujundatakse ja kinnistatakse võõrkeele alaseid (jätkuvalt integreeritult teiste õppeainete ja huvitegevusega) teadmisi ning oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla edaspidises iseseisvas elus.

Põhiülesandeks jääb endiselt kõnekeele arendamine. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnest ja tekstist arusaamist, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpetatakse

orienteeruma igapäevases võõrkeelses teabes, iseseisvalt sõnaraamatuid, vestlussõnastikke ja teabevahendeid kasutama, lihtsamaid tarbekirja vorme täitma. Jätkuvalt kujundatakse keele kõiki osaoskusi.

Õppesisu ja -tegevused

- What's the Estonian for "remember"?
- They speak English
- Everything is big in America
- They also speak English
- Who is the strongest?
- What's your sister like?
- Were you at home yesterday?
- Past Simple
- Using the verb "have"
- Vegetables, fruits and berries
- Revision

Üldpädevused

Üldpädevuste lõiming

1. Väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuurisündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt.
2. Sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel.
3. Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme.
4. Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja –strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust.
5. Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt.
6. Matemaatikapädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades.

7. Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärged ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ja võtta arukaid riske.

8. Digipädevus – Võõrkeelt õppides kasutatakse digivahendeid internetis teabe otsimiseks ning saadud teabe rakendamiseks, arutledes erinevate kultuuri- ja igapäevaeluteemade üle. Rakendatakse veebisõnastikke, tõlkeprogramme ja muid asjakohaseid digitaalseid rakendusi, luuakse sisu ning säilitatakse loodud digitaalsel kujul. Digikeskkonnas võõrkeeles suheldes jälgitakse teabe ohutut kasutamist ja jagamist. Eraelu kajastavaid, sh isikuandmeid sisaldavaid, tekste koostades ning jagades pööratakse tähelepanu interneti turvalisusele. Fookus on viiel osaoskusel: info haldamine, suhtlemine digikeskkondades, sisuloome, turvalisus, probleemilahendus.

5. Inimeseõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise ja arenemisega seotud muutusi ning vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne);
- 2) hoiab oma tervist, järgides tervislikku eluviisi, käitub nii, et ei sea ohtu enda, teiste inimeste ega keskkonna turvalisust;
- 3) märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla;
- 4) hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks;
- 5) suudab täiskasvanu suunamisel eristada ning teadvustada oma oskusi ja võimeid, otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid;
- 6) tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu;
- 7) tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti.

Inimeseõpetus keskendub inimese sotsiaalsele arengule. Sotsiaalse arengu käsitlemisel on kaks funktsiooni – sotsialiseerumine ja individualiseerumine. Sotsialiseerumine on protsess, mille abil inimesed õpivad looma ja säilitama suhteid teistega, saades selle läbi aktsepteeritud ühiskonnaliikmeteks. Individualiseerumine on protsess, mille käigus õpitakse ennast tundma kui

ainuomast ja teistest erinevat inimest. (Craig, 2000) Inimeseõpetuse aines on olulised mõlemad, osakaalult suurem rõhk on individualiseerumisel.

Inimeseõpetuse ainetsükli ülesehituse tähtsam sisuline lähtekoht on õpilase arengu terviklik käsitlus. Pööratakse tähelepanu inimese arengu kõigile arenguvaldkondadele: füüsilisele, vaimsele, sotsiaalsele, emotsionaalsele ja moraalsele.

Õpitulemustes lähtutakse eesmärgist, et õpitulemustes oleksid läbivalt kaetud inimeseõpetuse neli valdkonda: sotsiaalsed toimetulekuoskused, terviseõpetus, igapäevane elukorraldus ja ühiskonnaõpetus.

Inimeseõpetuse teemade käsitlemisel kasutatakse valdavalt õppija aktiivsust suurendavaid õppemeetodeid. Teadmiste-oskuste kinnistamiseks loodavates tegevus- ja suhtlus-situatsioonides (sh rollimängudes) kujundatakse järjepidevalt oskust mõista, valida ja kasutada variatiivseid repliike, mitteverbaalseid väljendusi (miimika, žestid), harjutatakse etiketikäitumist (nt tervitamine, võõra poole pöördumine jne), kujundatakse turvalise ja loodussäästliku käitumise teadmisi-oskusi. Vanemates klassides jätkub aktiivõppemeetodite rakendamine - arutelud, rollimängud, rühmatööd, paaritööd, juhtumianalüüsid, ajurünnakud, praktilised vaatlused ja intervjuud.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis on inimeseõpetuse põhisisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes mina ja meie) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine. Õpitakse koos tegutsema nii matkides kui ka eeskuju ja juhendamise järgi. Omandatakse baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid (olme)suhtlusoskusi: teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine (vastusrepliigid dialoogis), dialoogi alustamine ja jätkamine tuttavas situatsioonis jms.

Õpitakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist, rollide ja vajalike mänguasjade jagamist jne. Kohati võib olla keeruline rollimängudes osalemine. Õpilased vajavad pidevat motiveerivat tagasisidet oma tegevuse ja saavutuste kohta.

Võrreldavate situatsioonide ja illustratsioonide (joonised, fotod) toel õpitakse märkama ja eristama (puhas/must, meeldib / ei meeldi jne) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilisi omadusi. Õpitakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama. Õpitakse ka märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise. Harjutatakse viisakat käitumist (tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne).

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) tutvustab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukoha, õdede-vendade ja vanemate nimed;
- 2) nimetab küsimuste abil oma lemmiktegevusi;
- 3) osaleb ühistes (õppe)mängudes ja järgib meeldetuletamisel mängureegleid;
- 4) vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;
- 5) tunneb ära kaaslaste tegevuses ning õppesituatsioonis õige ja vale käitumise;
- 6) teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;
- 7) teab oma kehaosi (pea, kael, kõht, selg, käed, jalad, juuksed ja nägu);
- 8) järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
- 9) märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu; korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust;
- 10) nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses;
- 11) teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;
- 12) teab, et elab Eestis;
- 13) teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses.

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides; kutsub õpetaja suunamisel kaaslasti tuttavat (õppe)mängu mängima, jagab mänguasju;
- 2) tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab; käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);
- 3) teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi, nimetab oma kodukoha;
- 4) kirjeldab tegevusi, mis talle rõõmu pakuvad;
- 5) hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
- 6) eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 7) tunneb ära ja nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);
- 8) tunneb ära situatsiooni, kus kellelegi tehakse liiga;
- 9) järgib ise ja õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevastes tegevustes (käte

pesemine, taskuräti kasutamine jms);

10) nimetab näitvahenditele toetudes tervisele kasulikke toite;

11) nimetab oma lähisugulasi;

12) teab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;

13) teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid;

14) tunneb kella täistundides;

15) teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel;

16) oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis kujuneb jätkuvalt õpilaste oskus märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms). Õpilased tutvuvad eesti rahvakommete ja traditsioonidega (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel).

Tegevus- ja suhtlussituatsioonides õpitakse tundma ja järgima ühiskonnas aktsepteeritavaid käitumisnorme. Õpitakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaelu olukordi, sealhulgas ohuolukordi, verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms. Täiendatakse ühis- ja koostevõime oskusi (sh hooliv ja teisi arvestav suhtlemine) ja viisaka käitumise oskusi. Õpetaja abiga saab õpilane aru pere ja koduga seotud teemadest, teadvustab laste ning vanemate vastastikuseid õigusi ja kohustusi.

Järjepidevalt kujundatakse õpilaste sotsiaalset teadlikkust ja verbaalset aktiivsust: õpilased kirjeldavad abivahendite toel enda ja kaaslaste tegevust ja emotsionaalset seisundit. Õppimist toetavad aktiivõppemeetodite kasutamine, õppekäigud, praktilised ülesanded, lühipalade lugemine ja analüüsimine. Järjest enam võimaldab tunnetustegevuse tase õpilastel aktiivsemalt ja iseseisvamalt osaleda (õpi)tegevuste kavandamisel, sooritamisel ja kontrollimisel ning abivahendite valimisel ja kasutamisel.

Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate tegevusviisidele, motiividele ja kavatsustele, situatsioonide tingimustele, tegevuste tulemustele ja tagajärgedele. Õpitakse juhendamise järgi situatsioonidele alternatiivseid lahendusi leidma ning kaaslastele soovitusi andma.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);
- 2) nimetab, mille poolest ta teistega sarnaneb ja mille poolest teistest erineb;
- 3) hindab õpitu olukorras enda ja kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
- 4) teab erinevates kohtades ja olukordades viisaka käitumise reegleid;
- 5) tunneb näoilme ja hääletooni järgi ära ja nimetab kaaslaste 4–6 emotsiooni;
- 6) teab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise vahendeid ja vajalikkust;
- 7) teab terve ja haige inimese tunnuseid; märkab oma enesetunnet ning teavitab sellest kaaslast;
- 8) teab, et ravimeid võetakse haige olles, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 9) kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport;
- 10) kõneleb õpetaja suunamisel oma perekonnast: pere suurus, pereliikmete nimed, õdede-vendade vanus, vanemate tegevus;
- 11) küsimustele toetudes räägib enda ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel;
- 12) teab, mis on tema kodukoht ja kodumaa; väärtustab Eestit – oma kodumaad; tunneb Eesti sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);
- 13) tunneb kella täis- ja pooltundides;
- 14) nimetab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
- 15) teab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 16) palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi.

3. klassis toimub õppimine koostegemise ja matkimise tasandil, kus õpetaja osalus on väga suur. Teemade käsitlemisel kasutatakse enamasti aktiivõppemeetodeid, millest suurem osatähtsus on praktilisel tegevusel ja õppekäikudel. Kasutatakse palju mängulisi elemente ja õppemänge. Soovituslik on lugeda eetilise sõnumiga lühipalasisid ja neid analüüsida. Teadmiste- oskuste kinnistamiseks loodavates tegevus- ja suhtlussituatsioonides (sh rollimängudes) kujundatakse järjepidevalt oskust mõista, valida ja kasutada variatiivseid repliike, mitteverbaalseid väljendusi (miimika, žestid); harjutatakse etiketikäitumist ning õpetatakse hoolivat ja teisi arvestavat käitumist; kujundatakse turvalise ja loodussäästliku käitumise teadmisi- oskusi.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond). 3. klassis kujundatakse jätkuvalt õpilaste oskust märgata ja eristada oma lähiümbrust (kõik, mis on seotud endaga: välimus, käitumine, kodused toimetused, liiklemine, õppimine). Tutvustatakse ja õpetatakse väärtustama rahvuskombeid ja –traditsioone (rõhuasetus pere traditsioonidel). Oluline

koht on tervisega seonduvatel teemadel, pööratakse tähelepanu tervise hoidmise viisidele (hügieen, toitumine, käitumine haiguse korral).

Õppesisu ja -tegevused

- **KÄITUMINE JA SUHTLEMINE**
  - Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Uhkustamine. Valetamine (valetamise tagajärjed, vale ülestunnistamine, tõe rääkimine).
  - Käitumine koduümbruses (trepikojas, õues, tänaval), naabritega arvestamine.
  - Sünnipäeva tähistamine, peo planeerimine (tegevuste/mängude valik ja peo ettevalmistamine), sobilikud kingitused. Külla kutsumine, küllaminek, käitumine külas.
  - Telefonivestlus sõbraga (kutse koostegavusele, dialoog).
  - Käitumine söögilauas (igapäevane laua katmine ja koristamine, hügieeninõuded).
  - Käitumine raamatukogus (kooli raamatukogus lugejaks registreerimine, raamatu laenutamine), raamatu hoidmine.
  - Suhtlemisel suhtluspartnerite näoilmete ja hääletooni lugemine ning sobivate tundesõnade kasutamine (rõõm, kurbus, viha, hirm, vastikus, üllatus)
- **INIMENE JA TERVIS**
  - Õpilase välimus (keha ja riiete puhtus-korrashoid), selle mõju enesetundele ja suhetele kaaslastega.
  - Terve ja haige inimene, haiguse tunnused (nohu, köha, palavik, valu, lööbed), teavitamine halvast enesetundest; nakkuse levikut vältiv käitumine, ravimite võtmine ja selle ohutus.
  - Tervise hoidmise viisid - mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.
  - Haiguste ennetamine (riietus, ruumide õhutamine, karastamine). Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport
- **INIMENE JA PEREKOND**
  - Enda perekonna kirjeldamine: pere suurus, pereliikmete nimed, vanus, tegevus. Erinevate perekondade sarnasused ja erinevused.
  - Abivalmidus pereliikmete vahel, kohuse- ja vastutustunne (lapse kohustused peres), üksteisega arvestamine
- **INIMENE JA KODUMAA**
  - Eestimaa minu kodumaa. Eesti Vabariigi sümbolid: lipp, vapp, hümn. Eesti rahvussümbolid: suitsupääsuke, rukkilill. Pühad ja kombed (vastlapäev, kadripäev, mardipäev, advent, jõulud) ning nende tähistamine kodus.
- **INIMENE JA AEG**
  - Aastaajad ja inimeste tegevused erinevatel aastaegadel, ohuolukorrad sõltuvalt aastaajast. Kalender, selle vajalikkus (aasta, kuud, nädalad; tähtpäevad).
  - Kellaaeg õpilase päevakavas (täis- ja pooltund, tegevuste ajaline järjekord). Vaba aja mitmekülgse sisustamise võimalused.
- **INIMENE JA TURVALISUS**
  - Koolitee ja selle ümbrus, kooli tuleku aeg ja viis. Käitumine tundmatute ainetega. Abi küsimine ohu olukorras ja õnnetusjuhtumi korral - päästeteenistus (kiirabi, politsei, tuletõrje). Helistamine häirekeksuse numbril 112.

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade);
- 2) nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;
- 3) analüüsib õpetaja juhendamisel situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumise ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi;
- 4) jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid;
- 5) tunneb koolielus ära konfliktsituatsiooni ning teab, mis juhtudel on vaja sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
- 6) teab enda tervist tugevdavaid ja nõrgestavaid tegureid (toitumine, liikumine, uni) ja harjumusi ning nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele;
- 7) nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus;
- 8) kirjeldab oma pere traditsioone;
- 9) kirjeldab ja väärtustab oma kodukohta;
- 10) tunneb kella veerandtunnise täpsusega, seostab kellaaegu oma päevakavaga;
- 11) leiab koostegevuses teavet koolistendilt ja kooli kodulehelt;
- 12) teab erinevaid ameteid; mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;
- 13) planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;
- 14) sorteerib täiskasvanu suunamisel klassis ja kodus tekkivaid olmejäätmeid;
- 15) teab ja kirjeldab turvalise käitumise viise igapäevaelus (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas).

4. klassi õpilasi on vaja sarnaselt nooremate klasside õpilastega juhendada, nii et peamisteks õppeviisideks on näitlikustatud praktiline tegevus (dramatiseering, tegutsemine eseme- ja tegevuspiltidega), õppevestlus ning praktiline harjutamine (sh õppekäik, didaktiline mäng). Praktilist tegevust tuleb toetada laste aktiivse kõnega, mille suunamiseks kasutatakse repliike ning küsimusi (Mida tegid? Mida hakkad tegema?), harjutatakse iseene ja kaaslaste tegevuse kommenteerimist, toimingut verbaliseerimist pärast selle sooritamist ja elementaarset planeerimist. Laste verbaalset aktiivsust tõstetakse pidevalt, nõrgemad lapsed võivad piirduda õpetaja lause/väite kordamisega.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond). 4. klassis tutvustatakse läbivalt elukutseid ja nende esindajate põhitegevusi (nt kaupluse teema juures müüja tegevus jne). Pööratakse tähelepanu pereliikmete tegevusaladele. Käsitletakse raha

kulutamisega seonduvaid teemasid lapse taskuraha seisukohast. Järjepidevalt kujundatakse õpilaste sotsiaalset teadlikkust ning verbaalset aktiivsust. Õpetatakse kirjeldama ja hindama kaaslaste ning iseenda tegevus- ning käitumisakte, samuti toimetulekut konfliktsituatsioonidega. Harjutatakse suhtlemist ja koostegevuse reguleerimist dialoogis. Tutvustatakse erinevaid vaba aja veetmise viise ja innustatakse lapsi tegelema hobidega ning osa võtma huviringidest.

Õppesisu ja -tegevused

- **KÄITUMINE JA SUHTLEMINE (18 tundi)**
  - Mina. Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus, sooline kuuluvus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused. Sõbrad ja tuttavad: sõprade valimine ja hoidmine, ühistegevus.
  - Klassiõhtu: sisukate peotegevuste valik ja planeerimine.
  - Eakaaslaste ja täiskasvanute kõnetamine. Abivalmidus klassis (abi vajamine ja küsimine, abi vastuvõtmine, abivajaja märkamine ja abi pakkumine).
  - Vägivaldne käitumine (tõukamine, ehmatamine, narrimine jt. võimalikud konfliktid).
  - Teatamine ja kaebamine.
- **INIMENE JA TERVIS (14 tundi)**
  - Õppimise tervishoid (rüht, õige istumine, silmade tervishoid, puhkus, sport). Kahjulikud harjumused (liigne telerivaatamine, liigne arvutikasutamine jms; suitsetamine ja alkoholi tarvitamine), nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele.
  - Isiklikud toitumisharjumused, mõju enesetundele.
  - Esmased kodused ravivõtted külmetushaiguste korral.
  - Esmaabi lihtsamate vigastuste puhul (lõikehaav, ninaverejooks jne).
- **PEREKOND JA KODUKOHT (12 tundi)**
  - Minu lähisugulased. Muutused peres - uus pereliige, pereliikme lahkumine ja lein.
  - Kodutus, lastekodu ja asenduskodu kui üks peretüüp.
  - Maa- ja linnakodu (hooned; eluruumide sisustus, puhtus, korrashoid).
  - Transpordivahendid kodukohas tänapäeval ja minevikus.
  - Sõidupilet ühissõidukis (ostmine jm toimingud).
  - Muuseumid kodukohas, käitumine muuseumis.
  - Pühad ja kombed (uusaasta, EV aastapäev, volbripäev, jaanipäev jne).
  - Kodukoha sümbolid: lipp, vapp. Kodukoha rikkused.
  - INIMENE JA AEG (6 tundi)
  - Kellaaja määramine veerandtunnise täpsusega. Kellaajast kinnipidamine: täpsus; hiline mine, selle tagajärjed. Õpilase päevakava koostamine, õppimine, puhkus, vaba aja tegevused.
- **INIMENE JA TEAVE (5 tundi)**
  - Klassistend, ajakiri lastele, kuulutus ajalehes/stendil, infootsing internetist erinevatelt lastele mõeldud lehtedelt (teabeallikate kasutamine).
- **INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD (5 tundi)**

- Töö, selle eesmärk ja tulemus (produkt, tasu); pereliikmete tööd (tööde jaotus, koostöö) koduses majapidamises, õpilase töö koolis, kohuse- ja vastutustunne töö tegemisel, tööarmastus.
- Lapse taskuraha, selle otstarbekas kulutamine (lihtsamate ostude sooritamine), raha kogumine. Ostud toidupoes: ostja ja müüja suhtlemine, raha kasutamine lihtsamates tehingutes.
- Kirja (sh e-kirja) saatmine.
- INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (10 tundi)
  - Olmejäätmete tekkimine klassis ja koduses majapidamises (tegevused, nende tagajärjel tekkiv prügi); jäätmete individuaalne käitlemine.
  - Liiklusmärgid kodu ümbruses ja kooliteel (ülesanne, vajalikkus). Jalgrattaga (rulaga, rulluiskudega) sõitmine, ohud.
  - Tuleohutuseeskirjade järgimine lapse igapäevastes tegevustes; käitumine tulekahju korral; käitumine tulekahjuhäire korral.
  - Käitumine veekogude juures, basseinis, veekeskuses.
  - Käitumine metsas, loodusmatkal (loodussäästlik käitumine, käitumine eksimise korral).

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;
- 2) osaleb eri tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);
- 3) kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;
- 4) kirjeldab ja analüüsib õpetaja suunamisel oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (soovid, põhjus-tagajärg);
- 5) kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi, teab hoolitsematuse tagajärgi;
- 6) kirjeldab uimastite (alkoholi, tubaka) tarbimise mõju õppimisvõimele ja käitumisele;
- 7) jutustab tugikava abil pühade ja rahvakommete tähistamisest oma perekonnas; teab erinevaid rahvuskombeid;
- 8) mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga;
- 9) määrab aega minutilise täpsusega; koostab õpetaja abiga endale päevakava;
- 10) otsib õpetaja juhendamisel teavet teatmeteostest või internetist;
- 11) teab, kuidas suhelda sotsiaalmeedias;
- 12) teadvustab reklaamide eesmärke;
- 13) mõistab, et tema soovide täitumine sõltub vajadustest ja pere sissetulekust;

- 14) kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;
- 15) nimetab olmejäätmete käitlemise viise kodus majapidamises;
- 16) kirjeldab ja teadvustab pürotehnika jt ohtlike ainete väärkasutusega kaasnevaid tagajärgi.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE/KODUKOHT (paikkond). Tegevus- ja suhtlussituatsioonides tegeldakse isiksuseomaduste ja ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisharjumuste kujundamisega. Õpetatakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaseid situatsioone (sh olukordi), verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise ning tundeid. Täiendatakse ühis- ja koostegevuse oskusi (sh. hoolivat käitumist, vastutus- ja kohusetunnet). Pere ja koduga seotud teemade juures selgitatakse õpilastele laste ning vanemate vastastikuseid õigusi-kohustusi. Õpetatakse mõistma ja hindama käitumisaktide eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi. Õpetatakse planeerima (sh parandama) edasist tegevust/käitumist. Alustatakse inimese organismi üldehituse ja elutähtsate organite tutvustamist. Tähelepanu pööratakse teadlikule uimastiennetusele – antakse teadmisi alkoholi ja tubaka kahjulikust mõjust organismile ja käitumisele. Õpetatakse märkama erinevaid mõjutusvahendeid ja arendama enesekehtestamisoskust ja käitumist keerulistes olukordades (tubaka, alkoholi pakkumine). Teemade käsitlemisel kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on suurem osatähtsus praktilistel tegevustel ja õppekäikudel, eetilise sõnumiga lühialade lugemisel ja analüüsimisel.

Õppesisu ja -tegevused

- KÄITUMINE JA SUHTLEMINE (14 tundi)
  - Mina – olulisemad isikuandmed, meeldivad ja ebameeldivad tegevused. Minu sarnasused ja erinevused võrreldes eakaaslastega. Enesetutvustamine dialoogis, arvestades vestluspartneri vanust (eakaaslane, täiskasvanu). Suhtlemine võõrastega, milliseid isikuandmeid võib kellele avaldada.
  - Igapäevased suhtlussituatsioonid kodus ja koolis (positiivsed-negatiivsed ettepanekud, konfliktid jne): hindamine (tingimused, põhjus, tagajärg); suhtlemiseesmärkide mõistmine (käsk, korraldus, palve, keeld, teave jne).
  - Vägivaldse (füüsiline, vaimne) käitumise äratundmine, käitumine ohvri ja pealtnägijana.
  - Abivalmidus (eakad inimesed, nooremad kaaslased, erivajadustega inimesed). Abivajaja märkamine ja abi pakkumine, abistamine. Abi vajaduse ja enda võimaluste hindamine abi pakkumisel.
- INIMENE JA TERVIS (12 tundi)
  - Meeleelundite (nägemis-, kuulmis-, haistmis-, maitsemis-, kompimis- ja lõuad) ülesanded, tervishoid. Erivajadustega inimesed (meeleelundite kahjustuste tagajärjel), alternatiivsed suhtlemisvahendid.
  - Haiguste ennetamine (tervislikud eluviisid). Tervisesport ja liikumine, sportimisvõimalused kodukohas, Eesti tuntumad sportlased. Piisava une ja puhkuse vajalikkus. Valikud toitumisel. Hügieen. Enesetunde kirjeldus dialoogis arstiga
  - (levinumad külmetus- ja nakkushaiguste tunnused), ravirežiimi järgimine.
  - Esmaabi põletuse, külmumise, minestuse korral.

- Uimastid: tubakas, alkohol, narkootikumid (kanep); alkoholi ja tubaka mõju õppimisvõimele ja käitumisele. “Ei“ ütlemine uimastitega seotud situatsioonides.
- PEREKOND JA KODUKOHT (8 tundi)
  - Elu maal ja linnas, kodukoha eluolu (levinumad tegevusvaldkonnad, ametid jms).
  - Kodukoha rahvariided, rahvariiete kandmine tänapäeval ja minevikus. Kodukoha tähtsamad traditsioonid (laulu- ja tantsupidu jms).
  - Peretraditsioonid (pereliikmete ühised tegevused, peretraditsioonide määratlemine ühisvestluses, sarnasused-erinevused kaaslastega). Pühad ja kombed (ülestõusmispühad, karjalaskepäev, jüripäev, hingedepäev).
- INIMENE JA AEG (8 tundi)
  - Aja määramine minutilise täpsusega, kellaaja kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele).
  - Päeva ja nädala ajakava, vaba aja tegevuste mitmekesisus (positiivsed ja negatiivsed harjumused päevakavas: ajakulu, valikute tegemine).
- INIMENE JA TEAVE (8 tundi)
  - TV-kava ja eestikeelsed lastele suunatud saadete-filmide portaalid internetis (sisu, ea- ja huvikohased saated, valikute tegemine).
  - Pilt-teatmeteosed.
  - Internet: otsingumootori kasutamine, kooli kodulehekülg, e-post (konto tegemine, kirjade lugemine ja saatmine, kirjale vastamine), e-kool, liitumine videotunniga.
  - Reklaamide sisu ja eesmärk.
- INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA ASJAD (10 tundi)
  - Palgatöö, selle tulemus ja eesmärk, ametis püsimise üldised tingimused (võrdlus õpilase käitumisega koolis).
  - Kulutused peres lapse heaolu eest hoolitsemisel (lapse põhivajadused ja soovid, pere majanduslike võimalustega arvestamine jms), asjade väärtus sõltuvalt nende vajalikkusest. Raha hoidmise viisid: hoiukarp, pank. Raha kogumine.
- INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (10 tundi)
  - Vee ja elektri säästlik tarbimine koolis ja kodus.
  - Olmejäätmete (tava-, taaskasutatavad, ohtlikud jäätmed) käitlemine kodus majapidamises (prügi sorteerimine ja ärapaigutamine, kogumispunktid, jäätmete kompostimine).
  - Liiklusõnnetuste peamised põhjused, liiklusõnnetusest teatamine ja abi kutsumine.
  - Pürotehnika (ost-müük alaealistele, kasutamine).
  - Pommiähvarduse tegemisega kaasnevad ohud ja tagajärjed, käitumine pommiähvarduse korral.

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis täienevad õppetegevuse käigus õpilaste sotsiaalsed suhtlemis- ja käitumisoskused. Harjutatakse suhtlemist ja koostevõime reguleerimist dialoogis (osalemine rühmatöodes,

rollimängudes, kutse koostegevusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine ja loobumine, alternatiivne ettepanek, oma arvamuste selgitamine ja kaitsmine). Individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemise, enda ja teiste tegevuste kommenteerimise kaudu suureneb õpilaste verbaalne aktiivsus, kujunevad avaliku esinemise esmased oskused.

Õpitakse mõistma ja nimetama tegevuse eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis ilmnevaid emotsioone. Juhendamisel leitakse seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti vahel, tehakse järeldusi ning planeeritakse ja/või korrigeeritakse edasist tegevust/käitumist.

Arenguliselt on õpilaste jaoks oluline pöörata tähelepanu muutustele enda organismis ja käitumises (seksuaalsus, suhtlemine ja käitumine vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning oma tervisekäitumisele (sh hoolitsemine oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise eest, enesekehtestamine, riskikäitumine).

Õpitakse märkama ja teadvustama kultuurilisi erinevusi. Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadlikuks ja säästlikuks tarbimiseks (prügi sorteerimine, pakendiinfo jmt). Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast ja kohatut käitumist/suhtlemist;
- 2) analüüsib ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (käitumise eesmärk, põhjus–tagajärg suhe);
- 3) kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist lähtuvalt erinevaid väljendusviise;
- 4) mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;
- 5) kirjeldab ja hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);
- 6) teab inimese organismi üldist ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;

- 7) nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;
- 8) teab murdeeaga seotud muutusi inimese kehas ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;
- 9) kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;
- 10) hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;
- 11) koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);
- 12) hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);
- 13) oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;
- 14) mõistab telefoni ja meedia (sh arvutimängud, sotsiaalmeedia, televisioon jmt) otstarbeka kasutamise vajalikkust ning teab võimalikke riske;
- 15) teab kodukeemia ja ravimite väärkasutuse tagajärgi ja selle ennetamise võimalusi;
- 16) kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral.

6. klassi õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT - suhted EESTIGA. 6. klassis täiendatakse õppetöö käigus jätkuvalt õpilaste sotsiaalseid suhtlemis- ja käitumisoskusi. Õpetaja poolt organiseeritud suhtlussituatsioonides harjutatakse teabe esitamist ja küsimist, väljendusvahendite mõistmist ja kasutamist sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja – normidest. Oma ja kaaslaste tegevuse kohta tagasiside andmisel suurendatakse õpilaste verbaalset aktiivsust, kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ja kaaslaste tegevus-, käitumis- ja suhtlusakte. Terviseteemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu tüdrukute ja poiste arengulistele muutustele organismis ja käitumises (suhtlemine ja käitumine vastassugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides). Teavitatakse õpilasi nõustamis- ja abivõimalustest Tallinnas. Jätkatakse inimese organismi üldehituse ja elutähtsate organite tutvustamist. Kujundatakse teadlikku ja säästlikku tarbimiskäitumist, võrreldakse teenuseid-kaupu (otstarve, hind, vajalikkus ine), õpitakse eristama oma soove ja võimalusi.

Õppesisu ja -tegevused

- SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA (16 tundi)

- Suhtlemisstrateegiate eristamine (õpetaja abiga): selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtluspartnerite motiivid ja kavatsused. Suhtlemine sõprade ja “sõpradega”: “kambavaim”, jäljendamine; isiklik arvamus, vastutus; keeldumine mittesoovitud tegevustest.
- Suhtlemine vastassugupoolega (tähelepanu köitmine, tunnete verbaalne ja mitteverbaalne väljendamine, reageerimine (eba)meeldivatele ettepanekutele jms). Suhtlemine internetiportaalides, enda kohta edastatava infoga seotud turvalisus ja ohud.
- Suhtlemine koduste ja eakaaslastega: rääkimine, ärakuulamine; pinged-konfliktid, arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine. Suhtlemisprobleemid kodus: muutunud suhted ja rollid, iseseisvumine: laste ja vanemate vastutus. Valetamine, vaikimine, hädavale. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine.
- MINA ISE (6 tundi)
  - Mina-pilt - oskused ja võimed, huvid, tugevused ja nõrkused; sarnasused ja erinevused kaaslastega, sallivus. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga õpilaste käitumine sarnastes situatsioonides).
- INIMESE TERVIS (12 tundi)
  - Sissejuhatus inimese anatoomiasse lähtuvalt elundite funktsioonidest (nahk, meeelundid, aju, kopsud, magu, neerud, maks, suguelundid).
  - Toidu- ja toitained. Toiduainete pakendiinfo (eri toitainete sisaldumine; parim enne jms). Kiirtoit – populaarsuse põhjused, mõju inimese organismile. Üle- ja alatoitumine (sh dieetid ja näljutamine), selle mõju tervisele. Tervislike toitumisharjumuste kujunemine.
  - Esmaabi (toidu- jms) mürgituse, looma- ja putukahammustuse korral.
  - Uimastite (sh alkoholi ja tubaka) mõju organismile (ülevaatlikult) ja käitumisele.
- INIMESE ARENG (10 tundi)
  - Murdeiga, muutused tüdrukute ja poiste organismis. Erinev arengutempo ja muutuste aktsepteerimine. Poiste ja tüdrukute hügieen, ravikosmeetika vajadus ja kasutamine. Muutused tüdrukute ja poiste käitumises, sh suhtlemises; sobivad ja ebasobivad käitumismallid.
- INIMESE VÄLIMUS (6 tundi)
  - Riietumine (olukorrale ja kehaehitusele sobiva riietuse, jalanõude valik, noortemood – riietusesemete otstarbekus).
  - Riiete ja jalanõude puhtus-korrashoid: pesemis- ja hooldusvahendite kasutamine; keemiline puhastus, kingsepp (oma soovide väljendamine suhtlemisel).
  - Juuste igapäevane hooldamine: hooldusvahendid, juuksevärvid (pakendiinfo, kasutamine). Suhtlemine juuksuriga (oma soovide väljendamine, soovitude küsimine jms).
  - Küünte hooldamine, maniküür, pediküür. Olukorrale ja eale sobiv dekoratiivkosmeetika.
- INIMENE JA KODU (8 tundi)
  - Kodu ja koduümbrus (kirjeldus, soovid muudatuste osas; igapäevane korrashoid). Suurpuhastus kodus (tööde järjekord, jagamine pereliikmetega, vahendid).

- Külaskäik ja külaliste vastuvõtmine (suulise ja kirjaliku kutse saamine, ettevalmistused sõltuvalt küllakutsest, külas viibimine).
- Kodukoha (ja Eesti riigi) tuntud inimesed, nende tegevusalad, elukutsed (seos päevakohaste sündmustega). Kodukoha ettevõtted ja nende toodang, töötajate ametid.
- INIMENE JA TEAVE (6 tundi)
  - Olulisemad päevauudised, nende edastamine kaaslastele.
  - Lastele ja noortele suunatud teatmeteosed. Internet (kodukoha tuntumate paikade ja inimeste kohta lühiinfo hankimine ja edastamine koostegevuses; e-posti kasutamine - lisatud failidega e-kirjade saatmine ja vastu võtmine).
  - Transport kodukohas, kodukoha ümbruses (orienteerumine sõiduplaanides, teabe hankimine; sõidusoodustused).
  - Telefoni otstarbekas kasutamine.
- INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (6 tundi)
  - Kodukeemia kasutamine (WC, vanni, pliidi ja akna puhastamine), piktogrammide pakendil, kodukeemia väärkasutuse võimalikud tagajärjed.
  - Tulekahju tekkimise ohud koduses majapidamises: ohuolukorra hindamine, tulekahju kustutamine (esmasse tulekustutusvahendite kasutamine, hädaabi).
  - Ohutusnõuded ujumisel ja veesõidukite kasutamisel, päästevahendite kasutamine.

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele;
- 2) teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;
- 3) kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms);
- 4) järgib viisakusreegleid, teeb kaaslastele ettepanekuid, vastab nii positiivsetele kui ka negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisreegleid arvestades;
- 5) väärtustab (lähi)suhetes sallivust, hoolivust, abistamist ja lugupidamist;
- 6) kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, puhkamine, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, arstiabi);
- 7) oskab endale ja teistele ohtlikes situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda; demonstreerib õpitu situatsioonis hädaabi numbrile helistades olulise teabe andmist;

- 8) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust; teab, kust leida infot noorte nõustamisteenuste kohta;
- 9) koostab oma tegevuste kohta nädalaplaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);
- 10) hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning erinevatest infoallikatest; edastab kaaslastele teavet (abiks kavapunktid);
- 11) nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt tänapäevaseid sideteenuseid (e-kirjavahetus, telefon, internet, sotsiaalmeedia); oskab kirjutada e-kirja;
- 12) teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda ja teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
- 13) mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);
- 14) oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
- 15) teab jätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise; oskab jäätmeid sorteerida.

7. klassi õppetegevuses kasutatavatest aktiivõppemeetoditest domineerivad eetilise sõnumiga palade lugemine ning analüüs ja praktilised tegevused (rühmatööd, rollimängud jms). Tegevustes luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi. Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/KODUKOHT - suhted EESTIGA. 7. klassis jätkatakse õppetegevuse käigus õpilaste suhtlemis- ja käitumisoskuste täiendamiseks. Õpetatakse mõistma suhtluspartnerite soovide ja kavatsuste erinevaid väljendusviise. Rohkem pööratakse tähelepanu erinevate seisukohtade (sh vastandlike) mõistmisele ja väljendamisele. Harjutatakse oma arvamuse selgitamist ja kaitsmist. Kujundatakse avaliku esinemise esmaseid oskusi: toimub individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemine. Kommenteeritakse ja hinnatakse iseenda ja kaaslaste tegevus-, käitumis- ja suhtlusakte. Üksikute aktide hindamiselt jõutakse tervikuni; õpilasi juhatakse leidma seoseid, tegema järeldusi. Situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate strateegiatele, motiividele ja kavatsustele, olukordade tingimustele, tulemustele ja tagajärgedele. Õpetakse leidma situatsioonidele alternatiivseid lahendusi ning esitama soovitusi kaaslastele. Tervisekasvatuses on rõhuasetus vaimsel ja sotsiaalsel tervisekasvatusel (eneseanalüüs ja positiivne mõtlemine, nõustamisvõimalused) ning hoiakute kujundamisel (turvaline seksuaalkäitumine, uimastiennetus). Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, õpitakse planeerima oma tegevusi ja kulutusi.

Õppesisu ja -tegevused

- SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA (22 tundi)
  - Suhtlussituatsioonide kirjeldamine oma ja teise positsioonilt; suhtluspartneri soovide, kavatsuste variatiivsed väljendusviisid; hinnang suhtluspartnerite

- käitumisele (motiivid, tingimused, tulemused); eriarvamused (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine kaaslase arvamusega); konfliktide lahendamise võimalused.
- Suhtlussituatsioonid ja –strateegiad: agressiivne, ennastkehtestav ja alistuv käitumine; süüdistamine, kriitika. Arusaamatused ja konfliktid kodus, sõprade vahel. Arusaamatuste lahendamine.
  - Iseloomujooned ja käitumine, mida sõprades, sh vastassugupooles hinnatakse. Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine (kaaslane kinos, teatris, peol: kutsumine, nõustumine/keeldumine, alternatiivsete ettepanekute esitamine, kaaslasega arvestamine jne). Sõprus, armumine, armastus, käimine. Oma tunnete väljendamine, tunnetest rääkimine, lähedus, aja koosveetmine, ühised tegevused. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus. Nõustamisteenused noortele oma keha ja seksuaalsuse arengu toetamiseks.
  - MINA ISE (4 tundi)
    - Mina-pilt – positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused, sarnasused-erinevused kaaslastega; negatiivsete omaduste parendamisvõimalused. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga inimeste käitumine, minu ja kaaslaste reageeringud kiitusele, laitusele, õnnestumisele, ebaõnnestumistele jms.; hinnangud reageeringutele, käitumisele; võimalikud lahendused).
  - MINU TERVIS (14 tundi)
    - Minu toiduvalik ja seda mõjutavad tegurid, mitmekesise toidu tähtsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana (kehalise aktiivsuse vormid, võimalused koolis, kodukohas).
    - Arsti (häirekeskus, perearst, hambaarst) poole pöördumine (registratuur, vestlus vastuvõtul, konsultatsioon telefoni teel).
    - Tuntumad ravimtaimed (korjamine, säilitamine, apteegist ostmine; kasutamine).
    - Enamlevinud nakkushaigused, levimise viisid, (COVID-19, gripp, HIV).
    - Esmaabi mao- ja puugi hammustuse korral.
    - Uimastite tarbimise enamlevinud põhjused noorte hulgas. Käitumine uimastitega seotud olukordades, abi kutsumine.
  - KODU JA KODUKOHT (10 tundi)
    - Eestimaal elavad teised rahvused; kultuurilise mitmekesisuse rikastav roll, sallivus teiste rahvuste ja kultuuride suhtes.
    - Oma tuba: toa plaan, toa sisustamine ja korrashoid. Kodu kaunistamine tähtpäevadeks (seos peretraditsioonidega).
    - Vaba aja ja tegevuste planeerimine (võimalused ja pakkumised kodukohas ja lähiümbruses jne), tegevuste mitmekesisus.
    - Matk, ekskursioon kodukohas, koduümbruses (planeerimine koostegevuses: info otsimine vaatamisväärsuste kohta, valikute tegemine, ettevalmistuste planeerimine (sh reisikoti pakkimine); kirjalik meespea kaaslastele; plaani tutvustamine ja põhjendamine jms).
    - Noorteüritused, -peod (kodused peod; kooli-, linna- jm peod: käitumine, riskid). Peo praktiline planeerimine sünnipäeva ja klassiõhtu näitel.
  - INIMENE, AEG JA TEAVE (8 tundi)

- Isikut tõendav dokument (ID-kaart, pass), selle taotlemine ja kasutamine. Isikuandmete turvaline hoidmine. Enda ja teiste kohta info edastamine internetis ja telefonis, sellega kaasneda võivad ohud ja ohtude vältimine.
- Kirjavahetus (kirja saatmine Eesti piires ja välismaale; tähtitud kiri; e-mail; kirjavadetus tänapäeval ja minevikus).
- Telefon (infotelefon; sidepidamine tänapäeval ja minevikus).
- Reklaampakkumised (telefoni ja sotsiaalmeedia teel pakutavad kaubad-teenused; reklaamlehed postkastis jms), nõustumine-keeldumine.
- INIMENE JA TÖÖ, INIMENE JA RAHA (6 tundi)
  - Töö lapse ja täiskasvanu elus (tööde liigid, töö tulemus, eesmärk, tingimused; kohusetunne ja vastutus tulemuste eest).
  - Minu pere sissetulekud (palk, tootmine, toetused). Minu pere väljaminekud (eluase, toit, riided, transport, meelelahutus).
- INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS (6 tundi)
  - Jäätmekäitlus maal ja linnas (era- ja kortermajad; prügilad). Prügi käitlemist reguleerivad piktogrammide pakenditel.
  - Reisimine, erinevad transpordivahendid, hääletamine (eelised võrreldes ühistranspordiga, riskid).
  - Hädaabi kutsumine erinevate õnnetusjuhtumite korral.
  - Juhtumid, kus tuleb pöörduda häirekeskusesse.

Õppetegevus 8.–9. klassis

Põhikooli lõpuastmes on kõige olulisem toetada õpilasi iseseisvaks toimetulekuks. Vanuselisel on oluline tähelepanu pöörata ühiskonnaõpetusega seotud teemadele: eri eluvaldkondadega seotud õigusaktid ja lepingud, ameti valik ja edasiõppimisvõimalused, töötaja õigused ja kohustused, otstarbekad ja vastutustundlikud valikud/otsused, iseseisev raha kasutamine ja säästlik tarbimine, eluasemega seotud küsimused. Õpilased tutvuvad ja õpivad kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabivõimalusi; omandavad teadmise, kuidas otsida, küsida ja kasutada elus vajaminevat teavet ja abi.

Õpilane harjutab iseseisva elu alustamise ja soolise küpsemisega seotud rollikäitumist. Teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles, tunneb ära lähisuhtevägivalla. Oluline on teadvustada pere loomise ja laste saamisega seotud vastutust.

Õppetegevuses rakendavad õpilased eelnevatel aastatel omandatud eri situatsioonidele vastavaid suhtlemisoskusi. Kujuneb oskus hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonnainormidele).

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega;
- 2) annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub

õpituatsioonis olukordadele sobivaid lahendusi;

3) teab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;

4) nimetab oma emotsioone ja teab erinevaid võimalusi emotsioonide reguleerimiseks;

5) kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid; teab ja oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervisega;

6) teab tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja unerežiimi põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;

7) kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamiseks arsti poole (registreerimine vastuvõtule, kojukutse, hädaabi);

8) teab, mida tähendab ravikindlustus ning oskab nimetada tervishoiuteenuseid;

9) väärtustab lähisuhteid, oskab kontakti luua ning teab, kuidas suhteid hoida; tunneb ära lähisuhtevägivalla;

10) teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid (sh rasedusest hoidumine) ja mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust; eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;

11) teab ja leiab olulisi infoallikaid tervise teabe, nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses; teab, millal ja kuidas pöörduda õiguskaitseorganite poole;

12) mõistab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid liikluses, vees, tootumisel, nutivahendite kasutamisel, uimastite omamisel ja tarbimisel;

13) hoolitseb oma riiete eest ja valib olukorrale sobiva riietuse; teab riiete hooldusmärkide tähendusi;

14) teab erinevaid panga- ja e-teenuseid ning vastavaid veebikeskkondi;

15) teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevaid ja nõrku külgi;

16) teab sobiva elukutse omandamise võimalusi.

8. klassis on aktiivõppemeetoditest eelistatud praktilised tegevused (rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. Lisaõppematerjalina kasutatakse elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (teabe- ja tarbetsktid, erinevate teemade portaalid internetis, ajakirjandus) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ja selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekterimist).

Õppekavaterviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI – suhted MAAILMAGA. Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus,

tööturul, ühiskonnas). Õppetegevuses rakendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisetiketialaseid teadmisi ning oskusi. Harjutatakse vastandlike arvamuste kuulamist ning kokkulepete saavutamist vaidlustes (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine, loobumine, eksimuste ja väärkäitumise tunnistamine. Õpilastele tutvustatakse ja õpetatakse kasutama nõustamis- ja kriisiabivõimalusi, kujundades seeläbi harjumusi ning oskusi otsida, küsida ning kasutada elus vajaminevat teavet ja abi. Oluline rõhuasetus on 8.klassi inimeseõpetuses karjääriplaneerimisel (jätkuõppevõimalused, oma võimete ja huvide hindamine, valikute tegemine jne).

Õppesisu ja -tegevused

- **KÄITUMINE RÜHMAS (12 tundi)**
  - Rühmakäitumine- erinevad rühmad ja rollid. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.
- **LÄHISUHTED JA PEREKOND (16 tundi)**
  - Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine. Ajutised ja püsivad suhted, suhte loomine ja hoidmine, vastastikune usaldus, suhet kahjustavad faktorid, lahkuminek. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus, seksuaalvähemused. Seksuaalkäitumine ja vastutus: sobiv ja lubamatu seksuaalkäitumine, soovimatu raseduse vältimine; sugulisel teel levivad haigused (levimine, mõju tervisele, ravi, ennetamine); nõustamisteenused.
  - Peremudelid (perekond, üksikpered, kasu- ja hoolduspered): pereliikmete roll perekonnas (vrld minevikuga), kohustused ja vastutus. Nooremate õdede-vendade eest hoolitsemine, nendega tegelemine, sh mängimine. Praktilises tegevuses nooremate õpilaste abistamine, neile tegevuste ja mängude planeerimine ning läbiviimine.
- **TERVISE HOIDMINE (18 tundi)**
  - Tervise füüsiline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt. Tervisenäitajad. Tervisliku eluviisi komponendid, endale sobiliku tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse leidmine. Südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvajate põhjused ning ennetamine tervisliku eluviisiga. Tervist hoidvate valikute tegemine.
  - Inimese elukaar ja selle perioodid, põhivajadused eluperioodidel (põhivajaduste rahulda(ma)tus, mõju inimese käitumisele, suhtlemisele, tundemaailmale).
  - Arstiabi kodukohas (lähinaabruses): meditsiiniuasutused ja nende otstarve; perearst ja eriarstid, kojukutse telefoni teel; tervisekindlustus; tervise- ja puhkekeskused.
Tervishoiu ja sotsiaalsüsteem Eestis.
  - Koduapteek (sisu, kasutamine, ravimipakendi teabeleht).
  - Esmaabi lämbumise, põrutuse korral. Väsimus, stress, depressioon (tundemärgid, nõustamis- ja kriisiabi).
  - Tervisealased infoallikad, nende kasutamine ja usaldusväärsus.

- Kaitsesüstimine haiguste ennetamise eesmärgil (lastehaigused, gripp, puugihammustustega kaasnevad haigused); kaitsesüstimine enne välisreise.
Allergia: peamised allergiaallikad, allergilised reaktsioonid, meditsiiniline abi.
- **RISKIKÄITUMISE ENNETUS (10 tundi)**
  - Toimetulek vägivallaga (vägivalla vormid, vägivallast hoidumine, vägivallaga toimetulek, hinnang individuaalsele ja rühmakäitumisele; nõustamis- ja kriisiabi kodukohas). Kuriteo ohvriks langemine, pöördumine õiguskaitseorganite poole. Seksuaalvägivald, valehäbi, ohvriabi.
  - Uimastid ja kuritegevus; uimastitega seotud seaduste põhipunktid. Uimastite tarvitamisega seotud tervise-, sotsiaalsed ja juriidilised riskid; sõltuvuse kujunemine. Käitumine uimastitega seotud situatsioonides, esmaabi.
  - Mängurlus: loterii, hasartmängud (mänguautomaadid, kasiino jne) - riskid, sõltuvus, abi saamise võimalused.
- **INIMENE JA VÄLIMUS (2 tundi)**
  - Eakohane igapäevane ja pidulik riietus, aksessuaarid (nt kooli lõpupidu); suhtumine vanemate, eakaaslaste, moeajakirjade soovitusesse. Rõivaste ja jalatsite hooldus: hooldusmärgid.
- **INIMENE JA TEAVE (2 tundi)**
  - Avalik infopunkt. Kohalik ajaleht. Eestis ilmuvad ajalehed ja ajakirjad, ajakirjanduse tellimine. Uudisteportaalid internetis, internetis leiduva informatsiooni varieeruv kvaliteet.
- **INIMENE, ASJAD JA RAHA (6 tundi)**
  - Arve avamine pangas; hoiuse igapäevane kasutamine (sularahaautomaat jne). Maksete liigid kodus majapidamises, maksete tasumise võimalused, täpsus.
  - Igapäevased sisseostud: ostukoha valik (kauplus, turg jms); kulude planeerimine päevaks ja nädalaks; ostutoimingud.
  - Ühiskondliku toitlustamise asutused (menüü, arve, käitumisetikett (sh kaaslane kutsumine); toidu kojutellimine).
  - Internetikaubandus (tellimine, riskid, kauba tagastamine).
  - Postipaki saamine ja saatmine.
  - Küla-/linnaraamatukogus lugejaks registreerumine, teabe hankimine otsitava kirjanduse kohta.
- **KARJÄÄRI PLANEERIMINE (4 tundi)**
  - Eneseanalüüs (töölased huvid, võimed, Jätkuõppevõimalused (erialad, õppeasutused).

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

1) valib suhtlemisviisi vastavalt olukorrale ja kasutab asjakohaseid suhtlemise osaoskusi (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi);

2) hindab oma ja kaaslaste käitumise vastavust ühiskonnas kokkulepitud normidele ja

reeglitele;

- 3) teab erinevaid peremudeleid ning kirjeldab pereliikmete rolli ja vastutust perekonnas;
- 4) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 5) mõistab lapse saamisega seotud vastutust, kirjeldab lapse arengut ja vanemate rolli lapse kasvamisel; teab peamisi pere ja laste elu reguleerivad seadusi ja sotsiaaltoetusi;
- 6) oskab planeerida raha teenimise ja kulutamise seotud tegevusi;
- 7) kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;
- 8) hindab nõustaja suunamisel oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppe võimalusi ja tingimusi ning teeb enda jaoks sobiva karjäärivaliku;
- 9) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;
- 10) mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi; tunneb töö otsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid;
- 11) teab riigi toimimise üldisi põhimõtteid (tervishoiusüsteem, maksud jm);
- 12) oskab küsida teavet kaasinimestelt ja kasutada info leidmiseks erinevaid teabeallikaid.

9. klassis on aktiivõppemeetoditest eelistatud praktilised tegevused (rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. Lisaõppematerjalina kasutatakse elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (teabe- ja tarbetsktid, erinevate teemade portaalid internetis, ajakirjandus) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ja selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekterimist).

Õppekavateraviku kujundamise aluseks on MINA/MEIE/EESTI – suhted MAAILMAGA. Õpetaja ülesanne on toetada õpilaste sotsialiseerumist ja toimetulekuoskuste kujunemist (kodus, tööturul, ühiskonnas). 9. klassis täiendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumisoskusi. Tähelepanu pööratakse seejuures soolise küpsemise ja iseseisva elu alustamisega seotud rollikäitumisele. Tutvustatakse eri eluvaldkondadega seotud õigusakte, ühiskonnaliikmete õigusi ja kohustusi ning kujundatakse oskusi teha otstarbekaid ja vastutustundlikke valikuid/otsuseid. Oluline osa on terviseõpetusel ja perekonnaõpetusel. Kujundatakse elementaarsed teadmised inimese organismi ja selle talitluse kohta, antakse teadmised ja praktilised oskused esmaabi ja imikuhoolduse vallas. Tugev rõhuasetus on 9.klassi inimeseõpetuses karjääriplaneerimisel (jätkuõppevõimalused, oma võimete ja huvide hindamine, valikute tegemine jne).

Õppesisu ja -tegevused

- **LÄHISUHTED JA PEREKOND (15 tundi)**
  - Lähisuhted, suhete alustamine ja hoidmine, vastutus ja austus.
  - Kooselu, abiellumine ja pere loomine. Lapsevanemaks saamine: füüsiline ja sotsiaalne küpsus. Raseduse planeerimine; loote areng; loote ja ema tervist hoidev käitumine. Lapse sündimine: ettevalmistused imiku hooldamiseks; sünnijärgsed kohustused (nimepanek, tervisekindlustus, meditsiiniline kontroll jms); kohaliku omavalitsuse ja riiklikud toetused. Lapse saamisega seotud (lisa)kulutused (peamised kuluartiklid lapseas), lapse hooldamisele kuluv aeg. Puudega laps. Imiku- ja lapseiga (peamised arengutingimused, suhtlemine lapsega, lapse õigused (alus)haridusele). Lapse arendamine-õpetamine (eakohased mänguasjad, raamatud jms); mängude õpetamine noorematele õpilastele.
  - Peretülid ja –vägivald (tagajärjed, lahendused, valehäbi, nõustamis- ja kriisiabi). Lahutus, lahuselava vanema kohustused lapse kasvatamisel. Uimastite tarbija perekonnas: mõju majanduslikule olukorrale, suhetele.
- **EELARVE PLANEERIMINE (8 tundi)**
  - Pere sissetulekud (palk, toetused). Igapäevaste kulutuste planeerimine (eluase, toit, riietus, transport, vaba aeg); kulutuste kasv perekonna suurenemisel (sh lemmiklooma võtmisel, lapse sündimisel).
  - Suurte väljaminekute planeerimine (soovid, võimalused, riskid: raha säästmine ja hoiustamine, järelmaks, krediit, laen, liising).
  - Kaupade (sh e-kaupade)-teenuste garantii (müüjalt teabe hankimine, garantii võimaluste-tingimuste kohta).
- **ELUASE (6 tundi)**
  - Eluaseme liigid, eluaseme otsimine, arvestades pere vajadusi ja võimalusi (müügikuulutused, kinnisvarafirmad). Üürileping, selle tingimused (üürniku õigused ja kohustused, „halva” lepingu ohud). Eluaseme sisustuse planeerimine: hädavajali sisustus, sisustuse hankimise (ostude) järjekord, ratsionaalne paigutus, kujundusdetailid. Eluaseme, olmetehnika soetamine, hooldus ja remont: teabe hankimine võimaluste, tingimuste ja abiteenuste kohta (müüja, kasutusjuhend).
- **KARJÄÄRI PLANEERIMINE (6 tundi)**
  - Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine. Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenused tööotsijale, töötus. Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes.
  - Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutuses, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi.

Üldpädevused

Kultuuri- ja väärtuspädevus – õpetuses taotletakse, et õpilane määratleb end oma pere, klassi, kooli, riigi liikmena ning järgib ühiseid reegleid.

Enesemääratluspädevus – õpetuses kasutatakse kujundavat hindamist, mille käigus õpilased õpivad hindama oma oskuseid ja teadmisi, tugevusi ja nõrkusi ning märkavad parendamist vajavat. Õpitakse märkama ja lahendama/lahendamiseks abi otsima iseendaga tekkivaid probleeme, mis seonduvad oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega ja inimsuhetes.

Õpipädevus – õpetuses keskendutakse eelkõige funktsionaalse lugemisoskuse arendamisele. Olulisimaks peetakse oskust leida teavet teatmeteostest ja Internetist.

Sotsiaalne pädevus – õpetuses kujundatakse õpilastes vastutustunnet ja koostööoskusi. Vastutustunne kujuneb eelkõige kooli kodukorra tundmise ja kokkulepete täitmise teel. Koostööoskuseid kujundatakse paaris- ja rühmatöodes meeskonnas töötades.

Suhtluspädevus – õpetus kujundab suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades ja erinevate suhtluspartneritega. Õpitakse lugema ning mõistma teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust. Suurt tähelepanu pööratakse õpilase esinemisoskuse kujundamisele ja sellele kaaslaste poolt konstruktiivse tagasiside andmise oskuse kujunemisele.

Matemaatikapädevus – õpetus toetab oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt ja sümboliteid. Näiteks õpitakse otsima ja analüüsima teavet diagrammidest, ning tegema saadud info alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus – õpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd paaris- ja grupidöös; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega. Tundides kasutatakse reaalse olukordadega sarnaseid olukordi, kus õpilased saavad õpitut rakendada.

Digipädevus – inimeseõpetuses kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, säilitamiseks ja esitamiseks. Saadud teabe asjakohasust ja usaldusväärsust hinnatakse ja rakendatakse ühiskonna probleemide üle arutledes ja arvamust avaldades. Digitaalset sisu luuakse või koostatakse kooskõlas autoriõigustega ning osatakse kasutada digivahendeid individuaalses ja ühisloomes. Arendatakse teadlikkust kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskkondades ning oskust kasutada e-teenuseid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite kasutamisega kaasneva võivatest ohtudest (osates kaitsta oma privaatsust ja isikuandmeid) ja terviseriskidest. Õpetatakse digikeskkonnas järgima samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

6. Kunstiõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) suudab luua erinevaid kunstitöid, kasutades õpitud teadmisi ja oskusi, tunneb rõõmu kunstist ja sellega tegelemisest;

- 2) kasutab töövahendeid ja materjale sihipäraselt, ohutult ja säästvalt;
- 3) töötab iseseisvalt ja teeb koostööd kaaslastega;
- 4) kirjeldab kunstiteoseid ning väljendab oma eelistusi ja arvamusi, kasutades (kunsti)oskussõnavara; väärtustab isikupära ja erinevaid lahendusi;
- 5) tunneb huvi kunstiteoste ja Eesti kunstipärandi vastu, väärtustab enda ja teiste inimeste loomingut.

Kunstiõpetuses on õpilasel lihtsaid kunstimaterjale kasutades võimalik väljendada oma tundeid turvalisel viisil. See on ainulaadne tee suhtlemiseks ja mõistmise saavutamiseks. Kunstiõpetuses aset leidev loomise protsess viib meid lähedale oma kujutlusi loovale osale ning süvendab intuitsiooni. Tööprotsess toob igas õpilases peituvat sisemist tarkust teadlikule tasandile. See kasvatab sõltumatust, sisemist teadlikkust ning isiksuse tervist ja terviklikkust.

Kunstiõpetuse loomisprotsessi kasutatakse ka teraapilistel eesmärkidel. Kunstiliikidega tegeletakse eraldi, üksteise järel, samaaegselt või sujuvalt ühelt teisele kunstivormile üle minnes - seda kõike lähtudes õpilase eelistustest. Õppetundides maalitakse, joonistatakse, kleebitakse, meisterdatakse, voolitakse ja tegeldakse paljude teiste kunstilise eneseväljenduse vormidega sel määral kui õpilase loovus võimaldab.

Kunstiõpetuses ei ole vajalikud kunsti tegemise tehnilised oskused või varasemad kogemused. Oluline on loomise protsess ise – selle kaudu toimub õpilase arengu stimuleerimine ning emotsioonide väljendamine.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis on kunstiõpetuse peamine roll olla siduvaks õppeaineks, kinnistada käelise tegevuse ja eri meelte kaudu teistes õppeainetes omandatud teadmisi ja oskusi. Õpetusega taotletakse, et õpilane tahab ja julgeb end loominguliselt väljendada.

Juhtiv meel on selles vanuses taju. Õpilane täidab ülesandeid valdavalt koostegevuses eeskujuga ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Erinevate vahendite kasutamise ja näitlikustamise kaudu kujuneb õpilastel vaatlus- ja võrdlemisoskus, areneb tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju ning mootorika. Õpitakse kõikide meeltega tajuma objekte ja kujutisi enda ümber, õpitakse eristama värvusi ja erinevaid materjale.

Motoorika arengut toetavad võimetekohaselt omandatavad maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise baasoskused.

Töö käigus areneb õpilaste kõne (kuulamine, suuliste lühikorralduste täitmine, suuline väljendusoskus), kuna õpilane saadab oma tegevust kõnega. Õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid. Õpetaja suunamisel õpitakse valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; kujunevad korraharjumused ja oskused ning püsivus oma

töö lõpule viimiseks.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ja kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid materjale ja vahendeid (nt paber, värvipliatsid, viltpliatsid, guašid, plastiliin, savi, looduslik materjal, voolimisalus, joonlaud jms);
- 2) tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;
- 3) joonistab šabloonil või orientiiri abil lihtsamaid kujundeid, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 4) rebib sirgjooneliselt, lõikab silma järgi ning sirgjoonelist kontuuri mööda paberitükke ja ribasid, vajaduse korral abi kasutades;
- 5) liimib liimipulgaga paberit, vajaduse korral abi kasutades;
- 6) voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks, vajaduse korral abi kasutades;
- 7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 8) hoolitseb õpetaja juhendamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku eest.

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära, nimetab ja oskab õpetaja juhendamisel kasutada erinevaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);
- 2) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks;
- 3) järgib jõukohast mustri rütmi;
- 4) jälgib vastavalt võimetele pinna katmisel lihtsa kujutise kontuuri;
- 5) leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava objekti/detaili, võrdleb 2–3 tajutava tunnuse (nt värvus, kuju, suurus) alusel näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;
- 6) joonistab vabalt või šabloonil abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid, vajaduse korral abiga;
- 7) kujutab kõrvuti asetsevaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana, vajaduse korral suunamisel või näidise abil;
- 8) kasutab omandatud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms), vajaduse korral abiga;

9) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses suulise juhendamise järgi vastavalt oma võimetele ja omandatud oskustele, vajaduse korral eeskuju ja näidist kasutades, aga võimalikult palju loomingulist iseseisvust säilitades;

10) hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku eest.

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassi õpilased õpivad arutlema, olulist teisejärgulisest eristama, esemeid eri põhimõtete järgi ühendama ja esemete eri tunnuseid üksteisest eristama, neid kunstitöodes kujutama.

Õpilaste taju ja peenmotoorika arengut toetavad keerukamad ja pingutust nõudvad töövõtted – detailsemad joonistused, voolimistööd, lõikamine käärade ja/või paberinoaga, värvide segamine maalimisel jms.

Ühistegevuses rakendavad õpilased õpetaja suunamisel omandatud õpioskusi, vajades seejuures pidevat meeldetuletamist ja kordamist. Järjepideva õpetuse tulemusena õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima. Õpetaja juhendamisel omandatakse esmased digivahendite kasutamise oskused.

Õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi, väärtustama oma ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi. Õpetaja abiga teadvustatakse kunstilise tegevuse terapeutilisi omadusi oma emotsioonide kujutamisel.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab ohutult töövahendeid ja materjale;
- 2) kujutab elusolendeid ja eluta objekte neile iseloomulikul viisil;
- 3) märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab vajaduse korral oma tööd;
- 4) oskab õpetaja juhendamisel materjalist lähtuvalt kasutada sobivaid töövahendeid ja töövõtteid (paberi rebimine, lõikamine ja voltimine; guašside, akvarellide, pastellide, kriitide jm joonistusvahendite kasutamine; savi või plastiliini voolimine eri võtetega);
- 5) täiendab mustri rütmi;
- 6) kujutab visuaalselt õpetaja suunamisel kujutatut põhilisi tunnuseid (väiksem-suurem, paksem-peenem, pikem-lühem jne) ja õpitud ruumisuhteid pildil (kõrval, ülal, all jne);
- 7) valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumikaunistusi;
- 8) viib alustatud töö lõpule;

9) korrastab oma töökoha.

Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm).

Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi.

Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk. Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Õppesisu ja -tegevused

- Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust ja tehismaterjalist, voltimine).
- Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine).
- Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga).
- Rütm ja liikumine (rütmide mõiste, rütmid meis ja meie ümber).
- Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).
- Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine).
- Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo).
- Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).
- Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunstilelementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).
- Looming ja autorlus (MINU-SINU-MEIE) - looming ja selle tähtsustamine.
- Skulptuur (tutvumine naturaalse ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid).
- Maal (kattevärvide kasutamine ning õige pintsli valik).

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

1) kasutab töös erinevaid materjale, sh taaskasutatavaid materjale;

2) mõistab töövahendite säästliku kasutamise vajalikkust ja oskab seda juhendamisel rakendada;

3) kujutab inimeste, esemete ja loodusobjektide peamisi iseloomulikke tunnuseid, väljendab

kujutatava ja ka enda emotsioone;

4) segab põhivärvide II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);

5) kaunistab tähtpäevadeks ruumi; osaleb ühise keskkonna kujundamisel;

6) suudab töö tegemisel järgida lihtsat tööjuhendit (sh videojuhend) ja võrrelda oma tööd näidiselega, vajaduse korral õpetaja abiga;

7) kirjeldab tööprotsessi, enda ja kaaslaste töid, väärtustab erinevaid lahendusi, vajaduse korral õpetaja abiga;

8) kasutab võimaluse korral erinevaid digivahendeid.

Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud tegevuskava (algoritm). Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidiselega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuride eri asendeid.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.

Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste töödest korraldatakse klassis ja koolis näitusi.

Suureneb kasutatavate töövahendite ja -materjalide hulk (kattevärvide kõrval võetakse kasutusele akvarellid). Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine).
- Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust ja tehismaterjalist, voltimine).
- Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse).
- Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga).
- Rütm ja liikumine (rütmide mõiste, rütmid meis ja meie ümber).
- Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).
- Perspektiiviõpetus (objekti kujutamine ees ja taga, elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil).
- Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine).
- Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo).
- Kirjakunst (nimetähtede kujundamine).
- Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).
- Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst).
- Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused).

- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunstielementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).
- Looming ja autorlus (MINU-SINU-MEIE) – looming ja selle tähtsustamine.
- Skulptuur (tutvumine naturaalsete ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid).
- Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik).

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) sooritab lihtsamaid töövõtteid videojuhendite järgi;
- 2) kasutab suunamisel õpitud tehnikaid kunstitööde loomisel ja lähiümbruse kujundamisel (stend, klassiruum, oma tuba, päeviku kaaned jne);
- 3) kujutab inimest ja muid elusolendeid liikumises;
- 4) väljendab kunstitöodes erinevaid emotsioone, kasutab selleks värve;
- 5) eristab külmi ja sooje värvusi, oskab juhendamisel toone helestada ja tumestada;
- 6) tõstab oma töödes esile ja võrdleb kujutatud tegelasi ja objekte suuruse, asukoha ning värvivaliku abil, vajaduse korral suunamisel;
- 7) väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel;
- 8) võrdleb enda ja kaaslaste töid: leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi;
- 9) osaleb vestlustes kultuuri ja kunsti teemadel.

5. klassis hakatakse ühistegevuses ise plaani koostama ning selle täitmist jälgima.

Enesekontrollioskusena õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega.

Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodukandi kunstiga.

Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid.

Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.

Vaadeldakse ja kirjeldatakse oma ja kaaslaste kunstitöid. Õpilaste tööd korraldatakse klassis ja koolis näitusi. Võimaluse korral külastatakse kunstinäitusi (sh õpilastööde näitusi väljaspool kooli).

Joonistamisel-maalimisel kasutatakse võimalikult erinevaid tööformaate.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (näidismudelite ja skeemjooniste kasutamine).

- Loomade jt elusolendite kujutamine (iseloomuliku asendi, karvkatte, pinnafaktuuri jne kujutamine, kompimismeele arendamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (modelleerimine looduslikust ja tehismaterjalist, voltimine).
- Keskkond ja selle kujutamine (erinevad keskkonnad ja looduskaitse).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (erinevate tehnikate kasutamine).
- Põhivärvid ja nende segamine värviringi alusel (ülesanded piiratud värvide arvuga).
- Rütm ja liikumine (rütmilise mõiste, rütmid meis ja meie ümber).
- Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).
- Perspektiiviõpetus (elemendi esiletõst suuruse ja värvi abil).
- Ruumikujundus (klassi- või kooliruumi kaunistamine ja töö planeerimine).
- Kunstnik ja kujunduskunst (kunstniku elukutse ja tähtsus läbi ajaloo).
- Praktiline disain (karbi, mänguasja vms meisterdamine paberist või jääkmaterjalist).
- Erinevad kunstiliigid (maal, skulptuur, arhitektuur, teatrikunst).
- Kunstide seosed (rollimängud, kostüümid, kujundused).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunstilelementide kasutamine kaasajal, ribaornamendi kujundamine).
- Looming ja autorlus (MINU-SINU-MEIE) – loomingu ja selle tähtsustamine.
- Skulptuur (tutvumine naturaalse ja tehismaterjalidega, sh jääkmaterjalid).
- Maal (kattevärvide ja akvarellide kasutamine ning õige pintsli valik).
- Graafika (tutvumine erinevate trükitehnikatega, nt papitrukk, monotüübia).

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassi õpilased suudavad meelde jätta lihtsamate töövõtete ja nende kasutamise järjekorda. Õpilased õpivad tööprotsessi kavandama. Kirjeldavad suunavate küsimuste abil, milline võiks olla planeeritava töö tulemus. Tööde valmimisel kommenteerivad õpilased oma töid ja annavad neile hinnangu.

Harjutamise tulemusena õpitakse kujutama inimest eri poosides, järgides proportsioone.

Õpitakse tundma elementaarseid kujunduspõhimõtteid ning neid oma töös kasutama. Õpetaja suunamisel kasutatakse omandatud mõisteid, vesteldes lihtsamatel kunstiga seotud teemadel.

Kunstiga seotult kujundatakse erinevate digivahendite ja -keskkondade kasutamise oskusi, sealhulgas ka autoriõigustega arvestamist.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

1) kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt, kasutab juhendamisel digivahendeid;

2) planeerib juhendamisel etteantud tööülesande protsessi ja teeb kavandi järgi valmis töö kas individuaalselt või gruppitööna, võimaluse korral projektiõppe raames;

- 3) töötab lihtsama videojuhendi järgi ja pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd;
- 4) kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta;
- 5) väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;
- 6) arvestab juhendamisel ja näidise abil inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta;
- 7) kasutab juhendamisel lihtsamaid kujunduspõhimõtteid erinevate graafilise disainiga seotud tööde (logod, pakendid, nimed jms) loomisel;
- 8) tunneb ja oskab kasutada õpitud kunstialaseid mõisteid (skulptuur, maal, graafika jms);
- 9) väärtustab kunsti enda isikupära ja emotsioonide väljendusvahendina, väärtustab ka teiste loomingut.

Alustatakse tutvumist visuaalse kunsti liikide ja väljendusvahenditega.

Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne).

Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd.

Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.

Õpilastel kujuneb analüütilis-sünteesiline tajumise võime, mis võimaldab teadlikumalt vaadelda ja võrrelda objektide visuaalseid karakteristikuid (vormi, suurussuhteid, paiknemist ruumis, varju, värvinüansse jne). Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine).
- Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurusuhted).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika).
- Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse).
- Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid).
- Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit).
- Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria).
- Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus).
- Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs).
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine).
- Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika).

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel kujutatava olulisi tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
- 2) oskab segada ja kasutab maalimisel värvide erinevaid toone;
- 3) oskab juhendamisel kasutada töös ühe-punkti-perspektiivi;
- 4) loob erinevate vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid;
- 5) kasutab digivahendeid ja digikeskkondi, vajaduse korral abiga;
- 6) oskab juhendamisel kombineerida omavahel erinevaid materjale, sh kollaažina;
- 7) tunneb ära ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika);
- 8) mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust (sh digikunstis) ning autoriõiguste olemust ja tähendust;
- 9) märkab ja kirjeldab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas.

Tutvutakse kunstivaldkondadega seotud elukutsetega, st isikute ja nende põhitegevusega (nt skulptor, arhitekt, restauraator jne). Õpitakse märkama kunstiilminguid lähiümbruses ning käituma niisugusel viisil, et see ei kahjustaks loometööd ja kultuuriväärtusi.

Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele.

Õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal. Modelleeritakse eri materjalidest skulptuure, rõhuasetus on detailidel ja kujunduselementidel. Joonistustes on põhirõhk inimese kujutamisel võimalikult õigetes proportsioonides.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (inimese proportsioonid ja emotsioonide edastamine).
- Natuurist joonistamine (elus ja eluta objektide ruumiline kujutamine, paiknemine pildiruumis ja suurussuhted).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (erinevatest materjalidest ruumikujunduselementide meisterdamine, keraamika).
- Keskkond ja selle kujutamine (muutuvate loodusvormide ja erinevate elukeskkondade kujutamine, keskkonnakaitse).
- Põhivärvid ja vastandvärvid (vastandvärvide segamine värviringi alusel, ühe värvi erinevad toonid).
- Värvide helestamine ja tumestamine (ühe värvitooni erinevad hele-tumedusastmed, soe ja külm koloriit).
- Rütm ja liikumine (sümmeetria ja asümmeetria).

- Ruumikujundus (sise- ja välisruumide kujundus).
- Kirjakunst (reklaamkirjade vaatlus ja analüüs).
- Praktiline disain (pakendi kujundus).
- Erinevad kunstiliigid ja nende seosed.
- Rahvakunst ja selle areng (rahvakunsti areng ja kasutamine kaasajal, rahvakunsti pärandi hoidmine).
- Looming ja autorlus (originaal, reproduktsioon, koopia).
- Skulptuur (voolimine pehmetest ja tahketest materjalidest, keraamika).

Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassi õpilased töötavad nii iseseisvalt kui ka rühmas, rakendavad õpetaja juhendamisel eelmistel aastatel omandatud teadmisi ja oskusi, valides ning kasutades sobivaid töövahendeid ja -võtteid. Süveneb oskus ise oma tööd kavandada, luua, viimistleda ning tulemust hinnata.

Õpitakse leidma olulist aine- ja teemaalast teavet, eristama olulist teavet vähemolulisest.

Kujuneb oskus käituda turvaliselt nii digitaalsetes kui ka füüsilistes keskkondades, arvestada ühiskondlike normide ja riskidega.

Õpetusega taotletakse, et õpilased oskaksid ja tahaksid end oma võimete piires kunstiliselt väljendada. Kujundatakse teadmist ja arusaamist kunstist kui hobist ja vaimse tervise toetajast.

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) kavandab ja teostab suunamisel kunstitöö, valib selle valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid;
- 2) oskab juhendamisel loomeprotsessis omavahel kombineerida erinevaid materjale ja tehnikaid (mixed-meedia, kollaaž, installatsioon);
- 3) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese näoilmeid ja emotsioone kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
- 4) kasutab juhendamisel kahe-punkti-perspektiivi;
- 5) eristab ja kasutab õpetaja suunamisel pildi maalimisel koloriiti, andmaks edasi pildil kujutatu õhkkonda, oskab seda kirjeldada, vajaduse korral abiga;
- 6) kasutab juhendamisel graafilise disaini võimalusi (kirjakunst, ornament, logo, pakendi disain) nii traditsiooniliste kui ka digitaalsete vahenditega, lähtudes kompositsiooni põhialustest;
- 7) tunneb erinevaid kultuurinähtusi ja kunstiliike: etendus kunst, tants ja liikumine, tarbekunst,

animatsioon, performance, installatsioon, tänava- ja maastikukunst jne;

8) teeb omal valikul või õpetaja juhendamisel jõukohase pikkusega kirjaliku töö või esitluse kunstiiligi või kultuurinähtuse kohta individuaalselt või grupitööna;

9) suudab, vajaduse korral õpetaja suunamisel, valida sobivaid vahendeid oma loominguliste ideede teostamiseks, soovitavalt ka koolivälistes keskkondades.

Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu).

Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist.

Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja –materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine).
- Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vms materjalist).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil).
- Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö).
- Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil).
- Rütm ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, op-kunst).
- Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna).
- Kunstnik ja kujunduskunst.
- Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid).
- Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain).
- Erinevad kunstiiligid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana).
- Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal).
- Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile).
- Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed).
- Skulptuur (skulptuur linnaruumis ja looduskeskkonnas).
- Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel).

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

1) kasutab õpitud tehnikaid, töövahendeid ja materjale, järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;

- 2) kasutab õpitud kujutamise, kujundamise ja esitlemise viise, sh digivahendeid, järgib autorikaitse reegleid;
- 3) oskab oma võimete kohaselt kujutada inimest eri vanuses, meeleolus, asendis, tegevuses ja keskkonnas, oskab juhendamisel ka natuurist joonistada (nt visandada);
- 4) teab ja kasutab suunamisel peamisi kompositsiooni- ja proportsioonireegleid;
- 5) kirjeldab kunstiteoseid õpitud teadmiste ja oskuste piires, põhjendab oma eelistusi ja arvamusi;
- 6) teadvustab kultuurinähtuste ja erinevate kunstiliikidega seotud võimalusi vaba aja sisukaks veetmiseks nii tarbija kui ka loojana;
- 7) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades turvaliselt ja eetiliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues autorsusega;
- 8) analüüsib kunsti erinevaid avaldumisvorme (sh meedia ja reklaam), seostab kunste ja kunsti teiste eluvaldkondadega ning ühiskonna muutustega, vajaduse korral abiga;
- 9) oskab anda hinnangut enda ja teiste loomingule ja seda põhjendada, vajaduse korral abiga;
- 10) on teadlik loomingulise tegevuse, sh kunsti terapeutilisest toimest.

Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Õpitakse tundma tuntumaid kunstnikke, vaadeldakse ja kirjeldatakse õpitud oskuste piires nende teoseid. Näidete varal õpitakse eristama kunstiliike ja eri ajastute -stiile. Saadavad teadmised seotakse õpilaste kogemustega (filmides nähtu, reisil kogetu). Harjutatakse visuaalse teabe otsimist (pilt-teatmeteostest, Internetist) ning selle kasutamist loomingulise töö eeskujuna või lähtepunktina.

Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal. Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja miimikat ning seda kujutama.

Kunstiõpetuse ülesannete täitmisel pööratakse tähelepanu töövahendite ja -materjalide tehnoloogiliselt õigele kasutamisele.

Õppesisu ja -tegevused

- Inimese kujutamine paigal ja liikumises (erinevate elukutsete ja töökeskkondade kujutamine).
- Portree ja miimika (erinevas eas inimese kujutamine).
- Modelleerimine ja erinevad materjalid (figuuride modelleerimine savist vms materjalist).
- Kujutamine ruumis ja tasapinnal (langeva varju kujutamine ja modelleerimine valguse ja varju abil).
- Põhivärvid ja nende segamine (erinevate tonaalsuste eristamine ja sõnastamine, rühmatöö).
- Sümmeetria ja asümmeetria (konstrueerimine kesktelje ja horisontaaltelje abil).
- Rütmi ja liikumine (joonistamine sirkli ja joonlaua abil, op-kunst).

- Ruumikujundus (skulpturaalsed objektid rühmatööna).
- Kunstnik ja kujunduskunst.
- Kirjakunst (kirjaoptika ja kirja kujundus, katsetused erinevate kirjutusvahenditega, monogrammid, peremärgid).
- Praktiline disain (reklaamsärgi või plakati kujundus, tootedisain).
- Erinevad kunstiliigid (meediakunst ja erinevad infoallikad kunsti edastajana).
- Kunstide seosed (kunsti ja kultuuri seosed kaasajal).
- Rahvakunst ja selle areng (tänavakunst ja selle mõju kultuurile).
- Looming ja autorlus (tuntumad kunstnikud ja nende teosed).
- Skulptuur (skulptuur linnaruumis ja looduskeskkonnas).
- Maal (maalimine spontaanselt ja kavandi alusel).

7. Muusika

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Muusikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb rõõmu muusika kuulamisest ja musitseerimisest;
- 2) tunneb huvi muusika vastu, kuulab erinevat muusikat;
- 3) julgeb muusika saatel liikuda ja kaaslastele esineda;
- 4) kirjeldab kuulatud muusikat, väljendab muusikaalastes vestlustes oma eelistusi ja arvamusi, kasutades õpitud sõnavara;
- 5) väärtustab muusikat ja muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana.

Muusikaõpetusega tuuakse õpilane muusikamaailma, kus rikastub tema tundemaailm ja kujuneb muusikamaitse. Muusikaõpetusel on lihtsustatud õppes eriline ülesanne: laste tunnetustegevuse puudujääkide, samuti nende emotsionaal- tahtelise sfääri korrigeerimine.

Kuna õpilased lihtsustatud õppes on sageli kinnised, mitteseltsivad ja väheste kollektiivse tegevuse harjumustega, on muusikaõpetuse tundide ühistes tegevustes võimalik õpilasi liita. Muusikaõpetus on praktilise suunitlusega: laulmine, liikumine, tants, rütmiline tegevus jne. Teadmiste ja oskuste omandamine pole eesmärk omaette: tutvutakse olulisemate mõistete, terminite, noodiõpetusega.

Muusikaõpetuse koostisosad on laulmine, muusika kuulamine, rütmiline liikumine, mäng lihtsamatel lastepillidel, muusikateadmised ja -oskused. Õpetuse aluseks on praktilises musitseerimises saadud kogemused.

Õpilaste muusikalisi võimeid arendava ning üldist arengut korrigeeriva vahendina on kesksel kohal laulmine. Kuna laste sõnavara võib olla piiratud, on ka laulutekstid lihtsad ning kergesti meelde jäävad. Juhul kui õpilasel on raske laulda tervet laulu, piirduakse üksikute osade laulmisega (salm, refrään). Lihtsamaid laule õpitakse saatma väikekandlel. Oluline koht on laulu- ja ringmängudel.

Tähtis on töö diktsiooniga ning küllaldase sõnavara puudumise tõttu teksti mõistmise ja omandamisega.

Muusikaalased teadmised ja oskused kujundatakse seoses praktilise musitseerimisega ning töös rütmiga: olulisemaks jääb muusika emotsionaalne külge. Taktimõõtu käsitletakse seoses õpitavate laulude ning muusika kuulamisega: rõhuline ja rõhuta heli (rütmilise- ja matkimisliigutused laulude saateks).

Muusika kuulamisele eelneb kuulamisülesande esitamine, millele järgneb teose kuulamine, seejärel vestlus kuuldust.

Muusika kuulamisel on abiks digitaalsed vahendid. Youtube`st nähtu visualiseerib esitust ning aitab kujundada muusikalist maitset. Õpilane leiab otsingumootoriga vajalikke teabeallikaid, sirvib neid ning valib leitud hulgast sobivaid digitaalseid materjale, rakendades juhendaja abi.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassi muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba emotsionaalne eneseväljendus, rõõm muusikast. Seda arendatakse eri viisil musitseerides – lauldes, pilli mängides, muusika saatel liikudes. Ühiselt tegutsedes kujundatakse eri sotsiaalseid oskusi: üksteise kuulamine, lihtsatele küsimustele vastamine, koos musitseerimine jms. Sellel kooliastmel on muusikaõpetuses oluline roll laulumängudel. Muusikatunnis õpitud laulumänge ja liisusalme soovitatakse kasutada ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel.

Muusikatundides pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega. Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu; tutvutakse kiire ja aeglase, rõõmsa ja kurva muusikaga. Heliväljendusi väljendatakse koostegutses õpetajaga konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse käeliigutustega. Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku hääletooni ja kehahoiuga;
- 2) teeb vahet kõrgel ja madalal helil;
- 3) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
- 4) eristab erinevaid hääli ja müra muusikast;
- 5) tunneb rütmivorme TA, TI-TI;
- 6) mängib õpitud rütme nii keha- kui ka rütmipillidel kaasa;

- 7) liigub lihtsa muusika rütmis, oskab kasutada liisusalme;
- 8) tunneb ära Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;
- 9) oskab peast mõnda õpitud lastelaulu;
- 10) osaleb õpitud laulumängudes, hoiab rivi ja sõõri.

Muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba ja emotsionaalne eneseväljendus, rõõm muusikast. Pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga; helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega. Meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutustega.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd. Laulumängudel selle vanusastmes on oluline koht.

Õppesisu ja -tegevused

Muusikaõpetuses pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutuste või joonistega tahvil.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd. Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme.

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
- 2) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu;
- 3) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS;
- 4) mängib õpitud rütme tuttavate laulude saateks kaasa;
- 5) mängib lihtsamaid kaasmänge keha- ja rütmipillidel;
- 6) laulab lihtsamate regilaulude kooriosa kaasa;
- 7) laulab peast 3–4 lastelaulu;
- 8) mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes ja liisutustes;
- 9) tunneb Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;

10) osaleb õpitud laulumängudes.

Muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba ja emotsionaalne eneseväljendus, rõõm muusikast. Ppööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega.

Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga; helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega. Meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutustega.

Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd. Laulumängudel selle vanusastmes on oluline koht.

Õppesisu ja -tegevused

Laulmine aitab kaasa sotsiaal-emotsionaalse õpikeskkonna loomisele. Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme. Laulusõnade mõistmiseks tehakse koostööd eesti keele õpetajaga.

Ühislaulmine, sh esivanemate lauluvara tundmine, tugevdab põlvkondade vahelist sidet, kujundab koostöövalmidust ja väärtustab üksteise toetamist.

Rütmipillide tegemiseks kasutatakse käepäraseid looduslikke materjale, nende valmistamisel kaasatakse vanemate klasside õpilasi.

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassi muusikaõpetuses on olulisel kohal laulmine ning muusika rütmis liikumine (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis). Eesmärgiks on hoida ning suurendada huvi ja soovi muusikalistes tegevustes osaleda. Ühise musitseerimise kaudu arendatakse õpilaste rütmitunnet, silma ja käe koostööd, liigutuste koordineerimist; kujundatakse muusikalise eneseväljendamise julgust ja oskusi, suhtlemis- ja koostööoskusi.

Laulude valikul arvestatakse õpilaste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme.

Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Õpilased omandavad mõne pilli esmased mänguvõtted.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) oskab peast 3–4 lastelaulu;
- 2) laulab tuttavaid laule ilmekalt ja õige kehahoiuga;
- 3) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinaatodes ja/või kaasmängudes;
- 4) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS, TA-A;

- 5) viipab käega kaheosalist taktimõõtu;
- 6) eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;
- 7) kirjeldab kuulatud muusikapala iseloomu (kurb/rõõmus; aeglane/kiire);
- 8) laulab Eesti hümnist vastavalt võimetele kaasa;
- 9) eristab ja iseloomustab rahvakalendri tähtpäevadega seotud traditsioone, osaleb laulmisel;
- 10) osaleb õpitud laulumängudes.

Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldusprobleeme. Pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

Alustatakse väikekandle esmaste mänguvõtete omandamist.

Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hingamis-, hääldus- ning diktsiooniharjutused.
- Intonatsioonipuhtus.
- Muusikalised teadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2, 3, 4; uus rütmivorm TA-A.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsete astmete SO, MI, RA kinnistamine, JO tundmaõppimine.
- Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad.
- Muusikažanrid marss, polka, valss.

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) teab peast 3–4 lastelaulu, sealhulgas vastavalt võimetele Eesti hümnist;
- 2) laulab tuttavaid laule võimalikult selge diktsiooni, kõlava tooni ja õige kehahoiuga;
- 3) tunneb 3-osalist taktimõõtu ja rütmivõltust TA-A-A;
- 4) viipab käega 3-osalist taktimõõtu;
- 5) mõistab terminite orkester ja orkestrijuh/ dirigit tähendust;
- 6) eristab vokaalmuusikat instrumentaalmuusikast;
- 7) on tutvunud mõne lihtsama muusikainstrumendi esmaste mänguvõtetega ja kasutab neid musitseerides.

Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke hääldeprobleeme. Pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis).

Alustatakse väikekandle esmaste mänguvõtete omandamist.

Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hingamis-, häälde- ning diktsiooniharjutused.
- Intonatsioonipuhtus. Muusikalised teadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2, 3, 4; uus rütmivorm TI-RI-TI-RI.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: kõik relatiivsed noodiastmed JO, LE, MI, NA, SO, RA, DI, JO .
- Laulmine käemärkide järgi ja meloodia liikumise suuna kujutamine (kätega, joonega tahvil jne).
- Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad.
- Mõisted orkester, orkestrijuh, dirigent.
- Muusikanõu marss, polka, valss.

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- 2) laulab vaba ja kõlava tooni ning selge diktsiooniga;
- 3) saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes;
- 4) teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
- 5) iseloomustab kuulatud muusikat abivahendite toel;
- 6) on tutvunud eesti rahvapillide ja rahvamuusikaga;
- 7) on omandanud mõne lihtsama muusikainstrumenti esmased mänguvõtted ja kasutab neid muusikateades.

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi. Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel. Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.

- Hingamis-, hääldus- ning diktsiooniharjutused.
- Intonatsioonipuhtus. Muusikalised teadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; uus rütmivorm TAI-RI.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsed noodiastmed JO-JO .
- Laulmine käemärkide ja rütmiseeritud astmenimede järgi;
- Meloodia liikumise suundade kujutamine (kätega, joonega tahvlil jne).
- Algteadmised noodikirjast.
- Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad.
- Mõisted orkester, orkestrijuh, dirigent.
- Muusikažanrid marss, polka, valss.

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassi õppetegevuses tuginetakse omandatud teadmistele ja oskustele. Esmane on positiivsete emotsioonide saamine muusika tegemisest või kuulamisest. Arendatakse õpilaste rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi, esinemisjulgust, suhtlemis- ja koostööoskusi.

Õpetaja suunamisel kuulatakse tundides ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Pööratakse tähelepanu ka rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse oskust väärtustada enda ja teiste loomingut, samuti kultuurisündmusi (sh virtuaalseid) ja nendel osalemist. Kujundatakse oskust väljendada oma arvamusi ja eelistusi ning sallivat suhtumist erinevustesse.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümn;
- 2) laulab vaba ja kõlava tooni ning selge diktsiooniga;
- 3) eristab kuulamise järgi marssi, valssi ja polkat;
- 4) tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
- 5) laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
- 6) tunneb eesti olulisemaid rahvapille nii välimuse kui ka kõla järgi, teab nende nimetusi;
- 7) teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;
- 8) on tutvunud erinevate kooriliikidega;
- 9) eristab abivahenditele toetudes kõrget ja madalat mees- ja naishäält;
- 10) teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil.

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi. Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel. Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Hääle kõlavuse, ilmekuse ning hääle individuaalsete omaduste (tämbel, diapason) arendamine.
- Eesti rahvalaulud, rahvaste laulud.
- Muusikateadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; rütmivormid, eeltakt.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsed noodiastmed JO-JO
- Duur ja moll-helilaad.
- Muusika kuulamine: eesti rahvalaulud, -tantsud, -pillid .
- Muusika esitajad, hääleliigid, kooriliigid.
- Eesti tuntumad lauljad, dirigendid.

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümn;
- 2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) on tutvunud sümfooniaorkestri erinevate pillirühmadega;
- 4) tunneb keel-, puhk- ja löökpille;
- 5) oskab kuuldelselt eristada erinevaid instrumente;
- 6) on tutvunud nootide silpnimetustega ja nootide asetusega noodijoonestikul;
- 7) eristab kuulamise järgi duur- ja moll-helilaadi;
- 8) tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TIRI-TIRI, TAI-RI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause.

Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi.

Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel.

Õpetaja suunamisel tutvutakse klassikalise muusika kullafondi ja pop-muusika ajaloo.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine.
- Laulmine ja hääle arendamine. Häälehoid häälemurde perioodil.
- Hääle kõlavuse, ilmekuse ning hääle individuaalsete omaduste (tämbel, diapason) arendamine.
- Eesti rahvalaulud, rahvaste laulud, kaanonid.
- Ühehäälsed, paigutise kahehäälsusega laulud.
- Muusikateadmised ja oskused.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; rütmivormid, eeltakt.
- Rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.
- Meloodia: relatiivsed noodiastmed
- JO- ja RA-lõpuline astmerida.
- Duur- ja moll-helilaad, kolmkõlad.
- Muusika kuulamine: eesti rahvalaulud (regilaul, uuem rahvalaul), -tantsud, -pillid, -laulikud.
- Muusika esitajad, hääleliigid, kooriliigid.
- Eesti tuntumad lauljad, koorid, koorijuhid

Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis arendatakse jätkuvalt õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid ja huvisid, võimaldatakse erinevaid esinemiskogemusi (laulmine ja pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris).

Õpilastele tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis.

Õpitakse tundma muusika eri žanre, kirjeldama kuulatud muusikat ning väljendama oma arvamusi ja eelistusi. Arendatakse oskust väärtustada enda ja teiste loomingut, Eesti muusikapärandit ja kaasaegset muusikat. Olulisel kohal õppetegevuses on kontserdi-, teatri- ja muuseumikülastused (sh virtuaalsed).

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- 2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) tunneb taktimõõte 2, 3, 4;
- 4) suudab kaasa mängida lihtsamaid rütmistruktuure;
- 5) oskab lahendada lihtsamaid rütmiülesandeid;
- 6) on tutvunud popmuusika ajalooga ja nüüdismuusikaga.

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

Arendatakse edasi õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansambelis, kooris). Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi. Õpetaja suunamisel tutvutakse klassikalise muusika kullafondi ja pop-muusika ajalooga.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine. Häälehoid häälemurde perioodil.
- Ühehäälsed, paigutise kahehäälsusega laulud.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4, C.
- Taktimõõtude 3/8, 6/8 tutvustamine seoses lauludega.
- Rütmi vormid. Rütmi improvisatsioonid, kaasmängud.
- Meloodia: viiulivõti; helikõrguste absoluutväärtused ja nende seostamine relatiivsete astmetega.
- Bassivõtme tutvustamine.
- Muusika kuulamine: pillid, orkestriliigid. žanrid ooper, operett, muusikal, ballett, kontsert, sümfoonia; jazz- ja rockmuusika; eesti levimuusika (R. Valgre, U. Naissoo, A. Oit jt).
- Lühiülevaated heliloojate elust ja loomingust.

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümnid;
- 2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
- 3) tunneb järgmisi muusikažanre: ooper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia;
- 5) on tutvunud üldtuntud näidetega klassikalisest muusikast;
- 6) väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille;
- 7) on mängujuhiks noorematele õpilastele mängudepäeval, suudab liikumismänge juhtida.

Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

Arendatakse edasi õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemiskogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansambelis, kooris). Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või

teatrietendusi. Õpetaja suunamisel tutvutakse klassikalise muusika kullafondi ja pop-muusika ajalooa.

Õppesisu ja -tegevused

- Laulmine ja hääle arendamine. Häälehoid häälemurde perioodil.
- Ühehäälsed, paigutise kahehäälsusega laulud.
- Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2, 3, 4, C.
- Taktimõõtude 3/8, 6/8 tutvustamine seoses lauludega.
- Rütmivormid. Rütmiimprovisatsioonid, kaasmängud.
- Meloodia: viiulivõti; helikõrguste absoluutväärtused ja nende seostamine relatiivsete astmetega.

8. Tööõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Tööõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb rõõmu ja rahulolu praktilise töö tegemisest ning selle tulemustest, väärtustab tööd ja töö tegijat;
- 2) väärtustab ja hoiab rahvuskultuuri;
- 3) tunnetab oma loomingu võimeid ja oskusi; kavandab ja teeb teoks oma ideed, hindab ja vajaduse korral korrigeerib valmistööd;
- 4) oskab kasutada suulisi ja kirjalikke tööjuhendeid, teksti ja lihtsaid tööjooniseid;
- 5) tunneb ja kasutab säästlikult erinevaid materjale, tunneb töövahendeid ja materjalide töötlemisviise, järgib tööprotsessis ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 6) hoiab puhtust ja korda ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- 7) teab tervisliku toitumise vajalikkust, lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest; käitub teadliku tarbijana;
- 8) töötab üksi ja koos teistega, väärtustab tööks vajalikke isiksuseomadusi ning mõistab, miks on erinevad oskused ja hoiakud igapäevaelus ning tulevasel tööelul olulised.

Tööõpetus kui õppeaine hõlmab kolme valdkonda:

- 1) tööõpetus (1.–4. klass),
  - 2) käsitöö ja kodundus (5.–9. klass),
  - 3) tehnoloogiaõpetus (5.–9. klass).
4. klassis on tööõpetus integreeritud õppeaine, mille tundides õpetatakse käsitöö, kodunduse ja

tehnoloogiaõpetuse algtõdesid ning valmistatakse õpilasi ette õpperühmade valimiseks.

Alates 5. klassist moodustab kool õpilaste soovide ja huvide põhjal õpperühmad, millesse jagunedes on õpilastel võimalus õppida kas käsitööd ja kodundust või tehnoloogiaõpetust.

Õpperühmadesse jagunemine ei ole soopõhine.

Vähemalt 10% õppeks vahetavad õpilased õpperühmad nii, et tehnoloogiaõpetuse asemel õpitakse käsitööd ja kodundust ning käsitöö ja kodunduse asemel tehnoloogiaõpetust. Teemade järjestus õppeaastas kavandatakse käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajate koostöös. Käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse taotletavad õpitulemused vahetatud õpperühmades esitatakse kooli tööõpetuse ainekavas.

Tööõpetuse kooli ainekava võib koostada ka nii, et 5.–9. klassis õpetatakse mõlemat valdkonda ühendatult, mis võimaldab õpilastel omandada vajalikul määral teadmisi ja oskusi nii käsitöös ja kodunduses kui ka tehnoloogiaõpetuse.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassi õpilaste juhtivaks meeleks on tajus. Tööõpetuse tundides õpitakse kõikide meeltega tajuma objekte ja kujutisi enda ümber, õpitakse eristama värvusi ja erinevaid materjale. Käeliste tegevuste käigus areneb lapse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju ning mootorika. Kujundatakse vaatlemis-, võrdlemis-, järjestamis- ja rühmitamisoskust.

Õpilaste mootorika arengut toetavad rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise baasoskused, mida nad omandavad vastavalt oma võimetele. Töö käigus õpitakse ka suulisi lühikorraldusi kuulama ja täitma ning küsimustele vastama. Õppetegevuse käigus aktiveeritakse õpilaste kõnetegevust, arendades seeläbi nende suulist väljendusoskust.

Õpilased täidavad ülesandeid valdavalt koostegevuses eeskujuga või näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Õppetegevuse käigus kujundatakse korraharjumusi ja tööoskusi. Õpetaja suunamisel õpitakse tundma ja valima töövahendeid (sh digivahendeid) ning töövõtteid, õpitakse kasutama töövahendeid, arvestades õpitud ohutusreegleid. Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama ilu enda ümber.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära kasutatavaid materjale (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jne);
- 2) kasutab õpetaja juhendamisel õigesti ja ohutult lihtsamaid töövahendeid;

- 3) joonistab šablooni abil lihtsamaid kujundeid;
- 4) rebib sirgjooneliselts;
- 5) lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid;
- 6) voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks;
- 7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid;
- 8) hoolitseb koostegvuses õpetajaga oma töökoha ja -vahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb ära ja nimetab kasutatavaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms);
- 2) joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid õpetaja juhendamisel;
- 3) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks;
- 4) teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid; voldib ruudu diagonaalselt pooleks;
- 5) kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms);
- 6) oskab sõrmedega heegeldada jämedat ketti;
- 7) hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis jätkub õpetaja osalus õpilaste tegevuses, õpiülesandeid sooritatakse suulise juhendamise, eeskuju ja näidise järgi. Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ning nende täitmisele. Õpetaja suunamisel rakendab õpilane omandatud õpioskusi, vajades seejuures pidevat meeldetuletamist ning kordamist. Uued oskused kujundatakse ühistegvuses õpetaja juhendamisel. Järjepideva õpetuse tulemusena õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima, omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama. Õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi, väärtustama oma ja kaaslaste töid, erinevaid lahendusi. Õpetaja juhendamisel omandavad õpilased esmased digivahendite kasutamise oskused, õpivad kasutama lihtsamaid robotikavahendeid.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) eristab erinevaid looduslikke ja tehismaterjale, nimetab ja võrdleb õpetaja abiga materjalide omadusi (õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev jt);
- 2) valib õpetaja juhendamisel erinevaid töötlemisviise (rebimine, lõikamine, voltimine, viltimine, voolimine jms) ning kasutab töövahendeid õigesti;
- 3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, vaatleb ja kirjeldab õpetaja abiga töövõtet tutvustavat videot või pilti; viib alustatud töö iseseisvalt lõpule;
- 4) kasutab materjale õpetaja juhendamisel säästlikult;
- 5) kasutab joonlauda: mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites, tõmbab sirgjooni läbi ühe ja kahe punkti;
- 6) valmistab juhendamisel voltimise teel lihtsamaid kujundeid;
- 7) lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid erinevast materjalist: paberist, õhemast kartongist, vildist, fliisist, riidest;
- 8) paneb niidi, heegelniidi, lõnga sukanõela silmast läbi;
- 9) tikib eelpistet;
- 10) heegeldab jämeda heegelnõelaga ketti;
- 11) torkab õpetaja juhendamisel naaskliga auke;
- 12) valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumi- ja lauakaunistusi, korrastab ja kaunistab ühistegevuses oma klassiruumi;
- 13) katab ja koristab õpetaja juhendamisel lauda.

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskuju järgi. Ülesandeid täidetakse valdavalt koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi.

Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

Õpilased hakkavad oma tegevust kirjeldama nii töö käigus kui ka hiljem, kirjeldades töö teostamise etappe ja võtteid. Kujundatakse üldisi õpioskusi: oskust vaadelda, võrrelda, kuulata,

küsimustele vastata, täita suulisi lühikorraaldusi.; oskust eristada objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi, tajuda materjale, tunda ja valida töövahendeid

Õpilasele õpetatakse töövahendite õiget ja ohutut kasutamist, kujundatakse korraharjumusi, oskust oma tööd lõpule viia.

Oluline on arvestada tundide korrektsioonilise suunaga. Kõikides tundides arendatakse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju, mootorikat, kõne mõistmist ja suulist väljendusoskust käelise tegevuse kaudu.

Õppesisu ja -tegevused

- Tööoskused: Rebimine: kontuuri järgi paberist lihtsamate kujundite rebimine (apelsin, lumememm).
- Mõõtmine: paberil ja kartongil vajalike pikkuste mõõtmine täissentimeetrites. Šablooni kasutamine: õhukese puuvillase riide lõikamine šablooni järgi.
- Koolutamine: ruumilised paberitööd ja kompositsioonid erineva laiuse, pikkuse ja värvusega paberiribadest.
- Soonimine: paksema paberi ja õhema kartongi soonimine jämeda nõelaga voltimise hõlbustamiseks (mapp, karp).
- Lõikamine: paberist, õhemast kartongist, riidest ja nahast mitmesuguste kujundite lõikamine kääridega; paberisse teravaotsaliste kääridega erikujuliste aukude (aknaaunistus, lukuauk, võrk) lõikamine.
- Liimimine: paberi, kartongi, lõnga, riide, naha ja loodusliku materjali liimimine tasapinnale (maastik, kollaaž, karbist buss) ja osaline liimimine ruumilise efekti saavutamiseks (puuvõra, habe, karbiloomad ja esemed).
- Voltimine: ruudu-, ristküliku- ja ringikujulise paberi voltimine keskkoha leidmiseks. Lihtsate esemete ja figuuride voltimine (paat, kala, konn).
- Voolimine: õpitud võtete valimine ja kasutamine (inim- ja loomakujundid, metsaalune metsaelanikega).
- Detailide õige liitmine ja tööde viimistlemine.
- Meisterdamine: erinevate materjalide ja töövõtete kombineerimine (näpunukud, nukumööbel, majapidamisjääkidest loomad ja esemed); traadi painutamine (liigendfiguuride detailide ühendamine, lihtsamad kujundid); naha rullimine ja põimimine (hundinuiad, ehted, järjehoidja); paberskulptuur (oreliviled, kõrghooned).
- Modelleerimine: looduslikust materjalist ja makulatuurist vormitööd (sambla- ja õlepallid, lehepärg, lihtsamad linnu-, looma- ja inimfiguurid ning lihtsamad seaded).

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

1) meisterdab erinevatest materjalidest, valib õpetaja juhendamisel materjalide käsitlemiseks sobivaid töövahendeid, käsitseb tuttavaid töövahendeid õigesti ning ohutult;

2) otsib ja valib ühistegevuses ideid tööde valmistamiseks, märkab esemetel rahvuslikke elemente;

- 3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, mõistab ja täidab õpetaja juhendamisel ka lihtsaid kirjalikke tööjuhendeid;
- 4) kasutab mõõtmisel joonlauda ja mõõdulinti, märgib õpetaja juhendamisel joonlaua abil punkte ja tõmbab jooni erinevatele pindadele/materjalidele;
- 5) paneb niidi nõelasilmast läbi; teeb käsitsi lihtõmblust (traageldab); õmbleb riidele kahe auguga nõöbi;
- 6) heegeldab erineva jämedusega materjalist ketti; heegeldab alg- ja ahelsilmust;
- 7) kasutab materjale säästlikult, leiab õpetaja juhendamisel võimalusi materjalide korduskasutamiseks;
- 8) teab olulisemaid tähtpäevi, kaunistab juhendamisel tähtpäevadeks ruumi;
- 9) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite (nt võileivad, küpsisetort), koostades eelnevalt ühistegevuses vajalike toiduainete ostunimekirja;
- 10) valib valmistatud toidu serveerimiseks sobivad lauanõud, katab ja koristab lauda;
- 11) kirjeldab ja analüüsib oma tööd õpetaja juhendamisel, sh kirjaliku kava järgi (võrdleb oma tööd näidisega; hindab tulemuse kasutamist ja esteetilisust).

Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Sellel etapil õpib laps olema töö juures piisavalt püsiv ja täpne. Ta hakkab oma valmistööd hindama, näidisega võrdlema, kujuneb enesekontrollioskus. Uued oskused omandatakse peamiselt eeskujuga järgi. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, oma tegevuse planeerimine).

Omandatakse mõõtmise, märkimise, lõikamise (tükeldamise), ühendamise, viimistlemise oskused.

Õppesisu ja -tegevused:

- Õmblemine: nõela niidistamine, sõlme tegemine; eelpiste (kontuuri järgi traageldamine); ühekordne õmblus, käsitsi palistamine (nukutekk); kannaga nõöbi õmblemine (soki- ja kindaloomad).
- Heegeldamine: alg- ja ahelsilmused (kett, kaardikaunistused).
- Naela löömine: kujundite, mustrite ja mosaiikide moodustamine puit- või vineeralusele kontuuri järgi; naela kasutamine pleki augustamiseks.
- Meisterdamine: erinevate materjalide, töövahendite ja -võtete valik ning kombineerimine töö eesmärgist lähtudes (raamatu- ja vihikuümbris; maja, erinevate karpide konstrueerimine etteantud pinnalaotuse järgi; lihtsad mänguasjad, kujundid ja konstruktsioonid (raudteejaam, kuukulgur); naelte löömise tulemusel saadud kujundite

täitmine niidi ja lõngaga; nahast lihtsate esemete valmistamine (võtmehoidja, järjehoidja, dekoratiivpudel, ehetekarp); konstruktorite kasutamine (lego).

- Modelleerimine: vormitööd erinevast materjalist (kolmeharuline palmik, nukk, loomad, maketid, tähtpäevalised taimeseaded).

Õpitulemused 5. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) tikib üherealisi pisteid;
- 2) heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid, heegeldab edasi-tagasi ridadena;
- 3) oskab õpetaja abiga valida omavahel sobivaid vardaid ja lõnga;
- 4) koob parempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena;
- 5) traageldab väljalõigatud detaile;
- 6) õmbleb riidele kannaga ja/või kannata nõõpi;
- 7) kasutab triikrauda õpetaja juhendamisel;
- 8) oskab sooritada lihtsamaid (üksikuid) tövõtteid videojuhendite järgi.

Õppesisu ja -tegevus

- Materjaliõpetus: jämedakoelise riidematerjali (juteriie) kasutamine, tikkimisniitide (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng) äratundmine ja kasutamine; villa, korrutatud villase lõnga, puuvillase, villase ja siidriide äratundmine.
- Töövahendid: jäme suure silmaga nõel, jäme heegelnõel, jämedad metallvardad, õmblusnõelad, nõõpnõelad, õmblusniit, joonlaud, seep, käärid, käsiõmblusmasin.
- Tööoskused:
- Tikkimine: riide lõngade loendamine, niidi kinnitamine töö algul, keskel ja lõpus; eel-, tikk-, vars- ja ahelpiste. Praktiline töö :linik või nõelapadi.
- Heegeldamine: heegelnõela ja materjali omavaheline sobitamine, heegelnõela käsitsemine, põhisilmuste (alg-, ahel- ja kinnissilmuste) heegeldamine, tingmärgid. Praktiline töö: sall või pajalapid.
- Silmuskudumine: varraste ja lõnga omavaheline sobitamine, silmuste loomine, parempidine silmus, tingmärk, ripspinnakudumine, silmuselise ja sõlmelise ääre kudumine, silmuste mahakudumine, kootud eseme viimistlemine. Praktiline töö: sall või pajalapid.
- Õmblemine: puuvillase kanga parema ja pahema poole eristamine; käsiõmblusmasinaga õmblemine, ohutusnõuded õmblusmasinaga töötamisel, sirge õmbluse õmblemine paberil ja riidel (ilma niidita ja niidiga), õmblemise eeltööd: lõigete ääristamine, väljalõikamine, traageldamine, triikimine; õpitavad õmbluste liigid: lihtõmblus, ühekordne palistus, kahekordne palistus; kannaga ja kannata nõõbi õmblemine. Praktiline töö: kott, kummiga seelik jt.
- Viltimine- märgviltimine: lill, pall. Praktiline töö: rinnaehte ja võtmehoidja valmistamine.

Kodundus

Õpilane:

- 1) koristab klassiruumi, valib sobivad koristusvahendid;
- 2) oskab käsitsi nõusid pesta;
- 3) korrastab oma töökoha ja töövahendid, järgib hügieeninõudeid toidu valmistamisel;
- 4) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite, loeb õpetaja koostatud kohandatud retsepti, tunneb selles sisalduvaid ühikuid (teelusikatäis, supilusikatäis, klaas, gramm), oskab kasutada elektroonilist köögikaalu;
- 5) katab laua vastavalt menüüle ja täidab elementaarseid lauakombeid.

Õppesisu ja -tegevused

- Korrastustööd
- Hügieen
- Toitumine
- Toiduvalmistamine
- Etikett
- Kaunistamine tähtpäevadeks

Tehnoloogiaõpetus

Õpilane:

- 1) kasutab joonlauda esemete mõõtmisel;
- 2) märgib juhendamisel toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, šablooni abil ringjooni ja kaari;
- 3) ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja naelliite, mähkimise või jootmise abil);
- 4) järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile;
- 5) saab õpetaja juhendamisel kõverjoonelisi kujundeid;
- 6) viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga;
- 7) kasutab ohutult õigeid töövõtteid.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: puu ja puit. Leht- ja okaspuit, kõva ja pehme puit. Prussid, latid, kolmekihiline vineer – ära tundmine, nimetamine, kirjeldamine.
- Töövahendid: mõõtmis- ja märkimisvahendid: joonlaud, nurgik, sirkel, elektriline võnksaag, ristisaagimise saag, jõhvsaag, peitel, puitvasar, lihthöövel, vestmismuga, haamer, hõövelpink (ehitus ja kasutamine), lihvpaber, saagimisrenn – tundmine, nimetamine ja kasutamine korralduse järgi.

- Tööoskused: Mõõtmine: pikkuse, laiuse, paksuse, läbimõõdu mõõtmine joonlauaga. Märkimine: piki- ja ristjoonte tõmbamine pliiatsiga, kujundi märkimine šablooni järgi, pooltapi märkimine. Saagimine: prussi ristkiudu saagimine, vineerist kujundite väljasaagimine jõhvsaega, võnksaega. Naelutamine. Detailide omavaheline ühendamine naeltega. Peiteldamine: mitteläbiva ava peiteldamine. Tappimine. Pooltapi valmistamine. Vestmine: sälkamine, liistu või prussi kaunistamine sisselõigetega.
- Praktilised tööd: kassakarp, lillealus, lindude söögilaud, mänguauto jms.

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassi õpilased suudavad meelde jätta lihtsamad töövõtted ja nende kasutamise järjekorra, õpivad tööprotsessi kavandama. Kujundatakse töö planeerimise ja tulemuste hindamise oskusi: õpilast suunatakse küsimuste abil kirjeldama, milline võiks olla planeeritava töö tulemus; harjutatakse töö planeerimisel kirjalikke tööjuhendeid kasutama. Tööde valmimisel suunatakse õpilasi oma tööd kommenteerima ja sellele hinnangut andma, näidist valmistööga võrdlema. Olulisel kohal on nii enda kui ka teiste töö väärtustamine. Arendatakse suutlikkust teha kaaslastega koostööd ja raskuste ilmnemisel abi küsida. Õppetegevuses kasutatakse erinevaid digivahendeid ja digikeskkondi, arvestades sealjuures ka autoriõigustega.

Õpitulemused 6. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) kavandab juhendamisel ja valmistab lihtsamaid esemeid;
- 2) valib tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;
- 3) tikib kaherealisi pisteid;
- 4) heegeldab ringselt; tunneb heegeldamise ja kudumise õpitud tingimärke;
- 5) koob parem- ja pahempidiseid silmuseid;
- 6) koob ringselt;
- 7) õmbleb õmblusmasinaga lihtõmblust.

Õppesisu ja -tegevused:

- Materjaliõpetus: jämedakoelised riidematerjalid, tikkimisniidid (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng), puuvillane jäme heegelniit, vill, korrutatud villane lõng, puuvillane riie-äratundmine, nimetamine, valimine kasutamiseks.
- Töövahendid: suure silmaga nõel, heegelnõel (nr 2; 2,5), sukavardad (nr 7), õmblusnõelad, nõöpnõelad, sõrmkübar, õmblusniit (nr 50), mõõduriba, õmbluskriit, käärid, käsiõmblusmasina praktiline kasutamine.

- Tööoskused: Tikkimine: alusmaterjali valik, aed-, rist- ja sämpipiste tikkimine. Praktiline töö: nõelapadi või pilt.
- Heegeldamine: põhisilmuste (alg-, ahel-, kinnissilmuste ja sammaste) heegeldamine, heegeldamine lihtsate skeemide järgi. Praktiline töö: linik või mänguasjad.
- Silmuskudumine: villase lõnga värvikindluse määramine, värvide sobitamine, parem- ja pahempidiste silmuste kudumine (tingmärgid), soki kudumine- soki osade nimetuste teadmine, soonikkoe kudumine, ringselt kudumine, kanna kudumine, silmuste kahandamine, viimistlemine. Praktiline töö: sokid.
- Õmblemine: käsiõmblusmasina käsitsemine; ohutusnõuete teadmine ja täitmine õmblusmasinaga õmblemisel, õpitavad õmbluste liigid: kahekordne palistus, kahekordne õmblus, pealeõmmeldud tasku. Praktiline töö: padjapüür, taskutega kott jt.
- Viltimine- märgviltimine. Praktiline töö: pilt.

Kodundus

Õpilane:

- 1) katab lauda vastavalt tähtpäevale;
- 2) tunneb pesu- ja hooldusmärke;
- 3) loeb retsepti, kasutab õpetaja juhendamisel ohutult õigeid töövõtteid toiduainete töötlemisel;
- 4) rakendab juhendamisel tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
- 5) oskab serveerida lihtsamaid toite ja täidab elementaarseid lauakombeid.

Õppesisu ja -tegevused

- Korrastustööd
- Hügieen
- Rõivad ja pesu
- Toitumine
- Toiduvalmistamine
- Etikett
- Tarbijakasvatus
- Kaunistamine tähtpäevadeks

Tehnoloogiaõpetus

Õpilane:

- 1) oskab kasutada erinevaid mõõte- ja märkimisvahendeid;
- 2) hõveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust;
- 3) märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi;
- 4) puurib avasid akutrelliga ja puurpingil;
- 5) ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja tappliitega, jootmise või neetimisega);

- 6) viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib;
- 7) oskab töötada lihtsama videojuhendi järgi, pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd;
- 8) kasutab ohutult õigeid töövõtteid.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: puit (makro-ja mikroskoopiline ehitus, puidu kuivatamine). Okaspuust saematerjalide (laud, pruss, prussik, liist) äratundmine, eristamine, nimetamine, saematerjali vinnastamine. Puidurikked: oksad, mädanik, tõugurike, kaldkiulus – nimetamine, kirjeldamine. Materjali ratsionaalne jätkamine.
- Töövahendid: rööbits, suruvahendid (pitskruvi, klamber), käsipuur, puurpink, PVA liim-nimetamine, kasutamine.
- Tööoskused: Märkimine: keeltapi, risttapi märkimine rööbitsaga. Puurimine: kruvidele ja naelte ettepuurimine, süvitamine käsitsi ja puurpingis. Puuride ehituse tundmine ja ohutustehnikanõuete täitmine. Liidete valmistamine: nael-, kruvi- ja liimliited. Naelte ja kruvide valik. PVA liimi ja suruvahendite kasutamine liimliidetes. Hõoveldamine: hõovli seadistamine. Kitsaspinna hõoveldamine, silindri (koonuse) hõoveldamine. Teritamine: peitli ja hõovliraua teritamine. Tappimine: risttapp ja keeltapp- nimetamine, eritamine, valmistamine.
- Praktilised tööd: kaardikepp, kuusejalg, kandik, pink, riidepuu, vasaravars jt.
- Materjaliõpetus: plekk, pleki liigid: alumiiniumplekk, vaskplekk, terasplekk, tinutatud plekk, tsinkplekk- äratundmine, nimetamine, kasutamine; metallivärvid: nitrovärv, emailvärv- äratundmine, värvimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine.
- Töövahendid: mõõte-ja märkimisvahendid: rööbits, tseentrinurgik, tseentrikärn- äratundmine, kasutamine korralduse järgi. Meisliid: lukksepa-meisel- nimetamine, iseseisev kasutamine; valtsmeisel- nimetamine, iseseisev kasutamine vastavalt korraldusele. Viilid: lapik-, ruut-, kolmkantviilid- nimetamine, iseseisev kasutamine; romb-, peen-ja sametviil-tundmine, kasutamine vastavalt korraldusele. Lukksepa-vasar-nimetamine, iseseisev kasutamine. Tornid: lihttorn, survetorn. Kärn, needi algpea tugi, needi lõpp-pea vorm- äratundmine ja kasutamine korralduse järgi. Pintsliid- nimetamine ja iseseisev valimine. Käsikruustangid- äratundmine, kasutamine vastavalt korraldusele. Spiraalpuurid, käsitrell, puurpink- üldise ehituse ja tööpõhimõtete tundmine. Elektrikäi- üldise ehituse ja tööpõhimõtete tundmine.
- Tööoskused: Märkimine: paralleeljoonte, avade, tseentrite märkimine. Palistamine: pleki lihtvaltsimine. Traatimine: pleki serva tugevdamine. Teiseldamine: metalli tükeldamine, liigse töötlusvaru eemaldamine meisliga. Lõikamine: mitmesuguste profiilmaterjalide lõikamine rauasaega, sisselõiked. Ühendamine: pleki ühendamine neetamise, valtsimise, jootmise teel. Viilimine: tasapinna, nurkade töötlemine viiliga. Puurimine: avade puurimine, süvitamine käsitsi ja mehhaaniliselt. Viimistlemine: peenviilimine, käsitsi lihvimine, värvimine: sissekastmisega, pintsliga. Teritamine: kärni teritamine.
- Praktilised tööd: piparkoogivormid, karbid, kühvel, köögiriiv, obadus, nurgik, täring, puurihoidja jt.

Õpitulemused 7. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid;
- 2) tikib kaherealist pistet;
- 3) loeb juhendamisel lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju, vajaduse korral otsib neid veebist;
- 4) heegeldab ääre- või vahepitse;
- 5) koob kahe eri värvi lõngaga;
- 6) käsitseb õmblusmasinat, õmbleb kahekordset palistust ja/või kahekordset õmblust.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: villane riie, jämedakoeline linane või puuvillane riie, korrutatud peenvillane lõng, jäme puuvillane niit iirislõng, vill, korrutatud villane lõng (2 eri värvi), puuvillane- või villane riie- äratundmine, nimetamine, valimine kasutamiseks.
- Töövahendid: erineva pikkuse ja jämedusega tikkimisnõelte valimine tööks, tikkimisraam, märkimisvahendite (õmbluskriidid, seebiviilud, kopeerpaberid) kasutamine, heegelnõelte (nr 1, 5, 7) valimine, sukavardad (nr7), möödulint, lõikelehed, triikraud, viltimisnõel, õmblusmasin – praktiline kasutamine.
- Tikkimine: pinnakattepistete (mähkpiste) tikkimine, pilutamiseks sobivate materjalide tundmine, eeltööd ja lihtpilu tegemine. Praktiline töö: linik või pilt.
- Heegeldamine: materjalide omavaheline sobitamine, heegelskeemide lugemine, äärepite ja nurkade heegeldamine. Praktiline töö: käterätiku äärepite.
- Silmuskudumine: rahvuslikud kirikindad (äratundmine), kindakirjad lugemine, kinda kudumine, kindaosade tundmine, ringselt kudumine, pöidla-ava kudumine, silmuste kahandamine, pöidla kudumine, kinnaste viimistlemine. Praktiline töö: labakindad.
- Õmblemine: õmblusmasina käsitsemine, sissevõtete õmblemine, tõmblukk-kinnise õmblemine, lõigete paigutamine riidele, õmblusvarude märkimine, värvli õmblemine, allääre töötlemine, nõõpaukude, trukkide, haakide õmblemine. Praktiline töö: seelik, püksseelik jt.
- Viltimine- kuivviltimine. Viltimisnõela käsitsemine (ohutustehnika). Praktiline töö: kuivvilditud lill sallile.

Kodundus

Õpilane:

- 1) kasutab juhendamisel lihtsamaid võtteid rõivaste korrastamisel;
- 2) sorteerib pesu värvi ja materjali järgi, oskab pesumasinal pesuprogramme valida, tunneb triikimismärke, oskab vastavalt tingmärkidele triikimisel temperatuuri valida;
- 3) valmistab iseseisvalt lihtsamaid tervislikke toite;

4) oskab kasutada mõõtenõusid ja kaalu ning teisendada mahu- ja massiühikuid õpetaja juhendamisel;

5) kasutab õpetaja juhendamisel ohutult lihtsamat köögitehnikat (röster, mikrolaineahi, köögikombain, elektripliit jm);

6) oskab juhendamisel sorteerida prügi (paber ja papp; pakend; taara, klaas ja olme).

Õppesisu ja -tegevused

- Ruumide korrashoid
- Pesupesemine
- Hügieen
- Toitumine
- Toiduvalmistamine
- Etikett
- Tarbijakasvatus

Tehnoloogiaõpetus

Õpilane:

- 1) järkab puittoorikust detaile 45° nurga all;
- 2) märgib toorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile;
- 3) mõõdab juhendamisel detaili läbimõõtu nihikuga ja kontrollib harkkaliibriga;
- 4) oskab ühendada detaile vähemalt kahel erineval moel;
- 5) märgib ja töötleb juhendamisel rööptappe;
- 6) puurib avasid silinder- ja reguleeritava puuriga;
- 7) saeb kõverjoonelisi kontuure tikksae ja lintsaega (vajaduse korral abiga);
- 8) koostab lihtsama tööjuhendi ja/või fotoseeria oma tööprotsessist;
- 9) töötab elektriliste masinatega ohutult, oskab ohte vältida.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: puidu füüsilised ja mehhaanilised omadused: värvus, tekstuur, tihedus, kõvadus, tugevus, elastsus – nimetamine, kirjeldamine. Puit: rõngassooneline, hajusooneline, maltspuiduline, lülipuiduline – äratundmine.
- Töövahendid: nurgasaag, viilid, mall, miiu- ja tiidusnurgik, taster ja nihik, treipeitlid – äratundmine, nimetamine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Treipink – kasutamine.
- Tööoskused. Mõõtmine: nurga mõõtmine malliga, detaili paksuse ja ava sügavuse mõõtmine nihikuga, läbimõõdu mõõtmine tasteri ja nihikuga. Märkimine: nurga märkimine malliga, miiuga, tiidusega; rööptapi ja kaldtapi märkimine šablooniga. Puurimine: läbiva ava puurimine.

- Saagimine: liistude saagimine kaldnurga all nurgasaega. Peiteldamine: puidurikete kõrvaldamine panustüki abil. Kõverpindade töötlemine: kõverjoonelise kujuga detailide väljalõikamine puurimise abil, servade töötlemine peitli ja viiliga. Tappimine: kastliidete, kaldtapi ja rööptapi valmistamine. Treimine: silindri ja lihsa profiili treimine (ohutustehnika treimisel). Geomeetiline puulõige: geomeetrilise mustri lõikamine tasapinnale.
- Praktilised tööd: sae käepide, pildiraam, karp, sahtel jms.
- Materjaliõpetus: metallid ja sulamid: malm, teras ja valge vask- omadused, kasutamine; Korrosioon- tekke põhjused, vähendamise võimalused; liimid metallpindade ühendamiseks: EPO, EPD. Liimimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine.
- Töövahendid: mõõte- ja märkimisvahendid: sirkel, mall, miiu, nihik- nimetamine; sirkli iseseisev kasutamine, teiste äratundmine ja kasutamine juhendi järgi; viilid: poolümar- ja ümarviil- nimetamine ja iseseisev valik kasutamiseks; ristmeislid, lihvkettad, värvipüstol, treiterad (välisterad, otsaterad)- äratundmine ja kasutamine juhendi järgi; treipink (üldine ehitus, tööpõhimõtted) – nimetamine ja valimine iseseisvaks kasutamiseks. Ohutustehnika treipingiga töötamisel.
- Tööoskused: Mõõtmine: nurkade, kõrguse, laiuse, sügavuse mõõtmine. Märkimine: sirgjoonte, kaarte, nurkade märkimine. Meiseldamine: avade, soonte meiseldamine. Ühendamine: paksema lehtmetsa neetimine, metallide liimimine. Viilimine: avade ja kõrguspindade viilimine. Saagimine: erineva kuju ja paksusega materjali saagimine. Puurimine: poolavade, suure läbimõõduga avade, õhukese materjali puurimine. Teritamine: meisli teritamine. Treimine: treitera kinnitamine, tooriku kinnitamine (lühike detail), välispinna ja otsapinna treimine, astme treimine.
- Praktilised tööd: aknanurgad, vasar, suveniirvõti, labidas-reha, küünlajalg jms.

Õppetegevus 8.–9. klassis

Järjepidevalt süvendatakse oskust töötada nii iseseisvalt kui ka rühmas, rakendada eelmistel aastatel omandatud teadmisi ja oskusi, valida ja kasutada sobivaid töövahendeid ja -võtteid.

Õpilasel süveneb oskus ise oma tööd kavandada, luua, viimistleda ning tulemust hinnata.

Kujunevad erinevad oskused: endale sobiva juhendmaterjali (kirjalikud juhendid, skeemid, joonised, käsiraamatud) valimine vastavalt omandatud oskustele. Õpetaja juhendamisel õpitakse kasutama keerukamaid digitaalseid seadmeid (3D-printer, tikkimismasin, lasergraveeriija jt) ja turvaliselt käituma nii digitaalses kui ka füüsilistes keskkondades.

Tööõpetuse kaudu valmistub nooruk iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või täiendus- ning kutseõppeks. Õpilasele tutvustatakse erinevaid ainevaldkonnaga seotud elukutseid, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul.

Õpitulemused 8. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) kavandab käsitööeset, valib selle valmistamiseks õpetaja juhendamisel sobivad materjalid ja töövahendid;
- 2) kasutab juhendamisel töövahendeid, viimistlus- ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
- 3) heegeldab lihtsama skeemi või digitaalse juhendi järgi;
- 4) koob lihtsamaid koekirju; koob lihtsaid esemeid;
- 5) leiab ja kopeerib juhendamisel lõikelehelte lihtsamaid lõikeid;
- 6) kasutab õmblusmasinat, võimaluse korral tikkimismasinat;
- 7) viimistleb juhendamisel erinevates tehnikates töid.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: kangad: õhemad villased, linased ja puuvillased kangad –äratundmine ja kasutamine. Tikkimismaterjal: peenvillane lõng, mulinee, iiris- või siidniit, segakiust tikkimismaterjalid. Kudumismaterjalid: sünteelõng, villane või puuvillane lõng. Materjalid vitraažiks: värvilised klaasikillud, vuugisegu, liim.
- Heegeldamismaterjal: pärlõng, iiris või puuvillane lõng. Materjalide tundmine, eristamine ja valimine sõltuvalt tehtavast tööst.
- Töövahendid: peenike suure silmaga nõel, heegelnõel (nr 1; 1, 25), ringvardad, elektriõmblusmasin, aurutriikraud, lõikelehed, kalka.
- Tööoskused: elektrilise õmblusmasina praktiline kasutamine. Elektriõmblusmasina hooldamine: puhastamine, õlitamine.
- Tikkimine: rahvarõivaste tikandid- võrdlemine, kirjeldamine. Tikandi jäljendamine riidele.
- Pinnakattepisted: mähkpiste ja madalpiste tikkimine. Tööde viimistlemine. Praktiline töö: tikand.
- Silmuskudumine: tegumoe, koekirja, materjali ja töövahendite sobitamine. Silmuste ülesloomise viiside tundmine. Tingmärkide teadmine. Koekirjade kudumine. Lõngast nõõbi valmistamine.
- Heegeldamine: pitsiliste heegelkirjade heegeldamine. Efeklõngade kasutamine töös. Skeemi järgi ringselt heegeldamine. Silmuste kasvatamine ja kahandamine. Heegeldatud esemete hooldamine: pesemine, tärgeldamine, kuivatamine, aurutamine, triikimine. Praktiline töö: linik või rõivaste kaunistusdetailid.
- Õmblemine: puuvillaste, linaste, villaste ja siidriiete omaduste teadmine, nimetamine, hooldamine. Kanga parema poole määramine. Voldiliigid: ühepoolne volt, vastandvolt, lehvikvolt, nende töötlemine. Passede liigid: sirge ja ümar passe, nende töötlemine: mõõduvõtmine, õige suurusnumbri leidmine. Lõigete kopeerimine lõikelehelte. Praktiline töö: öösärk, pluus jt.
- Vitraaž- valemvitraaž. Klaasi ja segu omadused. Klaasitükkide paigutamine vastavalt kavandile ja seguga vuukide täitmine. Praktiline töö: aknakaunistus.

Kodundus

Õpilane:

- 1) oskab õpetaja juhendamisel etteantud summa piires menüüd ja toidukorvi planeerida;
- 2) juhindub pakendiinfost; teeb vahet mõistetel „parim enne“ ja „kõlblik kuni“;
- 3) teab nimetada Eesti rahvustoite ja oskab mõnda neist valmistada;
- 4) katab laua vastavalt menüüle;
- 5) oskab juhendamisel kasutada kodukeemiat;
- 6) oskab juhendamisel kasutada nõudepesumasinat (programmid, pesuvahendid).

Õppesisu ja -tegevused

- Ruumide korrashoid
- Rõivad ja pesu
- Hügieen
- Toitumine
- Toiduvalmistamine
- Etikett
- Tarbijakasvatus
- Majandus

Tehnoloogiaõpetus

Õpilane:

- 1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid;
- 2) saab ja hõveldab detaile puidutöötuspinkidel;
- 3) valmistab juhendamisel keeltappi ja/või puurib (freesib) tapipesasid;
- 4) valmistab lihtsamaid esemeid (nt taburet, seinariiu, nukuvoodi jm);
- 5) valmistab ja kasutab puiduseotisi;
- 6) kinnitab puittooriku treimiseks treipingi tsentrite vahele ja metalltooriku padrunisse (vajaduse korral abiga);
- 7) treib juhendamisel puidust silindrilisi ja astmelisi detaile;
- 8) koostab lihtsama tööjuhendi ja/või videojuhendi oma tööprotsessist;
- 9) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: mööblitööstuses kasutatavad puitmaterjalid. Puit-, laast-, puitkiud-, saepuruplaat, vineer, mööblilikilp- äratundmine, eristamine, kirjeldamine. Mööbli liigitus kasutusala järgi: elutoa-, köögi-, kontori- jne. Mööbel. Erinevatele mööbliliikidele esitatavate nõuete teadmine. Puidu lõiketeooriate aluste teadmine.

- Töövahendid: siluhöövel, kaabits- nimetamine, iseseisev valimine kasutamiseks. Puidutöötlemispingid: höövel-, frees-, puur-, sae- ja lihvimispingid- nimetamine, otstarbe kirjeldamine, kasutamine vastavalt korraldusele.
- Tööoskused: Saagimine: pikisaagimine ja järkamine saepinkidel, õuete täitmine. Hööveldamine: hööveldamine rihthöövelpingil, paksushöövelpingil. Teritamine: käsisaeteritamine viiliga Treimine: kumer- ja nõguspindade treimine. Tappimine: mitteläbiva (poolpeit-) tapi valmistamine. Mööblilikilbi valmistamine: serviti kokku liimitud laudadest mööblilikilbi ja ribiklibi valmistamine. Vineerimine: esemete välispinna katmine spooniga. Viimistlemine: läbipaistva ja läbipaistmatu katteviimistluse (ettevalmistusohutustehnika tundmine, lakkimine, värvimine). Mööbli kokkupandava mööbli koostamine juhendamise järgi.
- Praktilised tööd: dekoratiivtaldrik, pliiatsitoos, taburet, lillepostament, sahtel jt.
- Materjaliõpetus: teras, teraste liigitus: süsinikteras, legeeritud teras- teadmised omadustest ja kasutamisest. Metallmaterjali sortiment: traadid, plekid, ümarteras, nurkteras, nelikantteras, raudteerõõpad, talad- äratundmine, teadmised kasutamisest.
- Töövahendid: Rismus- äratundmine ja kasutamine juhendi järgi. Kermepuurid, keermelõikurid – nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks. Treiterad: mahalõiketerad, sooneterad, sisetreiterad, kujuterad. Puurrid: tsentripuurid, süvipuurid; täpitsad. Freesid: silinderfreesid, otsafreesid, ketasfreesid; kinnitusrakised- äratundmine ja juhendi järgi kasutamine. Freespink (üldine ehitus, töö põhimõte) – nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks.
- Tööoskused: Märkimine: rööpjoonte märkimine. Keermetamine: sise- ja väliskeerme märkimine. Puurimine: avade puurimine treipingil. Lõikamine: materjali mahalõikamine tereipingil, freesil. Treimine. Pika detaili, välissoonte, koonuste, avade treimine. Viimistlemine: metallpinna faktuurimine täpitsatega. Teritamine: treitera teritamine. Freesimine: freeside kinnitamine, toorikute kinnitamine, tooriku õige asendi kontrollimine, tasapinnaline freesimine astmete ja soonte freesimine.
- Praktiline töö: kärn, neetimistorn, mitmesugused surukruvid, tuulelipp, lipuvarras jt

Õpitulemused 9. klassis

Käsitöö

Õpilane:

- 1) valib ja kombineerib juhendamisel tööks sobilikke materjale ja õpitud tehnoloogiaid;
- 2) heegeldab skeemide ja tööjuhendite järgi;
- 3) koob lihtsaid koekirju ja esemeid koekirjaskeemide ja juhendite järgi;
- 4) määrab oma riiete suurusnumbri ja kehatüübi sobiva tegumoe leidmiseks;
- 5) õmbleb iseseisvalt lihtsamaid esemeid või teostab töid õpetaja valikul mõnes teises käsitöetehnikas (nt kangastelgedel kudumine, masintikkimine, ehete valmistamine, makramee, savitööd, erinev taaskasutus jne);
- 6) kasutab ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti;

- 7) loeb ja mõistab valmisriiete etikette, arvestab neil esitatavat teavet, oskab vajaduse korral leida veebist tingmärkide tähendusi;
- 8) oskab hooldada erinevast materjalist rõivaid;
- 9) oskab juhendamisel taaskasutada erinevaid materjale.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjaliõpetus: tikkimismaterjal: lavsaankiuga linane riie – äratundmine, kirjeldamine ja valimine tööks. Jämedama eri värvi niidi või lõnga sobitamine alusmaterjaliga. Kudumis – ja heegeldamismaterjal: korrutatud või korrutamata villane lõng. Materjali valimine sõltuvalt tööst. Materjalid vitraažiks: värvilised klaasikillud, vuugisegu, liim. Sünteetiliste ja tehiskiudainete omaduste nimetamine ja arvestamine tööde teostamisel, nende töötlemiseärasuste tutvumine.
- Töövahendid: nõelad põimimiseks. Jämedad, pikad vardad ja/või ringvardad (valimine sõltuvalt tööst). Elektriõmblusmasin – osade nimetused, reguleerimine.
- Tikkimine: pilutamine (keerdpilu, põimpilu). Lõngade loendamine.
- Silmuskudumine: meie rahvakunsti pitsiliste koekirjade kasutamisega tutvumine. Kudumise tingmärkide tundmine ja nende järgi kudumine. Villasest lõngast esemete viimistlemine: pesemine, kuivatamine, triikimine, hoidmine. Praktiline töö: sall või kott, müts ja papud.
- Heegeldamine: heegeldamine kaht või enamat värvi lõngaga. Efektlõngade kasutamine töös. Praktiline töö: suvemütsid, õlarätik, jt.
- Õmblemine: Kaunistusvõtted: rüüšid, volangid, krooked, nõörvoldid, tikandid, nende kasutamine. Lõikejoonte nimetused: kontuur-, telg-, keskjoon – nende teadmine. Lõigete kopeerimine, paigutamine riidele, õmblusvarude arvestamine, väljalõikamine. Praktiline töö: pluus, seelik jt.
- Vitraaž- valemvitraaž. Klaasi ja segu omadused. Klaasitükkide paigutamine vastavalt kavandile ja seguga vuukide täitmine. Praktiline töö: aknakaunistus.

Kodundus

Õpilane:

- 1) jälgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, korrastab ruumi;
- 2) kasutab ja puhastab köögitehnikat;
- 3) valmistab toitu, järgides hügieeninõudeid;
- 4) oskab nimetada erinevate rahvaste rahvustoite ja mõnda neist valmistada;
- 5) oskab juhendamisel oma kulusid planeerida;
- 6) tunneb jalatsite hooldusmärke, oskab kasutada lihtsamaid jalatsite hooldusvõtteid; teab, kus jalatseid parandatakse.

Õppesisu ja -tegevused

- Ruumide korrashoid

- Toitumine
- Toiduvalmistamine
- Etikett
- Tarbijakasvatus

Tehnoloogiaõpetus

Õpilane:

- 1) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning hindab töö korrektsust ja esteetilisust;
- 2) loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses;
- 3) mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed ja vajaduse korral tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles;
- 4) kasutab materjale, töövahendeid ja nüüdisaegseid seadmeid eesmärgipäraselt, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 5) viimistleb esemeid toonimise, värvimise või lakkimisega;
- 6) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
- 7) treib juhendamisel keeruka kujuga detaile tsentrite vahel ja ketastoorikuid kinnituskettal;
- 8) kirjeldab ja analüüsib oma töö valmimist etappide kaupa ning esitleb lõpptulemust, vajaduse korral õpetaja abiga;
- 9) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Õppesisu ja -tegevused

- Töövahendid: lekaal, elektrilised väikevahendid: trell, taldlihvija, tikksaag, ülafrees – nimetamine, kasutamine vastavalt korraldustele. Ohutustehnikanõuete tundmine ja järgimine tööpinkidel iseseisvalt töötades.
- Tööoskused: Saagimine: kõverjooneliste detailide väljasaagimine tikksaega, lintsaega. Šabloonide valmistamine: detaili kuju planeerimine ning kartongile kandmine ruudustiku ja lokaali abil. Teritamine: kaabitsa teritamine, saeketta ja hõövelpingi lõiketera teritamine. Seadistamine: saeketta vahetamine saepingil, terade vahetamine hõövelpingil. Mööbli remont: toolidel, laudadel, kappidel jne tekkivate vigastuste tundmine ja nende parandamine.
- Praktilised tööd: diivanilaud, tool, postament, riul, koolimööbli remont jt.
- Materjaliõpetus: plastid, plastide liigid: polüetüleen; polüsterool; polüvinüülkloriid, orgaaniline klaas, tekstoliit, vahtplast, poroloon – omaduste tundmine, eristamine, kasutamise teadmine. Liim, liimid plastide ühendamiseks: Moment, Supertsement – liimimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine. Nitrolakk, lahustid, lahused – oskus õpetaja juhendamisel kasutada, ohutusnõuete teadmine.

- Töövahendid: giljotiinikäärid; muhvelahi; gaasipõleti, nitrolakk; lahused; lahustid; sünteetilised liimid; kohrutusvasarad; spiraalpuurid (teritusnurk 70r) – äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Elektrilised väikevahendid: elektritrell, ketaslõikur, elektrilihvmasin, elektriplekikäärid – nimetamine, trelli iseseisev valimine kasutamiseks, teiste äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Elektrikäsitööriistad: isoleeritud käepidemega universaaltangid, pingemõõtur, külglõiketangid, isoleerpael – nimetamine.
- Isoleerpaela iseseisev kasutamine, teiste tundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele.
- Sepatööriistad: alasi, sepavasara, sepapihid, pirnid, venitusrauad, sepameislid ja -tornid, alusrauad – nimetamine, alasi iseseisev valimine kasutamiseks; sepavasara, meisli, torni jt äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele.
- Tööoskused: Lõikamine: plastide lõikamine giljotiinkääridega, kuumutatud traadiga, metallide lõikamine ketaslõikuriga. Saagimine: plastide saagimine, pleki saagimine elektriplekikääridega. Puurimine: plastide jahutusega puurimine, avade puurimine, avade puurimine elektritrelliga. Treimine: plastmaterjali treimine. Ühendamine: plastide liimimine. Freesimine: plastmaterjali freesimine. Teraste termiline töötlemine: lõõmutamine, normaliseerimine, karastamine, koolutamine. Kohrutamine: seinaplaatide valmistamine kohrutusvasaratega. Viimistlemine: oksüdeerimine, söövitamine. Lihvimine elektrilihvimisnõuga. Elektriinstallatsioonitööd: valgustite, pistikupesade, lülitite, juhtmete paigaldamine, kaitsmete vahetamine. Sepistamine: jämendamine, venitamine, avardamine, augulõõtmine, raiumine, painutamine.
- Praktilised tööd: viilpead, kuusejalg, rööbits, lillealus jms.

9. Ajalugu

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu; teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
- 2) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 3) kirjeldab abivahendite toel olulisi ajaloosündmusi, inimeste eluviisi ja tegevusalasid õpitud ajastutel;
- 4) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi; teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 5) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna, kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 6) teab ja väärtustab kombeid ning traditsioone oma kultuuris; väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 7) leiab infot eri teabeallikatest, oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ja ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama minevikus toimunud sündmusi ja protsesse ning nende omavahelisi seoseid.

Lihtsustatud õppe ajalooõpetus on kontsentriiline. Lihtsustatud õppes on pearõhk asetatud Eesti ajaloole vanimast ajast kuni tänapäevani. Paralleelselt Eesti ajaloo teemadega õpitakse Euroopa ja maailma ajalugu sedavõrd, kuivõrd üldine ajalookäik on avaldanud mõju Eesti ajaloole ja kultuuri arengule. Läänemere regiooni ja Euroopa Liidu riikide ajalugu õpitakse ülevaateemadena.

Ajaloo õpetamise teeb raskeks asjaolu, et ajaloo objekti – inimühiskonna arengut – ei ole võimalik vahetult tajuda. Ajaloosündmusi saame tutvustada üksnes kaudselt – elava sõna, trükitud teksti või näitlike vahendite abil. Vaimse arengu iseärasustest tingituna on lihtsustatud õppe õpilase mõtlemine konkreetne, kujutluspilt ebatäpne, fantaasia väga vaene. Kõne on vähe arenenud ja sõnavara puudulik, ebatäpne ja pinnapealne. Õpilaste varasemad elukogemused on napid. Õpilastes huvi äratamiseks on tarvis seostada õppematerjal eluga, selgitada pidevalt mõisteid, põhjus-tagajärgi, sarnasusi ja erinevusi jne.

Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos. Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloo kohta. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ja lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt tuginedes ajaloolisele ajale kui protsessile, mille käigus arenevad õpioskused, ajalooline mõtlemine ja kujutlusvõime. Tähtis on silla loomine mineviku ja kaasaja vahel. Töös tekstiga otsitakse kõigepealt vastuseid küsimustele kes, mis, millal, kuidas ja seejärel jõutakse järk-järgult küsimusteni miks ning mispärast. Õpilased saavad kogemuse, kui raske on otsustada ühe või teise sündmuse põhjuste üle. Vaimse arengu iseärasustest tingituna omandab õpilane teadmisi aeglaselt, ei suuda iseseisvalt kujutluspilti luua jne. Väga oluline on selgitada mõisteid, põhjus-tagajärgi, sarnasusi-erinevusi jne. Otstarbekas on omavahel ajaloo sündmusi võrrelda.

Õppetegevus 6.–7. klassis

6. klassis algav ajaloo õppimine võimaldab õpilastel suhestuda minevikuga. Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse õpilase isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja kujutlustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Ajalooga tutvumine algab enamasti õpetaja suunamisel ja juhendamisel, kasutatakse praktilisi õpiülesandeid (nt vanematelt ja vanavanematelt teabe kogumine oma pere ja suguvõsa kohta). Korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, vaadatakse õppefilme.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Ajalootunnis kasutatavad õpitegevused (lugemine, küsimustele vastamine, arutlemine, jutustuse kuulamine, ümberjutustamine) toetavad õpilaste psüühiliste protsesside ja kõne arengut, sealhulgas sõnavara rikastumist. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised ja laiendatakse sõnavara, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist. 6. klassis omandatakse teadmisi õpilase lähiümbruse kohta, 7. klassis keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo ja üldajaloo õppimisele. Ajaloo õpetamisel on väga oluline muuseumide, ajalooa ja seotud paikade ja mälestiste külastamine, ajalugu tutvustavate filmide vaatamine ja muul viisil näitlikustamine.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) tunneb huvi oma perekonna ajaloo ja sellega seotud minevikusündmuste vastu;
- 2) teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
- 3) tajub mineviku ja oleviku seoseid;
- 4) mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.

Õpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloo osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetatakse lapse isiklike kogemustele ja eelnevatele teadmistele ning ettekujutustele. Keskkel kohal on isiklike kogemuste ja eelnevate teadmiste süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo“ (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal.

Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Oluline on leida vastused kõigile õpilaste poolt esitatud ajalooalastele küsimustele.

6. klassi I poolaastal omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta, II poolaastal kujundatakse arusaamine ajaloo erinevate perioodide kohta üldises plaanis.

Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajalooa ja seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Õppesisu ja -tegevused:

- Sissejuhatus
- Kuidas me ajaloo teada saame? Suulised ajalooallikad
- Kirjalikud ja muud esemelised ajalooallikad
- Ajaarvamisest

Õpitulemused 7. klassis**Õpilane:**

- 1) selgitab õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõisteid;
- 2) nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg), kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 3) teab vanaaja kultuure ja oskab nimetada ajastu olulisemaid saavutusi ja leiutisi;
- 4) kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
- 5) teab keskaja Euroopa eluolu muutusi, avastusi ja leiutisi;
- 6) teab olulisemaid sündmusi, mis leidsid aset keskajal Eesti aladel.

7. klassi ajalugu hõlmab peatükke vanaaja kultuuride ajaloost ja Eesti ajaloost vanimast ajast kuni keskaja lõpuni. Tutvustatakse valikuliselt kultuurisaavutusi, tehnika arengut, huvitavaid sündmusi ja ajaloo suurkujusid. Õpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloos osalejast. Keskkel kohal on vestlus ja mänguline tegevus.

Läbi õppetegevuse tutvuvad õpilased ajaloo põhimõistetega ja omandavaid mitmesuguseid oskusi: küsimuste esitamine, suuline eneseväljendus, pildi järgi jutustamine, joonistamine, ekskursioonidel ja muuseumides nähtu jutustamine, õpilased õpivad ise nägema ja järeldusi tegema, arendavad koostööoskust ja kujutlusvõimet.

7. klassis I poolaastal keskendutakse vanaaja kultuuride õppimisele. II poolaastast keskendutakse juba laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele – muinasajast kuni varauusaja alguseni. Olulise osa moodustab muuseumide, ajalooa seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.

Õppesisu ja -tegevused

- Vanaaeg
- Muinasaeg Eestis
- Keskajast ja feodaalkorrast
- Eestlaste muistne vabadusvõitlus
- Eestlased võõra võimu all
- Eestlaste naabrid XIII-XV sajandil
- Eesti ala sõdade keerises
- Suured leiutised ja avastused

Õppetegevus 8.–9. klassis

8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo seostele Euroopa ja maailma ajalooa. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajaloõpetuse puhul

seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub 8.–9. klassis tähelepanu pööramine otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele. 8. klassi ajalooõpetuses on oluline tuua selgelt esile seosed varem õpituga, 9. klassis on põhitähelepanu lähiajaloo sündmustel, kuna just neil on igapäevaelus kõige tajutavam mõju õpilasele, tema perele/suguvõsale ja keskkonnale. Kesksel kohal on õpetaja ja õpilase koostöö. Õpilane vajab õpetaja tuge ja juhendamist põhikooli lõpuni. Arvestades õpilaste lugemiskursusi, loetakse teksti klassis ühiselt ning analüüsitakse seejärel loetut õpetaja suunamisel, et tagada selle mõistmine.

Peale uute mõistete omandamise on olulisel kohal ka sõnavara laiendamine üldisemalt.

Põhikooli lõpuni on vajalik näitlikustamine, teavet ei saada ainult õppetekstidest, vaid ka teistest allikatest (õpetaja jutustus, õppefilm, kaardid, fotod jne). Suur osa näitlikustamisest toimub teabe- ja sidetehnikavahendite toel. Õppe raames tehakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne.

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;
- 2) nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 3) tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas;
- 4) teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
- 5) kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
- 6) teab, et inimeste teadmised on kujunenud suhtlemises teiste rahvastega;
- 7) kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
- 8) tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.

8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrisuse põhimõttest. Seoste esile toomine varemõpituga võimaldab äratundmistunde tekkimist.

8. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooaga.

Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub vajadus pöörata tähelepanu otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele.

Võimaluse korral korraldatakse õuesõppe raames külastusi muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Õppesisu ja -tegevused

- Maailm uusajal
- Eesti Tsaari-Venemaa võimu all
- Eesti talurahva elu
- Rahvuslik ärkamisaeg
- Tööstuse areng. Venestamisaeg.
- Eesti XX sajandi alguses
- Maailm I maailmasõja eel
- Eestist saab iseseisev riik

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste eluolust Eestis Esimese maailmasõja lõpust tänapäevani;
- 2) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
- 3) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;
- 4) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
- 5) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;
- 6) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
- 7) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
- 8) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
- 9) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
- 10) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

9. klassis üldistatakse seni Eesti ja Euroopa ajaloo kohta õpitut, paigutades selle maailma ajaloo konteksti. Ajateljele kantakse kogu maailmas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.

Oluline on korraldada ekskursioone muuseumidesse ja arhiividesse. Need soodustavad õpilaste kodu-uurimusliku huvi äratamist ja kaasaja sündmustest arusaamist.

Tähelepanu pööratakse õpilaste oskusele teatmeteostest iseseisvalt vastuseid leida, lühidalt teatud sündmuste sarnasusi ja erinevusi kirjeldada, etteantud teemal lühireferaati koostada, probleeme näha ja neile hinnangut anda.

Õppesisu ja -tegevused

- Eesti Vabadussõda
- Eesti Vabariik 1918-1940
- Maailm kahe maailmasõja vahel
- Eesti kaotab iseseisvuse. 1939-1940
- Teine maailmasõda 1939-1945
- Eesti ja muu maailm pärast II maailmasõda
- Ühiskonnaõpetus

Üldpädevused

1) kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;

2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvaste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;

3) enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;

4) õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;

5) suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;

6) matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõendus põhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

7) ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgid, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske;

8) digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvates ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

10. Kehaline kasvatus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Kehalise kasvatus kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; soovib olla terve ja rühikas;
- 2) tunneb rõõmu liikumisest/sportimisest ning on valmis liikumist iseseisvalt harrastama, valdab selleks vajalikke põhiteadmisi ja -oskusi;
- 3) liigub/spordib, järgides ohutus- ja hügieeninõudeid, austades kaaslasi ja tehes nendega koostööd, järgides kokkulepituid reegleid, hoides keskkonda;
- 4) tunneb huvi kodukohas ning Eestis toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu; teab ja väärtustab nendega seotud traditsioone.

Kehalise kasvatus õpetamisel järgitakse üldist eesmärki – kujundada õpilastel motivatsiooni, teadmisi, oskusi ja harjumusi iga päev aktiivselt liikuda, tegeleda liikumisharrastusega ja toetada õpilaste positiivset hoiakut liikumise suhtes. Lõimitult erinevate spordialade ja liikumisviisidega õpetatakse ka tantsulist liikumist, kujundades seeläbi nii teadmisi Eesti

tantsukultuurist ja -traditsioonidest kui ka väärtushoiakuid nende suhtes.

Lihtsustatud õppes lisandub spetsiifiline eesmärk – arendada õpilaste psühhomotoorikat ja sensoorseid protsesse, tegelda rehabiliteerimise ja tervendamisega. Füüsilise tegevusega kaasnevalt aktiveeritakse õpilaste vaimset tegevust (harjutuste eesmärkide mõistmine, korraldustest arusaamine, oma toimingute analüüsimine jne). Rõhuasetus on sotsiaalsete oskuste omandamisel ja kinnistamisel, et õpilased suudaksid pärast põhikooli lõpetamist igapäevaelus iseseisvalt toime tulla.

Õpilasi innustatakse oma kehalisi võimeid arendama. Kooli ja pedagoogi(de) ülesandeks on luua tundideks ja tunniväliseks spordiüritusteks ohutud ning õpilassõbralikud harjutuspaigad, valida sobilik õppeinventar ja tagada õpilaste turvalisus. Oluline on isikliku hügieeni harjumuste ja selle kaudu enda tervisest lugupidava käitumise kujundamine, mis aitab ennetada terviseriske.

Õppetegevus 1.–2. klassis

1.–2. klassis kujundatakse kehalise tegevuse kaudu ühistegevuses käitumise ja suhtlemise oskusi: õpetatakse lühikeste korralduste kuulamist, mõistmist ja täitmist, abi küsimist, abivajaja märkamist ja sellest teatamist.

Kehalisi harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi. Õpilase eneseväljendusoskuse ja oskussõnavara kujundamisel lähtutakse tema kõne arengust; õpetamisel kasutatakse eesti keele erimetoodika võtteid.

Selle etapi eesmärgiks on õpetada last tunnetama oma keha, orienteeruma ja liikuma tuttavas keskkonnas ohutult ning teistega arvestavalt. Tundide käigus omandatakse õpetaja eeskujul algteadmisi ja -oskusi oma keha asendi, rühi ja liigutuste jälgimiseks ning korrigeerimiseks.

Olulisel kohal on esmaste eneseteenindus- ja hügieenioskuste kujundamine.

Õppetundides sooritatakse mängulisi ja mitmekülgeid harjutusi, mis tekitavad rõõmu ja soovi osaleda. Liikumistegevust seotakse looduse ja muusikaga, sest see ergutab õpilaste vaimu ja emotsioone. Õpilast suunatakse vastama lihtsatele küsimustele, mis õpetavad mõistma ja väljendama oma tundeid ning hindama kogetud kehalist koormust.

Õpitulemused 1. klassis

Õpilane:

1) jälgib õpetajat, kuulab ja täidab tuttavaid lihtkorraldusi;

- 2) sooritab õpitud harjutusi matkimise ja eeskuju järgi, matkib õpetaja tegevust peegelpildis;
- 3) sooritab lihtsamaid jooksu-, hüppe-, hüplemis- ja kõnniharjutusi, oskab ronida, roomata, ületada takistusi;
- 4) mängib õpitud liikumismänge;
- 5) oskab laskuda kelgul nõlvakust ja vedada kelku ohutult;
- 6) kannab, veeretab ja viskab palli;
- 7) oskab liikuda ruumis, jälgida piire ja leiab teadaolevad sihtmärgid;
- 8) vahetab riideid, oskab riietusruumis käituda ja hoida korda;
- 9) liigub muusikasse matkimisel ja õpetaja suunamisel.

Õpitulemused 2. klassis

Õpilane:

- 1) järgib tunnis korranõudeid, oskab paluda abi, märgata ohtusid ja sellest teavitada;
- 2) ronib üle, alt ja läbi takistuse;
- 3) oskab sooritada veereid;
- 4) oskab visata ja püüda palli;
- 5) mängib õpitud liikumismänge ja järgib õpetaja suunamisel mängureegleid;
- 6) oskab kelgul vedada kaaslast, pidurdada ja pöörata laskumisel;
- 7) sooritab eeskuju järgi õpitud hüplemisharjutusi;
- 8) korrigeerib meeldetuletamisel oma kehahoidu.

Õppetegevus 3.–5. klassis

3.–5. klassis on õppetegevuse eesmärgiks hoida ja suurendada õpilaste huvi ja soovi liikumistegevustes osaleda. Õppetegevuses on ühtviisi oluline pöörata tähelepanu nii õpilaste motoorika kui ka kõne, kognitiivsete, sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arendamisele. Jätkuvalt on olulisel kohal ohutuse ja isikliku hügieeni nõuete mõistmise ning järgimise oskuste kujundamine.

Kujundatakse oskusi sooritada kehalisi harjutusi eeskuju ja suulise juhendamise järgi. Õpetaja abiga, sh kirjaliku plaani järgi harjutatakse kaaslaste ja iseenda tegevuse kommenteerimist ning sooritustele hinnangu andmist. Teadmisi spordist ja liikumisest/sportimisest edastatakse kehalise kasvatuse tundides praktilise tegevuse käigus.

Kehalise kasvatuse tundides kujundatakse oskusi ja harjumust kontrollida ning korrigeerida

oma keha asendit, rühti, liigutusi. Alustatakse spordialade tehniliste elementide õpetamist.

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:

- 1) korrigeerib õpetaja suunamisel keha asendit, hoiab tasakaalu eri asendites ja vahenditel;
- 2) oskab paarilisega koostöös visata ja püüda palli;
- 3) oskab suulise juhise järgi sooritada õpitud harjutusi eri vahenditega;
- 4) sooritab hoolauvalt toenghüppeid;
- 5) osaleb aktiivselt erinevates mängudes, teab õpitud mängude reegleid;
- 6) liigub lauskmaal suuskadel astuva ja/või libiseva sammuga, kasutab keppe tasakaalu hoidmisel;
- 7) viskab viskepalli, hüppab paigalt kaugust ja jookseb püstilähtest erinevaid distantse;
- 8) oskab ennast iseseisvalt pesta, kuivatada ja riietuda;
- 9) tajub muusika meeleolusid ja oskab selle järgi liikuda.

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:

- 1) oskab ravis kaheks loendada;
- 2) sooritab õpitud akrobaatikaharjutusi ja harjutuste kombinatsioone;
- 3) mängib rahvastepalli määruste päraselt;
- 4) oskab libiseda suuskadel, sooritada suuskadel pöördeid paigal, kukkumisel iseseisvalt püsti tõusta;
- 5) järgib iseseisvalt isikliku hügieeni nõudeid;
- 6) sooritab tulemusele hooga kaugushüppe, palliviske ja 60 m jooksu püstilähtest;
- 7) jookseb vahelduvalt kõnniga 1 km;
- 8) teab õpitud oskussõnu.

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:

- 1) täidab ohutusnõudeid kõikidel liikumistegevustel;
- 2) sooritab õpitud harjutuste kombinatsioone suulise korralduse alusel;
- 3) jookseb 1,5 km vahelduvalt kõnniga;
- 4) on läbinud vähemalt kahe sportmängu algõpetuse;

- 5) kasutab suusatamisel erinevaid laskumis- ja tõusuviise;
- 6) oskab erinevaid rippeid, toenguid, tunnetab tasakaalu võimlemisvahenditel;
- 7) järgib ausa mängu põhimõtteid ja selgitusel mõistab selle väärtust;
- 8) oskab sooritada õpitud lõdvestusharjutusi ja taastuda pingutusest.

Õppetegevus 6.–7. klassis

6.–7. klassis toetab õpilaste huvi kehalise tegevuse ja liikumise vastu, selles aktiivse osalemise soovi säilimist ja suurenemist õpikeskkonna laiendamise, näiteks osavõtt spordivõistlustest ja/või tantsuüritustest võistlejana, pealtvaatajana ja/või abilisena, spordi- ja/või tantsuürituste jälgimine vahetult või virtuaalselt. Õppetegevuses suunatakse õpilasi suuremale iseseisvusele, arendatakse jätkuvalt nende kognitiivseid, sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi. Õpilaste kõne ja mõtlemise arengut arvestades suunatakse neid sooritama ka jõukohaseid kirjalikke ülesandeid ning kasutama õpitud terminoloogiat. Seejuures on väga oluline arvestada eesti keele tundides omandatud oskustega.

Lõimitult inimeseõpetusega kujundatakse õpilastel teadmisi murdeega seotud kehalistest muutustest ning isikliku hügieeni järgimise vajadusest. Laiendatakse õpilaste teadmisi tervislikest eluviisidest, õpetatakse mõistma ja põhjendama kehalise aktiivsuse mõju tervisele, õpetatakse jälgima ja analüüsima isiklikku kehalist aktiivsust ning järgima õpitud põhitõdesid. Õpetatakse mõistma kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestama nendega ühistegevustes. Õpilase positiivse enesehinnangu kujunemisel on oluline roll individuaalsel lähenemisel. Õpilastele tutvustatakse ausa mängu põhimõtteid, reegleid ja võistlusmäärusi ning suunatakse neid järgima.

Tundides arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid, kujundatakse liigutusvilumusi. Jätkatakse harjutuste tehnikate õpetamist. Kehalise tegevuse kaudu kujundatakse tahtemadusi (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime), mis on vajalikud, et õpilane liiguks/spordiks ka iseseisvalt.

Õpitulemused 6. klassis

Õpilane:

- 1) oskab lihtsa kooliõue plaani järgi suunduda ühest punktist teise;
- 2) esitab õpetaja koostatud võimlemis- või tantsukava;
- 3) tegutseb rühmas, arvestades kaasõpilastega;

- 4) sooritab talispordialasid vastavalt kooli ja ilmastiku võimalustele: suusatab ja/või uisutab, kasutades õpitud tehnikaid;
- 5) mängib kahte sportmängu lihtsustatud reeglitega ja on läbinud vastavalt kooli võimalusele kolmanda sportmängu algõpetuse;
- 6) teab ja järgib liiklusohutusreegleid.

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- 1) kasutab õpitud terminoloogiat;
- 2) oskab hüpata kõrgushüppes käärhüpet;
- 3) oskab joosta madallähtest 100 m;
- 4) oskab tehniliselt sooritada paigalt kuulitõuget;
- 5) sooritab kombinatsiooni mitmest võimlemisharjutusest, vahendiga või ilma, kas muusikaga ja/või ilma;
- 6) suusatab vahelduval maastikul ja/või uisutab, kasutades erinevaid õpitud tehnikaid ja liikumisviise; suudab vahenditel võimetekohaselt kestvalt liikuda;
- 7) mängib kolme erinevat sportmängu lihtsustatud reeglitega;
- 8) tunneb lihtsamaid leppemärke kaardil;
- 9) oskab pendelteatejooksu tehniliselt korrektselt sooritada, järgides võistlusreegleid.

Õppetegevus 8.–9. klassis

8.–9. klassis suunatakse õpilasi omandatud oskuste ja teadmiste toel iseseisvalt harjutama ja sportima, endale sobivat kehaliste harjutuste kava koostama ja oma sooritusi analüüsima.

Õpilastel kujundatakse oskust kasutada õpitud tehnikaid, hinnata oma füüsilisi võimeid, järgida ausa mängu põhimõtteid ja võistlusreegleid. Arendatakse õpilaste suutlikkust, arvestada liikudes/sportides kaaslastega ning ohutusnõuetega, eristada isiklikke ja rühmahuve, valitseda oma emotsioone, olla valmis tahtepingutusteks.

Õppetegevuses laiendatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, õpetatakse tundma erinevaid spordialasid, Eesti tuntumaid sportlasi ning tuntumaid fakte nende saavutustest. Õpilaste kõne ja mõtlemise arengust lähtudes on üha rohkem võimalik anda teadmisi spordist ja liikumisest ka tunniväliselt, suunates õpilasi rakendama õpitud teabe otsimise ja infotehnoloogiavahendite kasutamise oskusi õppeülesande täitmiseks. Seejuures on väga oluline arvestada eesti keele

tundides omandatud oskustega, juhendada ja toetada (nt abivahenditega, ajaplaaniga) iseseisvat õppimist.

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:

- 1) oskab sooritada kombinatsioone rütmika, akrobaatika ja riistvõimlemise põhiharjutustest;
- 2) otsib ja leiab suunamisel spordialast teavet;
- 3) oskab iseseisvalt läbi viia võistluseelset soojendust ja võistlusjärgset venitust;
- 4) sooritab vastavalt oma võimetele kõrgushüpet õpitud tehnikas ja hooga kuulitõuget tehniliselt õigesti;
- 5) oskab nimetada Eesti tuntumaid sportlasi;
- 6) oskab reeglitepäraselt mängida vähemalt kahte õpitud sportmängu;
- 7) oskab tehniliselt õigesti sooritada ringteatejooksu, teab selle võistlusreegleid;
- 8) oskab õpitud talispordialal määrustepäraselt võistelda;
- 9) teab ja järgib ohutusreegleid kõikides liikumistegevustes ja eri spordialadel.

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- 1) teab ja täidab sportimisel ohutus- ja hügieeninõudeid;
- 2) oskab valida jõusaalis endale õigeid raskusi ja koormusi;
- 3) oskab lugeda lihtsat maastikukaarti ja selle järgi liikuda;
- 4) kasutab õpitud spordialade oskussõnu, teab ja täidab võistlusreegleid;
- 5) teab Eesti tähtsamaid spordi- ja kultuurisündmusi ning tuntumaid sportlasi;
- 6) on orienteeritud iseseisvale liikumistegevusele;
- 7) oskab leida spordialast teavet, kasutab erinevaid infotehnoloogilisi vahendeid liikumistegevuse arendamiseks;
- 8) oskab iseseisvalt arendada oma kehalisi võimeid;
- 9) järgib ausa mängu põhimõtteid, austab vastas- ja kaasvõistlejaid;
- 10) oskab anda esmast abi liikumistegevusel saadud vigastuse korral ja/või kutsuda abi.

11. Valikõppeaine – ujumisõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Ujumisõpetuse eesmärk 3. klassis on arendada õpilaste füüsilist võimekust ja vastupidavust, samuti tugevdada nende koordinatsiooni ja tasakaalu. Oluline on õpetada lastele ujumise põhitõdesid ning turvalisust veekogude ääres. Samuti püütakse tekitada õpilastes huvi ujumise ja regulaarse liikumise vastu kui elustiili osade vastu. Ujumisõpetus aitab kaasa ka distsipliini ja meeskonnatöö oskuste arendamisele, kuna tunnid sisaldavad palju koostööpõhiseid tegevusi ja harjutusi.

Õppetegevus 3. klassis

3. klassi õpitulemused – õpilane:

- on suuteline hoidma end pinnal ja liikuma vees iseseisvalt vähemalt 25 meetrit;
- tunneb ja järgib põhilisi veeohutusreegleid;
- suudab sooritada lihtsaid ujumisliigutusi;
- mõistab õige hingamise olulisust ujumise ajal.

Õppesisu ja -tegevused

- Algtaseme ujumine ja veega kohanemine: Õpilased õpivad hingamistehnikaid, ujumisasendeid ja vees liikumise põhialuseid. Alguses keskendutakse veega harjumisele ja veekartuse ületamisele.
- Alusujuvuste õppimine: Põhjalikult käsitletakse ujumise põhitõdesid nagu libisemine, jalalöögid, käsitsükliid ja kehaasendi hoidmine. Harjutatakse ka lihtsamaid ujumistehnikaid, nagu koerapoos ja seliliujumine.
- Turvalisus vees: Õpetatakse veeohutuse põhitõdesid, sealhulgas kuidas käituda veekogude ääres ja mida teha hädaolukorras.
- Mängud ja veemängud: Mängulised tegevused ja mängud vees aitavad tugevdada õpitud oskusi ja tekitada ujumise vastu huvi ja lõbu.

12. Valikõppeaine – liiklusõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Liiklusõpetuse eesmärk on arendada õpilaste teadlikkust ohutust liiklemisest ja õpetada neile põhioskusi, mis on vajalikud jalakäijana ja jalgratturina turvaliseks liiklemiseks. Õpilastele selgitatakse liiklusreegleid ja liiklusmärkide tähendust. Samuti arendatakse vastutustundlikku käitumist liikluses ning õpetatakse, kuidas ennetada ja vältida liiklusõnnetusi.

Õppetegevus 3. klassis

3. klassi õpitulemused – õpilane:

- oskab õpilane liikuda turvaliselt jalakäijana ja jalgratturina;
- tunneb ära ja mõistab põhilisi liiklusmärke ning teab liiklusreegleid;
- on teadlik ohututest liikumistavadest;
- oskab reageerida erinevates liiklusolukordades vastavalt vajadusele.

Õppesisu ja -tegevused

- Liikluskultuuri ja liiklusreeglite tutvustamine: Õpilased õpivad tundma jalakäijatele ja jalgratturitele kehtivaid liiklusreegleid, sealhulgas liiklusmärke ja nende tähendusi.
- Praktilised harjutused: Õpilased harjutavad ohutut tee ületamist, jalgrattaga sõitmist ja kergliiklusteedel liikumist. Harjutuste käigus arendatakse oskusi, kuidas ohutult navigeerida erinevates liiklusolukordades.
- Liiklusmängud ja simulatsioonid: Kasutatakse mängulisi tegevusi ja simulatsioone, et tutvustada lastele erinevaid liiklusolukordi ja õpetada neile, kuidas neid turvaliselt lahendada.
- Liiklusohutuse loengud ja külalisesinejad: Spetsialistide loengud ja külalisesinejate kaasamine, nagu politseinikud ja liiklusohutuse eksperdid, et anda praktilist ja elulist teavet liikluse kohta.

13. Valikõppeaine – arvutiõpetus

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Arvutiõpetuse eesmärk 4.–6. klassis on arendada õpilaste digipädevust ja teabeteadlikkust. Õpilasi juhendatakse kasutama arvutit ja muid digiseadmeid õppimise ja igapäevaelu jaoks vajalike ülesannete täitmiseks. Õpilased omandavad oskused turvaliselt ja eetiliselt internetti kasutada, samuti õpivad nad tundma ja kasutama erinevaid tarkvaraprogramme ja digivahendeid.

Arvutiõpetuse eesmärk 7.–9. klassis on süvendada õpilaste digipädevust ja arendada teabeteadlikkust. Õpilased õpivad kasutama arvutit ja digiseadmeid keerukamate ülesannete lahendamiseks, sealhulgas andmete töötlemiseks, analüüsiks ja esitamiseks. Erilist rõhku pannakse programmeerimise oskustele, kriitilisele mõtlemisele ja turvalisele digikäitumisele.

Õppetegevus 4.–9. klassis

4. klassi õpitulemused:

- õpilane kasutab iseseisvalt arvutit ja leiab internetist vajalikku teavet;

5. klassi õpitulemused:

- õpilane kasutab tekstitöötlusprogramme;
- loob lihtsaid esitlusi.

6. klassi õpitulemused:

- koostab keerukamaid dokumente ja esitlusi;
- teab, kuidas hinnata teabe usaldusväärsust ja järgida internetiturvalisuse põhimõtteid.

7. klassi õpitulemused:

- õpilasel on põhjalikum arusaam arvuti ja interneti kasutamisest, sh lihtsate programmide kirjutamisest ja andmete analüüsimisest;
- on teadlik digitaalsetest ohudest ja oskab kaitsta oma privaatsust.

8. klassi õpitulemused:

- õpilane oskab kasutada arvutit keerukamateks ülesanneteks, nagu loovtöö esitluse vormistamine ja vormistamisreeglite järgimine;
- on teadlik digitaalsetest ohudest ja oskab kaitsta oma privaatsust.

9. klassi õpitulemused:

- õpilane oskab iseseisvalt koostada erinevaid dokumente ja esitlusi;
- õpilane oskab kasutada tabelarvutusprogramme andmetöötluseks;
- on teadlik digitaalsetest ohudest ja oskab kaitsta oma privaatsust.

Õppesisu ja -tegevused

- Alustamine arvuti ja internetiga: Õpitakse tundma arvuti põhikomponente ja operatsioonisüsteemi kasutamist. Õpilased saavad esimesed teadmised veebilehitsejate, otsingumootorite ja turvalise interneti kasutamise kohta.
- Tekstitöötlus ja esitluste loomine: Õpitakse kasutama tekstitöötlusprogramme ja esitluste tegemise tarkvara, keskendudes dokumendi vormistamisele ja slaidide koostamisele.
- Andmete ja teabe otsimine ja hindamine: Õpilasi juhendatakse otsima teavet internetist ja hindama selle usaldusväärsust. Tutvutakse andmekaitse põhimõtetega ning isikuandmete turvalise kasutamisega.
- Programmeerimise algtõed ja loogika: Õpilased tutvuvad programmeerimise algtõdedega ja arendavad probleemilahendusoskusi lihtsate programmeerimisülesannete kaudu.
- Andmetöötlus ja tabelarvutus: Õpitakse kasutama tabelarvutusprogramme andmete kogumiseks, analüüsimiseks ja visualiseerimiseks.
- Digitaalne kirjaoskus ja turvalisus: Arutletakse digitaalsete õiguste ja kohustuste üle, õppides tundma küberturvalisust ja eetilisi küsimusi seoses interneti ja sotsiaalmeedia kasutamisega.

14. Valikõppeaine – lugemisring

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Lugemisringi eesmärk 4.–6. klassis on arendada õpilaste keeletaju, lugemistehnikat ja sõnavara. Samuti soovitakse kasvatada lugemishuvi ja mõista erinevate tekstide struktuuri ja sisu. Läbi lugemisringi harjutatakse kriitilist mõtlemist ja tekstide analüüsi, samuti arendatakse arutlemisoskust ja väljendusoskust.

Õppetegevus 4.–6. klassis

4. klassi õpitulemused:

- õpilane suudab iseseisvalt lugeda lihtsaid tekste ja arutada nende sisu üle, märkides ära olulisi mõtteid ja teemasid.

5. klassi õpitulemused:

- õpilane on arendanud võimet analüüsida keerukamaid tekste, tuvastada peamisi teemasid ja mõista tegelaste motivatsioone ja konflikte.

6. klassi õpitulemused:

- õpilane suudab kriitiliselt hinnata erinevaid tekste ja žanre, luua põhjalikke kirjalikke vastuseid ja arutelusid loetu üle ning väljendada oma arvamust argumenteeritult ja selgelt.

Õppesisu ja -tegevused

- Eakohaste raamatute ja tekstide valik ja lugemine: Õpilased valivad õpetaja juhendamisel erinevaid eakohaseid raamatuid ja tekste, mida ühiselt loetakse ja arutatakse.
- Teksti analüüs ja arutelu: Keskendutakse loetu sisu analüüsimisele, teemadele ja tegelastele. Õpilased õpivad esile tooma peamisi mõtteid, võrrelda ja vastandada erinevaid vaatenurki.
- Loovülesanded ja kirjalik eneseväljendus: Pärast loetud tekstide arutamist loovad õpilased oma tekste, esseesid või kirjalikke töid, arendades oma väljendusoskust ja loomingulist mõtlemist.
- Dramatiseeringud ja rollimängud: Õpilased teevad grupitöid, kus dramatiseeritakse loetud lugusid või mängitakse erinevaid rolle, mis arendavad eneseväljendusoskust ja loovust.

15. Valikõppeaine – keraamika

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Keraamika eesmärk 7.–9. klassis on arendada õpilaste loovust, tehnilist osavust ja järjepidevust. Õpilased õpivad tundma erinevaid keraamikatehnikaid ja materjale, arendades samal ajal oma käelisi oskusi ja kunstilist väljendusvõimet. Samuti soodustab keraamika kannatlikkust ja keskendumisvõimet, kuna tegemist on pika ja täpsust nõudva protsessiga.

Õppetegevus 7.–9. klassis

7. klassi õpitulemused

- 7. klassi lõpuks suudab õpilane valmistada lihtsamaid keraamilisi esemeid, tundes erinevaid modelleerimisvõtteid ja tööriistade kasutamist.

8. klassi õpitulemused

- 8. klassi lõpuks on õpilane omandanud keerukamaid vormimis- ja glasuurimistehnikaid, osates luua esteetiliselt ja tehniliselt keerukamaid keraamilisi töid.

9. klassi õpitulemused

- 9. klassi lõpuks oskab õpilane iseseisvalt planeerida ja läbi viia keraamikaprojekte, tundes hästi erinevaid tehnikaid ja materjale ning suutes luua isikupäraseid ja kunstiliselt väljendusrikkaid töid.

Õppesisu ja -tegevused

- Materjalide ja tööriistade tundmine: Õpilased õpivad tundma erinevaid keraamikas kasutatavaid materjale ja tööriistu, sealhulgas savi tüüpe ja glasuuride kasutamist.
- Käsitsi modelleerimine ja vormimine: Õpitakse käsitsi modelleerimise ja vormimise tehnikaid, sealhulgas pinnakaunistusi ja tekstuuri loomist.
- Savist esemete valmistamine: Õpilased loovad erinevaid keraamilisi esemeid, keskendudes vormile, proportsioonidele ja detailidele.

- Põletus ja glasuurimine: Tutvutakse ahjude ja põletustehnikatega ning õpitakse esemeid glasuurima ja dekoratiivseid efekte saavutama.

Arutatud Järve Kooli õppenõukogus 30.08.2024 (koosoleku protokoll)

Arutatud Järve Kooli hoolekogus 30.08.2024 (hoolekogu protokoll)

Arutatud Järve Kooli õpilasesinduses 01.09.2024 (õpilasesinduse koosoleku protokoll)